

T.C
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI

**ERGENLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLAR İLE ANNE-BABA
TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yonca GÖRÜROĞLU

Danışman

Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

Hatay -2019

T.C
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI

**ERGENLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLAR İLE ANNE-BABA
TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yonca GÖRÜROĞLU

Danışman

Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

Bu Araştırma Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü
Tarafından 16710 Proje Numarası ile Desteklenmiştir.

Hatay -2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TOPLUM RUH SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

**ERGENLERDE RİSKLİ DAVRANIŞLAR İLE ANNE-BABA TUTUMLARININ
BELİRLENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yonca GÖRÜROĞLU

Bu tez aşağıda isimleri yazılı tez jürisi tarafından 24/06/ 2019 günü sözlü olarak yapılan
tez savunma sınavında oybirliği ile kabul edilmiştir.

Tez Jürisi: Jüri başkanı: Dr. Öğretim Üyesi Arzu YÜKSEL

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Rana CAN

Üye: Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ

Bu tez, Enstitümüz Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

17.07/2019

Prof. Dr. İbrahim Halil ÇERÇİ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecim boyunca bana destek olan, bilgi birikimini benimle paylaşan, tez sürecimin her aşamasında bana danışmanlık yapan, çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Hatice TAMBAĞ'a,

Yüksek lisans eğitim sürecimde bana bilgi birikimi ile katkı sağlayan, eğitimimde emeği geçen değerli hocalarım Prof. Dr. Nazan SAVAŞ, Dr. Öğretim Üyesi Rana CAN ve Doç. Dr. Mehmet Hanifi KOKAÇYA'ya,

Yüksek Lisans tez çalışmalarımın istatistik değerlendirmelerinde bana yardımcı olan ve katkı sağlayan Gaziantep Üniversitesi Biyoistatistik Anabilim Dalında görev yapmakta olan Doç. Dr. Seval KUL'a,

Yüksek Lisans Tez çalışmalarımın veri toplama aşamasında yardımlarından dolayı çalışma yaptığım Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Fevzi Çakmak İmam Hatip Anadolu Lisesi, Hatay Fen Lisesi, Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenleri, okul müdürleri ve müdür yardımcılara,

Yüksek lisans eğitim sürecinde beni destekleyen Hatay Devlet Hastanesi psikiyatri servisinde çalışan bütün mesai arkadaşlarıma,

Hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, her zaman bana güvenen, inanan değerli babam, annem, eşim ve bütün kardeşlerime,

Sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
Kabul ve onay	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÇİZELGELER DİZİNİ	VI
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	VII
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	IX
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Soruları.....	5
2.GENEL BİLGİLER	6
2.1.Ergenlik Dönemi	6
2.1.3. Ergenlikte Gelişim.....	7
2.1.3.1. Ergenlikte Fiziksel ve Cinsel Gelişim	7
2.1.3.2. Ergenlikte Bilişsel ve Duygusal Gelişim	8
2.1.3.3. Ergenlikte Sosyal Gelişim	8
2.1.3.3.1. Ergenlikte Aile ve Arkadaş İlişkileri.....	9
2.2. Riskli Davranışlar Kavramı.....	10
2.4. Anne-Baba Tutumu Kavramı	17
2.5. Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumu, Riskli Davranışlar ve Hemşirelik.....	23
3.GEREÇ VE YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırmanın Şekli	27
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yerler	27
3.3. Araştırmanın Evren ve Örenkleme	29
3.4. Verilerin Toplama Araçları	30
3.5. Ön Uygulama	32
3.6. Araştırmanın Uygulanması	32

3.7. Araştırmanın Etik Boyutu	33
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	33
3.9. Verilerin Değerlendirilmesi	33
4. BULGULAR.....	34
5.TARTIŞMA	78
5.1. Ergenlerin Riskli Davranış Düzeyleri	78
5.2. Ergenlerin Algılanan Anne-Baba Tutum Düzeyleri	93
5.3. Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Riskli Davranış Düzeyleri.....	98
6.SONUÇLAR ve ÖNERİLER	101
6.1. Sonuçlar.....	101
6.2. Öneriler	106
KAYNAKLAR	108
EKLER.....	117
EK 1: AYDINLATILMIŞ ONAM.....	117
EK2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	119
EK-3: RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ.....	121
EK-4: ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMU ÖLÇEĞİ	122
EK-5: ETİK KURUL KARAR FORMU	124
EK-6: KURUM İZİNİ	127
EK-7: ÖLÇEK İZİNLERİ.....	128
EK-8: EK ÇİZELGELER	130
ÖZGEÇMİŞ	136

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa no
Çizelge 3.1 Araştırmaya Alınan Öğrenci Sayılarının Okul ve Sınıflara Göre Dağılımı	29
Çizelge 4. 1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	35
Çizelge 4. 2. Ergenlerin Okul, Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol kullanımı ile İlgili Özellikleri	38
Çizelge 4. 3. Ergenlerin RDÖ Ortalama Puanları.....	41
Çizelge 4. 4. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları .	42
Çizelge 4. 5. Ergenlerin Okul Türü Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları	44
Çizelge 4. 6. Ergenlerin Annelerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları	46
Çizelge 4. 7. Ergenlerin Babalarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları	48
Çizelge 4. 8. Ergenlerin Aile Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları.....	50
Çizelge 4. 9. Ergenlerin Kardeş Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları	52
Çizelge 4. 10. Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları.....	54
Çizelge 4. 11. Ergenlerin Sigara Kullanma Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları...	58
Çizelge 4. 12. Ergenlerin Alkol Kullanma Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları....	60
Çizelge 4. 13. Ergenlerin Beslenme Alışkanlıklarına Göre RDÖ Ortalama Puanları	62
Çizelge 4.14. Algılanan Anne-Baba Tutum Boyutları	66
Çizelge4.15. Algılanan Anne-Baba Tutum Düzeyleri.....	66
Çizelge 4. 16. Ergenlerin Sosyo-Demografik Değişkenlerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları	67
Çizelge 4. 17. Ergenlerin Okul Türüne Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları.....	69
Çizelge 4. 18. Ergenlerin Aile ve Okul Özelliklerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları	70
Çizelge 4. 19. Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları	72
Çizelge 4. 20. Ergenlerin Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol kullanma Özelliklerine Göre Algılanan Anne- Baba Tutumları	74
Çizelge 4. 21. Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre RDÖ Ortalama Puanları	76

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AABTÖ: Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği

BKİ: Beden Kitle İndeksi

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

RDÖ: Riskli Davranışlar Ölçeği

TDK: Türk Dil Kurumu

TEPA: Türkiye Ergen Profil Araştırması

TPD: Türkiye Psikiyatri Derneği

TUIK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNFPA: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

ÖZET

Ergenlerde Riskli Davranışlar ile Anne-Baba Tutumlarının Belirlenmesi

Ergenlik döneminde birey çeşitli riskli davranışlar sergileyebilir, bunu etkileyen en önemli etkenlerden biri anne-babaların çocuklarına yönelik olan tutumlarıdır. Araştırma ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumunu belirlemek amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Hatay ili merkez ilçesine bağlı devlet liselerinde öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 6 Devlet Lisesinde öğrenim gören 874 öğrenci oluşturmuştur. Veriler Kişisel Bilgi Formu, Riskli Davranışlar Ölçeği(RDÖ), Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği (AABTÖ) ile sınıf ortamında bir ders saati içinde uygulanarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdeler, Anova, LSD, Student t, Mann Whitney U, Kruskal Wallis, All pairwise ve Ki-kare testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin RDÖ toplam puanı $71,69 \pm 22,30$ olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin %33,3'ü anne-babasının tutumunu demokratik, %22,9'u ilgisiz, %23,0'ı otoriter, %20,8'i hoşgörülü algıladıkları belirlenmiştir. RDÖ ve AABTÖ ile ergenlerin cinsiyet, yaş, sınıf, okul türü, sigara kullanımı, alkol kullanımı, yemek seçme gibi değişkenlerde istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir. Algılanan anne-baba tutumunun öğrencilerin riskli davranış düzeylerini etkilediği belirlenmiş olup, anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçek puanları, anne-baba tutumunu demokratik, otoriter ve hoşgörülü olarak algılayan ergenlere göre daha yüksektir. Araştırmamızın sonuçları doğrultusunda anne-baba ve ergenlere yönelik riskli davranışlar konusunda farkındalık yaratacak eğitim programları düzenlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ergenler, Riskli Davranışlar, Anne-Baba Tutumu

ABSTRACT

Determination of Risky Behaviors and Parent Attitudes in Adolescents

In adolescence, individuals may exhibit various risky behaviors; One of the most important factors affecting this is the attitudes of parents towards their children. The study was conducted as a cross-sectional study to determine the attitude of parents and risk behaviors of adolescents. The population of the study is the state high schools of Hatay province and the sample consisted of 874 students from 6 state high schools in the 2016-2017 academic year. The data were collected by applying the Personal Information Form, Risky Behavior Scale (RBS), Perceived Parental Attitude Scale (PPAS) and within a hour in the classroom environment. Number, percentage, Anova, LSD, Student t, Mann Whitney-U, Kruskal Wallis, All pairwise and Chi-Square tests were used to evaluate the data. It was determined that the total score of risk behaviors scale of adolescents' who participant this study was 71.69 ± 22.30 . It was found that 33.3% of the adolescents perceived their parents' attitudes as democratic, 22.9% uninterested, 23.0% authoritarian, 20.8% as tolerant. It was detected that statistically significant difference between RBS and PPAS scores and gender, age, class, type of school, smoking, alcohol use and food selection. It was determined that perceived parental attitudes affect the risky behavior levels of students. The RBS total and subscale scores of adolescents who perceive parental attitudes as uninterested are higher than adolescents who perceive parental attitudes as democratic, authoritarian and tolerant. In line with the results of our research, educational programs can be organized to raise awareness about risky behaviors towards parents and adolescents.

Keywords: Adolescents, Risky Behaviors, Parental Attitudes

1.GİRİŞ

1.1.Problemin Tanımı ve Önemi

Dünya nüfusu 7,5 milyarın üzerindedir, bu nüfusun %20'sini ergen grubu oluşturmaktadır (UNFPA 2018). Türkiye'nin nüfusu ise 80 milyon civarındadır, bu nüfusun %16,1'lik kısmını ergen nüfusu oluşturmaktadır. Ülkemizde ergen nüfusunun %51,2'sini erkekler, %48,8'ini kadınlar oluşturmaktadır (TUIK 2018). Toplumsal değişimle beraber giderek artış gösteren ve nüfus içinde yerini alan ergenlerin, iş, okul, aile, medya ve arkadaş ilişkileri, karşılaştıkları problemler, hayattan beklentileri, geleceğe dair bakışları, çevre ile iletişimleri ve karşılaştıkları riskleri konu alan yapılabilecek bilimsel çalışmalar oldukça önem taşımaktadır (Turgut 2014).

Ergenlik dönemi bireyin gelişim dönemleri içinde; fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal, zihinsel değişikliklerin hızlı yaşandığı, kendine göre özellikleri olan, çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında kalan, olgunlaşmanın meydana geldiği bir geçiş süreci olarak değerlendirilmektedir (Şen ve ark. 2010, Akcan Parlaz ve ark. 2013, Geçkil ve Yıldız 2006). Ergenlik döneminde birey duygusal ve fiziksel anlamda ailesinden uzaklaşarak daha çok akran grupları ile zaman geçirir (Kıran Esen 2002, Karabekiroğlu 2014). Ergen, akranlarının düşüncelerini ailesinden daha çok önemser, kendini onlara kabul ettirerek onlarla uyum sağlamaya çalışır. Ergenler bu dönemde karmaşa yaşayabilir ve yaşanan bu karmaşa ergeni aileden uzaklaşma ve akran baskısı gibi çeşitli riskli davranışlara sürükleyebilir (Kıran Esen 2003).

Riskli davranışlar ergenin fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini negatif yönde etkileyen, kimlik ve kişilik gelişiminde kalıcı izler bırakan, sorumlu bir yetişkin olmasını engelleyen davranışlardır (Jessor 1991). Riskli davranışların kazanılması ergenlik döneminde başlar ve yetişkinlik dönemine kadar devam eder (Kürtüncü ve ark. 2015). Riskli davranışlar ergen sağlığını büyük ölçüde tehdit edebilmekte, hastalık ve ölüm riskini arttırmaktadır (Uysal ve Bingöl 2014). Ergenlik döneminde ortaya çıkabilecek en önemli riskli davranışlar; sigara kullanımı, alkol kullanımı, intihar, olumsuz beslenme alışkanlıkları, antisosyal davranışlar ve okul terki olarak sıralanabilir (Gençtanrı-Kuru 2010).

Sigara ve alkol kullanımı genellikle ergenliğe geçiş döneminde başlar ve alışkanlık haline gelerek devamlılığını sürdürür. Bu dönemde birey sosyal ilişkilerinde kendini ispatlama, öne çıkma, dikkat çekme çabasıdır böylelikle birey bu çabasını sigara ve alkol kullanarak gerçekleştirebileceğini düşünür (Bilgiç 2013, Pekşen ve ark. 2005). Ergenlik döneminde sigara ve alkol kullanımında akran baskısı, ailede sigara kullanımı, düşük akademik başarı, yalnızlık duygusu, aile içi çatışmalar, ebeveyn tutumu, psikolojik problemler gibi etmenlerin etkili olduğu ifade edilmektedir (Bıçakçife ve ark. 2007, Akça 2012, Güler ve ark. 2009).

İntihar bireyin ruhsal ve toplumsal nedenlerle kendi hayatını sonlandırmasıdır (TDK 2019). Ergenlik döneminde birey yoğun duygu karmaşası içindedir, ruhsal bunalıma girme eğilimi yüksektir bu bakımdan bu dönemdeki bireyler intihar eğilimi açısından risk grubu olarak değerlendirilmektedir (Kulaksızoğlu 2011). Türkiye’de intihar girişimi vakalarının çoğu lise çağı öğrencileri tarafından gerçekleştirilmektedir (Gençtanrım-Kuru 2010, Kara 2014, Soylu 2009).

Ergenlik dönemindeki bireyin sağlıklı gelişim süreci geçirebilmesinde beslenme alışkanlıkları büyük derecede etkili olmaktadır. Ergen bu dönemde vücudun ihtiyacı olan besin öğelerini yeterli düzeyde almazsa gelişim sürecinde çeşitli sağlık problemleri ile karşılaşabilir (Balkış 2011). Ergenlik döneminde yeterli ve dengeli beslenme sağlanmazsa büyüme yavaşlar, gelişim olumsuz etkilenir ve erişkinlik döneminde diyabet, hipertansiyon gibi kronik hastalıkların ortaya çıkma olasılığı artar (Altun ve Kutlu 2015).

Ergenlik dönemi bireyin sosyal gelişimi açısından önemlidir. Bu dönemde bireyin sosyal gelişimini aile ortamı, akran ilişkileri, okul çevresi ve kitle iletişim araçları gibi etmenler etkilemektedir. Ergenlik döneminde bireyin çevreye uyumunun bozulması sonucunda antisosyal davranışlar gibi çeşitli davranış problemleri ortaya çıkabilir. Antisosyal davranışlar bireyin yaşadığı toplum tarafından onaylanmayan, belirlenmiş norm ve davranışlar dışında kalan, başkalarının haklarını zedeleyen davranışlar olarak kabul edilmektedir (Kaner 1991).

Ergenlik döneminde en sık görülen antisosyal davranışlar olarak gasp etme, hırsızlık, silah kullanımı, kavga etme, alkollü araç kullanımı, tacizde bulunma sayılabilir. Yapılan bazı çalışmalara göre atisosyal davranış düzeyini etkileyen önemli etmenler arasında ihmal, yetersiz disiplin ve yönetim, uygun olmayan ebeveyn tutumu yer

almaktadır (Güler 2010, Arslan ve Balkıs 2014, Sever 2015). MEB'in (2012) Malatya'da yaptığı bir çalışmaya göre lise öğrencileri arasında şiddet ile ilgili davranışların yaygınlığının %44,0, kızların kavgaya karışma oranı %28,5, erkeklerin ise %52,9 olduğu bildirilmiştir. 2014'te yapılan bir çalışmaya göre ergenlerin sözlü şiddet uyulama sıklığının %37 olduğu ifade edilmiştir (Turgut 2014).

Ergenlik döneminde bireyin karşılaştığı zorluklar ergenin okul hayatını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu dönemde ergenlerde görülen riskli davranışlardan biri de okul terkidir. Okul terki genellikle lise yıllarında görülen bir sorundur. Okul terki olan bireylerin okulda devamsızlık oranının yüksek, okulda disiplin cezası alan, dürtüsel davranan, madde kullanım öyküsü bulunan bireyler olduğu ifade edilmektedir (Şimşek 2011, Gregg 2010, Liu ve Zhou 2009). Yapılan bazı çalışmalara göre ilgisiz ve otoriter anne-baba tutumu ile yetişen ergenlerin okul terki oranları, demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergenlere göre daha yüksek düzeydedir (Sever 2015, Arslan 2012).

Ergenlik döneminde ortaya çıkan riskli davranışları etkileyen faktörlerden biri anne-babaların ergene karşı sergilediği anne-baba tutumlarıdır (Yarapsanlı 2011). Anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları, öğretme şekilleri, seçtikleri ödül ve cezalar bireyin farklı davranışlar geliştirmesine neden olabilir. Anne-babanın aşırı hoşgörülü, tutarsız, baskıcı, otoriter tutumları çocuğun davranışlarını biçimlendirmesinde olumsuz etkiye sahip olurken demokratik tutumları ise olumlu etkiye sahiptir (Kulaksızoğlu 2011, Sezer 2010, Erzökan 2012, Mutallimova 2011). Yapılan bazı çalışmalarda anne-baba tutumunu otoriter, ilgisiz, tutarsız algılayan ergenlerde intihar eğilimi, antisosyal davranışlar, okul terki gibi kural dışı davranışların anne-baba tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlere göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Lai ve Bride-Cahang 2001, Arslan 2012, Sever 2015, Baklaya ve Ceylan 2007).

Demokratik tutum sergileyen anne-babalar çocuklarını akılcı şekilde yetiştirmektedirler. Demokratik tutumda anne-babalar çocuğa birey olarak saygı duyarlar. Bu tutumda anne-baba alınacak kararlarda çocuklarına danışarak onlara da söz hakkı tanır, çocuklarına belli sınırlar koyarak sorumluluk bilinci oluşturmalarını sağlarlar. Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen bireyler genel olarak özgüveni yüksek, paylaşımcı, bağımsız düşünebilen, saygılı, sınırlarını bilen, atılgan, yaratıcı düşünebilen, açık fikirli, sosyal ve uyumlu bireyler olarak tanımlanmaktadır (Aydın 2017,

Kulaksızoğlu 2011). Demokratik tutum kişilik gelişimi açısından en uygun görülen anne-baba tutumudur (Kolay-Akfer ve ark. 2009, Kulaksızoğlu 2011, Barret ve Turner2006, Balkaya ve Ceyhan 2007). Bu tutum ile yetişen bireyler daha sağlıklı ergenlik dönemi geçirerek topluma daha yararlı bireyler olarak yetişmektedirler (Demir ve Kumcağız 2015, Aydın 2017, Mutallimova 2014).

Aşırı hoşgörülü, otoriter, baskıcı, koruyucu, tutarsız, ilgisiz anne baba tutumları ile yetişen bireyler genel olarak düşük benlik saygısı olan, düşük akademik başarı gösteren, tek başına kararlarını veremeyen bireyler olarak yetişmektedir. Bu doğrultuda ergenlik döneminde olan bireyin davranış biçimleri doğrudan anne-baba tutumları sonucunda meydana gelmektedir (Güler Yıldız 2017, Erdoğan 2014). Anne-babaların bu konuda bilinçlendirilmesi ve uygun anne-baba tutumları kazandırılmasında eğitim programları etkili olabilmektedir (Güler Yıldız 2017). Burada sağlık çalışanlarına özellikle hemşirelere büyük görevler düşmektedir.

Hemşirelik her yaş grubundaki bireyleri kapsayan bir meslektir. Hemşireler alışma alanlarında hem ergen grubu hem ebeveynler ile karşılaşmaktadırlar. Okul sağlığı, toplum ruh sağlığı ve halk sağlığı hemşirelerinin diğer hemşirelik alanlarına göre ergen ve ebeveynler ile karşılaşmaları daha fazla olmaktadır. Okullarda toplum sağlığı hemşireleri ergen ve ailelerine çeşitli eğitim programları düzenleyebilmektedirler. Ebeveynlere düzenlenen eğitim programları ile ebeveynlerin farkındalık oluşturmasına ve anne-baba tutumları hakkında bilinçlendirilmesinde katkı sağlamaktadır. Toplum ruh sağlığı hemşireleri de çalışma alanlarında ergen ve ailesi ile karşılaşmakta ve danışmanlık hizmetinde bulunmaktadır. Halk sağlığı hemşireleri ise yaptıkları ev ziyaretleri ile ergen ve ailesini daha yakından tanıyarak uygun eğitim programları düzenleyebilmektedirler (Erci ve ark. 2014). Bu bağlamda hemşireler ebeveyn ve ergenlere yaptıkları danışmanlık hizmetleri ve verdikleri eğitimler ile ergenlerde görülen riskli davranışların azaltılmasında katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda ergenlerde görülen riskli davranışların ve anne-baba tutumlarının incelenmesi, ikisi arasındaki istatistiksel farkın ön plana çıkarılması, bu konuda farkındalığın arttırılması ve buna yönelik yapılabilecek sonraki çalışmalara ışık tutulması amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Soruları

- Ergenlerin riskli davranış düzeyleri nedir?
- Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları nelerdir?
- Ergenlerin riskli davranışlar ile sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları ile sosyo-demografik özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları ile riskli davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Ergenlik Dönemi

Türk Dil Kurumu'na göre ergenlik sözcüğü; 'cinsel organların fizyolojik gelişmesiyle başlayan, döl verebilecek duruma gelmiş olan, yeni yetmelik, erinlik ile yetişkinlik arasındaki dönem, bekârlık, henüz evlenmemiş, akil baliğ' anlamına gelmektedir (TDK 2018). Dünya nüfusunun %20'lik, Türkiye nüfusunun ise %16,1'lik kısmını ergen grubu oluşturmaktadır (TUIK 2018, UNFPA 2018). Dünyada ki ergen nüfusu 10-19 yaş grubu aralığındadır (UNFPA 2018).

Ergenlik döneminin başlangıç zamanı, özellikleri ve ilerleme sürecinde cinsiyete göre farklılıklar yaşanabilmektedir. Ergenlik ülkemizde kızlarda ortalama olarak 10-12 yaş aralığında, erkeklerde ise 12-14 yaş aralığında başlamaktadır (Derman 2008).Ergenlik dönemine giren bireylerin ailelerinden aldıkları kalıtsal özellikler, yaşadıkları çevrenin farklı olması, her birinin vücut metabolizmalarının farklı olması sonucunda bu dönemde oluşabilecek değişiklikler kişilere özgü olduğu söylenebilir (Köse 2015).

Ergenlik dönemi erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik dönemi olarak üçe ayrılmaktadır. Erken ergenlik dönemi pubertenin başlaması ile oluşan daha çok fiziksel ve davranışsal değişikliklerin meydana geldiği dönemdir (Kulaksızoğlu 2011). Erken ergenlik döneminde bireylerin en büyük ilgileri bedensel değişiklikleridir. Bedensel değişikliklere karşı endişe duyguları yaşanabilir, kendinde yaşanan değişikliklere karşı adaptasyon sürecinde davranış ve tepkilerinde ani reaksiyonlar görülebilir. Ergenlerin ailelerine olan bağlılığı yerine özgürlük düşünceleri, bağımsızlık davranışları, özgüven artışı, fevri davranışlar, ani çıkışlar, aileden uzaklaşma gibi davranış ve düşünceler yerini alır (Derman 2008, Arslan Şahin 2011). Kızlarda büyüme ve cinsel gelişim erkeklere göre daha hızlı gerçekleşir (Kulaksızoğlu 2011).

Orta ergenlik dönemi 14-16 yaşlar arasındaki dönemdir. Orta ergenlik döneminde daha çok ruhsal alandaki değişiklikler göz önündedir. Bu dönemin gelişimsel konuları arkadaş ilişkilerinin önem kazanması, otorite çatışması, ayrışma, bireyselleşme, sosyal ortamda öne çıkma çabaları, anne-babanın değersizleşmesi, kimlik karmaşası, karşı cinsle arkadaşlıklar cinsel kimlik gelişimidir (Özatça 2009).

Geç ergenlik 17-19 yaş aralığını kapsamaktadır. Ergenliğin son evresidir, kimlik gelişimin tamamlandığı ve kimlik duygusunun bütünleştiği dönemdir. Birey artık kendini bir topluluğa ait hissedilebilmekte, kendini daha iyi tanımlayabilmektedir. Bu dönemde birey daha önceki dönemlere göre daha tutarlı davranışlar sergilemekte, kendi sorunlarına daha uzlaşmalı çözümler üretebilmektedir (Özatça 2009).

Ergenlik dönemi bireyin sürekli kendisiyle çeliştiği, karşılaştığı zorluklarla başa çıkmaya çalıştığı, patolojik problemlerin ortaya çıkabileceği ve bireyin kişiliğinde kalıcı problemlere yol açabilecek zor bir dönemdir. Bu dönemde birey bu yoğun duygusal iç değişimle beraber saldırgan tutumlar sergileyebilir. Bir yandan çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi olması diğer yandan kendisinde olan değişikliklere uyum sağlamak, ortaya çıkabilecek sorunları çözmeye çalışmak, kimlik arayışı içinde olmak, duygusal iç çatışmalar yaşamak bunların hepsi ergende çeşitli patolojik problemlere yol açabilir. Bu dönemde yalan söyleme, intihar eğilimi, saldırgan davranışlar, okul terki, evden kaçma, madde, alkol ve sigara kullanımı, anti sosyal davranışlar, cinsel suçlar gibi davranış problemleri görülebilmektedir. Ergende bu tür davranış problemlerinin yaşanması klinik destek almasını da gerektirebilir (Gül 2016).

2.1.3. Ergenlikte Gelişim

Ergenlik döneminde gelişim fiziksel, psikolojik ve sosyal alanlarda gerçekleşir. Ergenlikte fiziksel gelişim genel olarak iskelet sistemindeki ve cinsel organlardaki gelişim ile karakterizedir (Özcebe 2002). Psikolojik gelişim bireyin kimlik gelişimi ve bilişimsel gelişim özellikleriyle belirlenir (Şahin ve Özçelik 2016). Bireyin sosyal gelişiminde yaşadığı sosyal çevre etkili olmaktadır (MEB 2017). Ergenlikte gelişim fiziksel ve cinsel, bilişsel ve duygusal, sosyal gelişim olarak 3 başlıkta incelenmiştir.

2.1.3.1. Ergenlikte Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel ve cinsel değişikliklerde bireysel farklılıklar mevcuttur. Fiziksel ve cinsel değişikliklerde çevre, kalıtım gibi temel etmenler etkili olmaktadır. Bunların yanında beslenme alışkanlıkları, hastalıklar, cinsiyet gibi faktörler de fiziksel ve cinsel gelişim sürecinde büyük ölçüde etkilidir (Sarı 2008, Gürsu 2011).

Bu dönemde hormonal değişikliklerle beraber kas-iskelet gelişiminde, yağ dokusu dağılımında ve cinsel organlarda hızlı değişimler meydana gelmektedir. Erkeklerde peniste büyüme, bupik kıllanmalar, testislerde büyüme, seste kalınlaşma gerçekleşirken; kızlarda meme büyümesi, kalçaların belirginleşmesi, ilk adet kanaması, koltuk altı ve pubik kıllanma gerçekleşir. Bu dönemde boy uzaması çok hızlıdır, genel olarak boyda 25 cm uzama gerçekleşir. Ergenlik döneminde her iki cinste de önemli derecede yaşanan fiziksel ve cinsel değişiklikler, biyolojik olarak dönüm noktası olmaktadır (Kulaksızoğlu 2011, Özbakır 2015).

2.1.3.2.Ergenlikte Bilişsel ve Duygusal Gelişim

Bu dönemde ergen somut düşünmeden uzaklaşarak soyut düşünmeye başlar. Ergen çocuksu düşüncelerden uzaklaşarak, geleceğe dair düşünmeye başlar, benmerkezci yapısından uzaklaşarak empati kurmaya başlar. Ergenin dış dünyayı algılaması değişir, ergen olaylara daha sorgulayıcı yaklaşır, olayları daha geniş bir bakış açısı ile değerlendirebilir, idealist ve eleştirici olur (Karabekiroğlu 2014, Yavuzer 2011).

Bu dönemde ergenin çevresi ile olan ilişkileri duygu dünyası üzerine kuruludur. Ergen bu dönemde kolay inanır, çabuk sever ve kolay bağlanır, duygu ve davranışlarında iniş çıkışlar yaşanır. Karşı cinse duygusal ilgisi artar ve ilişkilerini bu yönde şekillendirir. Toplum içerisinde ön planda olmak, kendisini kabul ettirmek, tanınmak ister ve bunun için çaba gösterir. Giyimine, konuşmalarına dikkat eder, dikkat çekici davranışlarda bulunabilir (Kulaksızoğlu 2011, Yavuzer 2011).

2.1.3.3. Ergenlikte Sosyal Gelişim

Bireyin sosyal uyarıcılara, toplumun beklentilerine, grup yaşantısına duyarlı olabilmesi, yaşadığı kültürdeki bireylerle geçinebilmesi ve onlardan biri gibi davranabilmesine sosyal gelişim denir. Bireyin sosyalleşmesinde genetik faktörlerden çok yaşadığı sosyal çevre etkilidir (MEB 2007). Sosyal gelişim doğumdan sonra anne-baba ile ilk iletişime girdiği anda başlar ve ömür boyu devam eder. Bireyin çocukluk dönemindeki öğrenmeleri ergenlik dönemindeki sosyal gelişimine zemin hazırlar. Sosyal gelişimde birey çeşitli davranışlar öğrenir, toplumda sergiler ve bu davranışları kabul ettirmeye çalışır (Erdoğan 2014).

Ergenlik döneminde ki bireyin sosyalleşmesinde yaşadığı aile ortamı, okul ortamı, arkadaş ilişkileri ve çeşitli bağlantılarda bulunduğu kitle iletişim araçları etkili olmaktadır. Bireyin sosyal öğrenme sürecinde davranışlarına rehberlik edecek, yol gösterecek, rol ve model olacak en önemli unsur ailesidir. Birey toplumun sosyo-kültürel değerlerini, gelenek göreneklerini, topluma ayak uyduracak norm ve değerleri ailesinden gözlemleyerek kendi davranışlarına yansıtır. Ailenin ekonomik, kültürel ve sosyal şartları bireyin sosyalleşme sürecini etkiler. Bazı aileler ergenlere karşı baskıcı, otoriter, koruyucu, bazıları da aşırı hoşgörülü, tutarsız, ilgisiz ya da demokratik tutumlar sergileyebilirler. Ailenin sergilediği tutuma göre bireyde davranış değişiklikleri meydana gelir (Şahin ve Özçelik 2016).

2.1.3.3.1 Ergenlikte Aile ve Arkadaş İlişkileri

Ergenlikte sosyal gelişim açısından aile ve arkadaş ilişkilerinin yeri önemlidir. Aile toplumun temelini oluşturan, anne- baba ve çocuklardan oluşan, sosyalleşme sürecinin başladığı, toplumun değer ve yargılarının nesilden nesile aktarıldığı, neslin devamını sağlayan, ekonomik, biyolojik, hukuksal, psikolojik işlevleri bulunan sosyal bir olgudur (Steinberg 2017). Aile içinde anne- babanın birbirine karşı olan tutum ve davranışları aile ilişkilerinin temelini oluşturur. Anne-babanın sergilediği her davranış çocuklarına geri bildirim olarak yansımaktadır. Ebeveynlerin birbiri ile kurdukları iletişimin sağlıklı olması ergenin onlara karşı olan güvenini artırırken, iletişimin sağlıklı olması ise ergeni olumsuz yönde etkileyerek onun psikolojik durumunun bozulmasına, arkadaş ve okul çevresinde ki iletişimin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olacaktır (Avcı 2006).

Ergenin sosyal gelişimini etkileyen diğer değişkenler de aile yapısı (bölünmüş, parçalanmış), ailedeki birey sayısı (çekirdek, geniş), ebeveyn rolleri (anaerkil, ataerkil) ve aile tutumudur. Ergen, bölünmüş ya da parçalanmış ailede aile ilişkilerinde zarar görebilir, geniş bir ailede yaşıyorsa ebeveyn dışındaki bireylerden etkilenebilir. Ergen ebeveyn rollerine göre kendi rollerini belirleyebilir ve ailenin tutumuna göre davranışlarını şekillendirebilir (Sever 2015, Şen ve ark. 2010).

Karaca ve ark.'nın (2013) yaptıkları çalışmaya göre çalışmaya katılan ergenlerin aile işlevlerinin sağlıklı olduğu bildirmiş olup, ergenlik dönemindeki aile işlevselliğinin, ergenin kişiler arası ilişkilerini önemli derecede etkilediği vurgulanmıştır. Yavuz ve Özmete'nin (2012) yaptıkları çalışmaya göre ise ergenlik döneminde ergen-ebeveyn

ilişkisinde en çok problem yaşanan konulardan birisinin %26,5 oranında arkadaş seçimi olduğu bildirilmiştir.

Birey ergenlik döneminde aileden yavaş yavaş uzaklaşır ve arkadaş gruplarıyla daha fazla vakit geçirmeye başlar. Ergenlikte arkadaş ilişkileri aile ilişkilerinden daha çok önemsenir. Ergen bu dönemde okulda veya okul dışında çeşitli arkadaşlar edinir. Birey ailesi ile paylaşmadığı düşünceleri, karşılaştığı çatışmaları, duygu karmaşalarını paylaşabileceği yakın arkadaşları olsun ister (Demir ve ark. 2005). Akran gruplarının bireyin toplumsallaşması, sosyal ilişkiler kurması, özgüven ve cesaret gibi duyguların gelişmesi, başkaları ile işbirliği kurmayı öğrenmesi gibi olumlu etkileri olurken; bağımlılık yapıcı maddelerin (sigara alkol) kullanımı, kendine zarar verici ilişkiler kurma gibi olumsuz etkileri de olabilmektedir (Şahin ve Özçelik 2016).

2.2 Riskli Davranışlar Kavramı

Ergenlik dönemi bireyin ailesinden uzaklaşmaya başladığı, zamanını daha çok akran gruplarıyla geçirdiği bir dönemdir. Birey bu dönemde ailesinin kendi düşünce, duygu ve isteklerini anlayamadığını, ona karşı tavırlar sergilediklerini düşünebilmekte, ailesine karşı düşmanca bir tavır sergileyebilmektedir. Buna bağlı olarak etrafındaki arkadaşlarının düşünce ve görüşleri ona daha cazip gelebilmekte, onlara kendini daha yakın hissedebilmektedir. Ergenler için bu dönemde akranları tarafından kabul görme, beğenilme ve desteklenme çok önemlidir. Bu nedenle bazı ergenler akran gruplarından etkilenerek onlara uyum sağlamak amacıyla çeşitli riskli davranışlar sergileyebilirler. Bu riskli davranışlar sağlığı ve hayatı tehlikeye atabilecek, hastalık veya ölümlü sonuçlanabilecek düzeye kadar ulaşabilmektedir (Kıran Esen 2003).

Riskli davranışlar 'bireylerin doğrudan veya dolaylı olarak sağlığını etkileyebilecek, bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimini negatif yönde etkileyen, kişilik ve kimlik gelişiminde kalıcı izler bırakan, sorumlu birer yetişkin olmasını engelleyen davranışlar' olarak tanımlanmaktadır (Jessor 1991). Bu bağlamda riskli davranışlar bireylerin yaşamını psikolojik, sosyolojik ve biyolojik boyutları tehdit edebilecek özelliktedir (Balduciddi 2009). Ergenlerde riskli davranışlar sosyal ilişkilerde bireylerin çevreyle bağlantılı olduğu süreçlerde ortaya çıkma eğilimindedirler (Gençtanım-Kuru 2010).

Riskli davranışlara örnek olarak sigara, madde ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, okul terki, hırsızlık, intihar ve intihar eğilimi, küfür etmek, saldırgan davranışlar, bıçak taşımak, erken yaşta cinsellik, kavgaya karışma, kopya çekme, sağlıksız ve dengesiz beslenme gösterilmektedir (Gençtanrım-Kuru 2010, Uysal ve Bingöl 2014). Bu riskli davranışlardan en sık görülenler alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi okul terki ve beslenme alışkanlıkları şeklinde sıralanabilir (Gençtanrım-Kuru 2010, Bal 2010, Sever 2015, Arslan 2012, Gümüş Doğan ve Ulukol 2010).

Antisosyal Davranışlar: Bireyler etrafındaki insanlarla etkileşim kurarak kendilerine sosyal çevre oluştururlar. İnsanın sosyal gelişimi doğumdan sonra anne ile iletişim kurduğu ilk anda başlar, sonra kendi aile ortamında anne-babası ve kardeşleri ile bu sosyal uyumunu sürdürür ve gelişim evreleri içerisinde sosyal gelişimi devam eder. Bireyin sosyal gelişiminde çeşitli problemler yaşanabilir. Bu problemlerin yaşanacağı önemli dönemlerden biri de ergenlik dönemidir. Birey çevreye karşı sosyal uyumunun bozulması sonucunda çeşitli antisosyal davranışlar sergileyebilir (Bal 2010). Antisosyal davranış terimi fiziksel suç ve şiddet içeren, kasıtlı hırsızlık, vandalizm davranışlarını içeren ciddi eylemler olarak açıklanmıştır (Duncan ve ark. 2002).

Antisosyal davranışlar; insanların temel haklarının ve toplumun sosyal kurallarının ihlal edilmesi gibi sosyal çevreyi olumsuz etkileme potansiyeline sahip bütün davranışları içermektedir (Bal 2010, Uludağlı 2012). Antisosyal davranışlara örnek olarak; madde kullanımı, hırsızlık, alkollü araç kullanımı, özel eşyaya zarar verme, adam öldürme, silah kullanımı, gasp etme, birini dövme, fiziksel olarak birine saldırma, kavga etme, kasıtlı olarak yangın çıkarma, devlet malına zarar verme, tacizde bulunma gibi davranışlar sıralanabilir(Yıldız ve Türnüklü 2002, Mentş 2016, Çuhadaroğlu 2004). Antisosyal davranışlarda genetik faktörler, fizyolojik faktörler gibi biyolojik faktörlerin yanında ebeveyn reddi, yetersiz izleme gibi anne-baba uygulamaları, sapkın akran grupları, düşük akademik başarı ve okulla bağ geliştiremememe gibi faktörlerin etkili olduğu ifade edilmektedir (Bal 2010, Uludağlı 2012).

Antisosyal davranışların temeli çocukluk döneminde atılır. Çocukluk döneminde bu tip davranışlar ‘davranım bozukluğu ’ yetişkinlik döneminde ise ‘antisosyal kişilik bozukluğu’ olarak ifade edilir. Antisosyal kişilik bozukluğu genelde ergenlik dönemi

yaşlarında başlar. Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireyler, başkalarının haklarına tecavüz eden, toplumsal kuralları çiğneyen, saldırgan tutum sergileyen sıklıkla suç işleyen, tehlikeli sonuç doğurabilecek davranışlar sergileyen özelliklere sahiptir (Çuhadaroğlu 2004).

Menteş'in (2016) yaptığı çalışmaya göre lise 9. sınıf öğrencilerinin antisosyal davranış eğilimlerini etkileyen faktörleri önem derecesine göre; öğrencinin algıladığı öğretmen desteği, okuldan memnuniyet, öğrencinin algıladığı aile desteği, öğrencinin kolluk kuvvetleri ile yaşadığı durum, arkadaş şiddetine maruz kalma, internette geçirilen süre, anne çalışma durumu, öğrencinin öğretmenlerinden memnuniyeti ve öğrencinin arkadaşları ile ilişkileri olarak değerlendirmiştir.

Ergenlerin sergiledikleri bu tür antisosyal davranışlar kendi ve çevresindeki bireylerin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum okul ve aile ortamını zedelemekte, bireyin ruhsal ve fiziksel sağlığına zarar vermektedir (Alikışifoğlu 2008, Çuhadaroğlu 2004, Uludağlı 2012). Buradan yola çıkarak her geçen gün artmakta olan antisosyal davranışların azaltılması, bu tür olaylara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan ve etkilenen ailelerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin psikososyal anlamda desteklenmesi ve ruh sağlığının korunması gerekmektedir.

Alkol ve Sigara Kullanımı: Sigara ve alkol Dünya'da ve Türkiye'de önlenebilen, giderek artış gösteren, sakatlık, hastalık ve erken ölümlere yol açan, sıklıkla artış gösteren evrensel bir sorun haline gelmiştir (Bilgiç 2013, Pekşen ve ark. 2016). Sigara kullanımı genellikle ergenliğe geçiş döneminde başlar ve alışkanlık haline gelerek belirli bir süre ya da ömür boyu devam edebilen, bağımlılık yapıcı derecesine ulaşabilen küresel bir sağlık sorunudur (Gümüş Doğan ve Ulukol 2010).

Alkol kullanımı ise genelde ergenliğin son dönemlerinde başlar ve 18-25 yaş aralığında daha çok yaygınlık gösterir. Alkol kullanımı açısından genç yetişkin grubu risk altındadır. Alkol kullanım yaşı giderek düşmekte ve ergenlerde risk grubu içerisinde yerini almaktadır (Şaşmaz ve ark. 2006).

Ergenlik döneminde bireyler çeşitli riskli sağlık davranışları edinmeye yatkındırlar. Bu riskli sağlık davranışları arasında sigara ve alkol gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı ilk sıralarda yer almaktadır (Güler ve ark, 2009). Bağımlılık yapıcı madde 'bireyin beyin işlevlerini ve bütün beden yapısını etkileyen, zamanla organ sistemlerinde kalıcı izler oluşturan, yaşam için elzem olmayan, kişide kontrol kaybına neden olan, keyif

verici maddelerdir' (Bektaş 1991). Sigara içme oranı gelişmiş ülkelerde giderek azalmakta iken Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde giderek artmaktadır (TPD 2017).

Ergenlerin sigara ve alkol kullanımına etki eden birçok risk faktörü tanımlanmaktadır. Bu risk faktörleri; Ergenin kişisel özellikleri, aile, okul ve arkadaş ortamı, genetik, sosyal, psikolojik, ekonomik ve çevresel etkenler olarak sıralanmaktadır (Akfert ve ark. 2009). Akça'nın (2012) 12-19 yaş grubu arasındaki 810 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin %13'ünün sigara içtiği bildirilmiştir. Aynı çalışmada sigaraya başlama yaşının 14, kızlarda ilk sigarayı deneme yaşının 14, erkeklerde ise 13 olduğu ifade edilmiş olup, sigaraya başlamada arkadaş ortamı ve aile etkisinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bilgiç'in (2013) 427 lise öğrencisi üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre öğrencilerin %23,4'ünün herhangi bir tütün ürünü kullanmadığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada öğrencilerin annelerinin 1/3'ünün, babalarının 1/2'sinin, arkadaşlarının ise 1/4'ünün herhangi bir tütün ürünü kullandığı belirtilmiştir. Erdamar ve Kurupınar'ın (2014) 545 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmaya göre öğrencilerin %27,4'ünün sigara kullandığı, %10,8'inin sigarayı bir defa denediği, %61,8'inin sigara kullanmadığı, öğrencilerin %24,4'ünün alkol kullandığı, %35,2'sinin en az bir defa alkol kullandığı ifade edilmiştir.

İntihar (Özkıym) Eğilimi: İntihar, 'bireyin ruhsal veya toplumsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatını sonlandırması' olarak tanımlanmıştır (TDK 2018). İntihar eğilimi ise intihar girişiminde bulunma riski olarak tanımlanmaktadır (Gençtanırım-Kuru 2010). İntihar eğiliminin göstergeleri olarak; intihar düşünceleri, umutsuzluk, düşük benlik, kendine karşı düşmanlık duygusu, bireyin kedi hakkındaki olumsuz düşünceleri olarak sayılabilir (Gençtanırım 2004). İntihar davranışının yaşamın her döneminde görülüyor olması ve günümüzde özellikle ergenler arasında görülme sıklığının artması, bu konuyla ilişkili araştırmaların artmasına sebep olmuştur (Durak Batıgün 2005, Meydan 2010, Gençtanırım-Kuru 2010, Kara 2014).

Ergenlik, ruhsal çalkantının olduğu, duygu karmaşasının yaşandığı, toplumsal uyumun zorlaştığı ve çok hızlı biyo-psiko-sosyal gelişimin yaşandığı fırtınalı geçen zor bir dönem olmasından kaynaklı intihar açısından risklidir (Elevli 2012). Geçmişte ergenlik dönemindeki bireylerin ölüm nedenleri doğal nedenler olurken günümüzde bunun yerini intihar gibi önlenemez nedenler almıştır (Gençtanırım-Kuru 2010). Ergenlerde intihar; genetik yatkınlık, sosyokültürel etmenler, yetersiz sosyal destek, stres, psikiyatrik

bozukluklar, zorlu yaşam şartları gibi durumlardan etkilenen davranış biçimidir (Atay ve Kerimoğlu 2003).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) verilerine göre genç intihar oranları son 20 yılda bir miktar gerilemiştir. Bu gerilemenin büyük bir kısmı 2000’li yıllar boyunca gerçekleşmiştir. 1990’da 100 bin genç başına 8,3 intihar düşerken, 2013 yılına kadar bu oran 6,4’e düşmüştür (OECD 2015) Türkiye’de gelişmekte olan ülke kategorisinde intihar oranlarının yüksek olduğu ülkeler arasındadır. Türkiye’de her yıl 100 bin ergen intihara bağlı olarak ölmektedir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde 15-19 yaş aralığındaki kız ergenler intihar açısından en riskli grup olarak değerlendirilmektedir (TÜİK 2018).

İntihar davranışı olan bireylerde altta yatan birçok sebep bulunmaktadır. Bu sebeplerden özellikle depresyon, duygudurum bozukluğu gibi psikiyatrik bozukluklar büyük ölçüde etkilidir (Karaman ve Durukan 2013). Kara’nın (2014) intihar girişiminde bulunan 12-18 yaş aralığındaki ergenler ile yaptığı çalışmada, ergenlerin %48,5’inin ailesi ile birlikte yaşadığı, %49,2’sinin ilk çocuk oldukları ifade edilmiştir.

İntihar davranışında bir diğer önemli faktör aile işlevselliğidir. Meydan’ın (2010) da intihar girişimde bulunmuş ve bulunmamış olan iki grup arasında yaptığı araştırmada İntihar girişimi bulunan grubun %78’ini, kontrol grubunun ise %71,4’ünü kadınlar oluşturmuştur. İntihar girişimi bulunan grupta annelerinin %24’ünün, kontrol grubunda ise %4’ünün boşanmış/dul olduğu ifade edilmiştir. İntihar girişimi grubundaki bireylerin annelerinin %24’ünde intihar girişimi öyküsü, %38’inin depresyon tanılı olduğu ifade edilmiştir.

Beslenme Alışkanlıkları: TDK’ya göre beslenme vücut için gerekli olan besin öğelerini almaktır. Yeterli ve dengeli beslenme; vücudun ihtiyacı kadar protein, enerji, karbonhidrat, mineral ve vitaminleri sağlayacak düzeyde besinlerin alınmasıdır (TDK 2018). Sağlıklı, üretken, dinamik ve kaliteli toplumların oluşmasında bireylerin dengeli ve düzenli beslenmesinin önemi büyüktür (Figan ve ark 2002).İnsanın yaşam dönemlerinde dengeli ve düzenli beslenmenin önem taşıdığı birkaç dönem vardır. Bu dönemlerden biri de bebeklik döneminden sonra büyüme ve gelişmenin en hızlı yaşandığı, cinsel karakterlerin kazanıldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak adlandırılan ergenlik dönemidir (Aksoydan ve Çakır 2011).

Ergenlik döneminde bireyin sağlıklı beslenmesi, bu dönemde ve bir sonraki dönemlerde oluşabilecek sağlık problemlerini engelleyebilir. Bu dönemde yeterli ve dengeli beslenme sağlanmazsa büyüme yavaşlar, gelişim olumsuz etkilenir, okul başarısı düşer, erişkinlik döneminde diyabet, hipertansiyon, kardiyovasküler hastalıklar gibi kronik hastalıkların görülme sıklığı artar (Balkış 2011).

Ergenler bu dönemde fast-food tüketimi, dışarıda satılan yiyecekleri satın alma, aşırı meşrubat tüketimi, öğün atlama, yemek seçme gibi olumsuz beslenme alışkanlıkları edinebilirler. Bu tür beslenme alışkanlıkları bireyin biyo-psiko-sosyal gelişiminin olumsuz etkilenmesine neden olur. Bu dönemde ergenlerin kazandığı yanlış yeme alışkanlıkları anlama, kavrama ve öğrenme gibi bilişsel faaliyetleri ve bedensel gelişimlerini olumsuz etkiler (Altun ve Kutlu 2015).

Ergenlikte birey vücudun ihtiyacı olandan daha az besin tüketirse zayıflığa, daha çok tüketirse obeziteye neden olur. Zayıflık oluşursa vücudun direnci azalır, obezite oluşursa hareket kısıtlılığı oluşur ve kronik hastalıkların oluşma riski artar. Obezite sağlığı bozacak seviyede vücuttaki yağ dokusunun artması olarak tanımlanmaktadır (Köksal ve Özel 2008). Obezite sonucunda bireyde ekstremitelerde ve meme bölgelerinde yağlanmalar, düztabanlık, fazla yağ birikimi sonucu kalça ve karında çatlaklar, soluk alıp vermede güçlük, diyabet, kardiyovasküler hastalıklar, hipertansiyon gibi sağlık problemlerine sık rastlanılmaktadır (Köksal ve Özel 2008) . Vücudun ihtiyacı olan demir, vitamin iyot, kalsiyum, fosfor gibi besin öğeleri yeterli düzeyde alınmaz ise vücutta zayıflık oluşur ve çeşitli sağlık problemlerine yol açar. Bu nedenle ergenlik dönemindeki bireyin vücudunun ihtiyacı kadar beslenmesi çok önemlidir (Balkış 2011).

Bu dönemde öğün atlama da sağlıksız beslenme alışkanlıkları arasında önemli bir sorundur. Türkiye genelinde ergenlerdeki öğün atlama durumu değerlendirildiğinde 15-18 yaş grubundaki erkeklerin %18,2'i, kadınların ise %24'ünün sabah öğününü, erkeklerin %10'u, kadınların %15,3'ü öğle öğününü, erkeklerin %2,72'si, kadınların %8,3'ü akşam öğününü atlamaktadır. Genel olarak atlanan öğünler sabah ve öğlen öğünleri olmaktadır (Tosun 2010).

Sağlıklı, üretken, dinamik ve kaliteli toplumların oluşabilmesi için toplumun beslenme bilincini arttırmak ve bunu yaşam biçimi haline getirmek önemlidir. Bir toplumun sağlıklı olması ve ekonomik yönden güçlü olabilmesinin temelinde sağlıklı bireyler vardır. Sağlıklı bireylerin yetişmesinde sağlıklı beslenme alışkanlıkları önemlidir.

Beslenme alışkanlıklarının temeli çocukluk döneminde atılır bu yüzden anne-baba bu dönemde çocuklarına sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırmaya çalışmalıdırlar. Ergenlerin beslenme alışkanlıklarını edindiği iki önemli yer aile ve okul çevresidir. Bu nedenle ailede anne-baba, okulda ise öğretmenlerin bu konuda iyi örnek olmaları ve bireyleri bilinçlendirmeleri gerekmektedir. Okullarda bulunan okul sağlığı hemşiresinin verdiği eğitimler, öğrencilerin sağlıklı beslenme alışkanlıkları edinmesine yardımcı olmaktadır (Erci ve ark. 2014).

Okul terki: Toplumların gelişmesi, kalkınması ve bireylerin belirli bir refah seviyesine yükselmesinde eğitimin büyük bir payı vardır. Toplumların gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli kriterlerden biri eğitimidir. Birey eğitimine önce ailede başlar daha sonra okulda devam eder (Öğütülmüş ve ark. 2013).

Türkiye’de bireylerin alması gereken zorunlu eğitim kademesi ortaöğretim olarak belirlenmiştir (MEB 2016). Buna rağmen eğitimini bu aşamaya kadar tamamlayamayan ya da eğitimden yararlanamayan öğrenci sayısı fazladır (Taylı 2008). Genel olarak okul terki bireyin okuldan ayrılması, eğitim gördüğü kademeyi tamamlamadan bırakması, resmi onaylı bir lise diplomasına sahip olmaması olarak tanımlanmaktadır (Gençtanırım-Kuru 2010, Özer ve ark. 2011). Okul terki birey ve toplum açısından önemli sorunlara yol açabilecek bir problemdir. Bireyin eğitiminden uzaklaşması hem bireysel hem de toplumsal açıdan risk olarak kabul edilmektedir. Ortaöğretim eğitimini yarıda bırakan kişiler düşük yaşam kalitesine, düşük gelirli bir işe sahip olmakta ve düşük eğitim seviyesi gerektiren işlerde çalışmaktadırlar(Tunç 2011, Taylı 2008, Hoşgörür ve Polat 2015)

Okul terki toplumun yoksulluk seviyesinin yükselmesine, işsizlik oranlarının artmasına ve bunun sonucunda ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemesine neden olmaktadır (Li ve ark. 2017). Okulu bırakma problemi antisosyal davranışların artmasına, suç oranlarının yükselmesine ve maddi kayıpların oluşmasına neden olduğu için kişisel, sosyal ve toplumsal bir sorun teşkil etmektedir (Bayhan ve Dalgıç 2012, Taylı 2008). Yapılan çalışmalara göre; okul terki oranları cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkek olmanın okul terki riskini arttırdığı ifade edilmektedir (Gregg 2010, Şimşek 2011, Liu ve Zhou 2009). Düşük aile gelirin, okula devamsızlık oranının yüksek olması, okulda disiplin cezası almanın, dürtüsel davranmanın, antisosyal davranışlar göstermenin, sigara-alkol kullanmanın bireylerde okul terki riskini arttırdığı ifade edilmektedir (Campbell 2015, Özer ve ark.2011). Bir başka çalışma sonucunda akademik başarısızlığın ve akran etkisinin

okul terkini arttırdığı, okul terki davranışının en sık ortaöğretim 9. Sınıfta gözlemlendiği belirtilmektedir (Yorğun 2014).

Okul terkinin aile boyutunda ailenin, göç etmesinin, ekonomik düzeyinin, çocuğu ile ilgi düzeyinin ve çocuğunun cinsiyetine göre okul eğitimine yaklaşımının, okul boyutunda okulda öğretmen-öğrenci ilişkisinin, verilen rehberlik hizmetinin ve eğitim alınan okul türünün okul terki ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Taş ve ark. 2013, Tatar 2016). Okul terki ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde ailede bulunan çocuk sayısı arttıkça okul terki oranının arttığı ifade edilmektedir (Şimşek 2011, Hoşgörür ve Polat'ın 2015).

Tunç'un (2011) ortaöğretim düzeyinde okulu terk etmiş 200 birey üzerinde yaptığı araştırmada okul terkinin nedenleri olarak %43 ile okulda başarısızlık, %18,5 ile okulda disiplin cezası almak, %12 okul dışında bir yerde çalışıp para kazanma zorunluluğu, %11,5 aile isteği, %2 okuldan atılma, %1 sağlık problemleri olduğunu ifade etmiştir. Yine bu çalışmada okul terki okul türüne göre değerlendirildiğinde genel lise öğrencilerinde %1,78, Meslek Lisesi öğrencilerinde %1,23, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde %1,19, Fen, Sosyal Bilimler, Anadolu Öğretmen Liseleri öğrencileri arasında %0,003 olduğu ifade edilmiştir. Okul terkinin %77,5 ile erkeklerde daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.

2.4. Anne-baba Tutumu Kavramı

Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, bireylerin yaşam ile ilgili ilk deneyimlerini kazandıkları, özgüven duygularını ve iletişim becerilerini geliştirdikleri, sosyalleşmeye başladıkları, davranış biçimi geliştirdikleri toplumun temel yapısını oluşturan bir kurumdur. Sağlıklı ailelerin; olumlu bakış açısına sahip bireylerden oluşan, etkili iletişim tekniklerini kullanabilen, çatışma çözme becerileri yüksek, uygun anne baba tutumu sergileyen bireylerden oluşan aileler olduğu söylenebilir (Güler Yıldız 2017).

Bireylerin kişilik gelişimleri ve gelişim alanları üzerinde etkili olan en önemli unsurlardan biri anne-baba tutumudur (Öngel Atar ve ark. 2016). Anne-baba çocuk sahibi olduktan sonra çocuklarına karşı çeşitli tutumlar sergilerler. Genel olarak görülen anne-baba tutumları demokratik, koruyucu, otoriter, tutarsız ve ilgisiz anne-baba tutumları olarak sıralanabilir. Demokratik anne-baba tutumu olumlu ve bireylerin gelişimi açısından en sağlıklı etkiye sahip olan anne-baba tutumu olarak değerlendirilmektedir (Güler Yıldız 2017). Anne-babaların çocuklarına karşı olumlu tutumlar geliştirmeleri,

çocuğun kişilik gelişimi, kişisel benlik saygısı, davranışları, geleceğe dair amaç belirleme ve karar verme yetenekleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Mutallimova 2014, Güler Yıldız 2017).

Koruyucu, otoriter, tutarsız, ilgisiz ve aşırı hoşgörülü olumsuz anne-baba tutumları olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz anne baba tutumuna maruz kalan bireylerde düşük benlik saygısı, riskli davranışlar, özgüven eksikliği, antisosyal kişilik, düşük akademik başarı sık karşılaşılan problemlerdir. Olumlu anne-baba tutumları bireyin sağlıklı davranış geliştirmesinde önemli bir faktördür (Güler Yıldız 2017).

Türkiye ataerkil toplumdan gelen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle toplumumuzda genel olarak baskıcı, koruyucu ve otoriter tutuma sıkça rastlanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda Türkiye’de en az rastlanan anne-baba tutumunun demokratik tutum olduğu söylenmektedir (Derman ve Başal 2013, Şengün 2013, Pekşen Akça 2012, Sümer ve ark. 2010).

Demokratik Anne Baba Tutumu: Demokratik tutum, çocukların kendi kendine karar vermesini sağlayan ve sorumluluk alma bilincini arttıran temelleri sevgi ve saygıya dayanan en ideal anne-baba tutumudur (Kulaksızoğlu 2011). Demokratik anne-baba tutumunda ebeveynler çocuklarını daha akılcı bir şekilde yönlendirmektedirler. Bu tutumda anne-baba-çocuk ilişkisi belirli bir saygı çerçevesinde ilerler. Çocuğa duyulan saygı onun güven duygusu geliştirmesine katkıda bulunmaktadır (Güler Yıldız 2017, Kulaksızoğlu 2011). Anne-babalar çocuklarının düşünce ve isteklerini dikkate alınacak kararlarda onlara da söz hakkı tanırırlar. Demokratik tutumda anne ve babanın davranışları birbiriyle tutarlı, güven verici ve kararlıdır. Demokratik anne-babalar çocuklarına hoşgörü ile yaklaşır, onlarla paylaşımlarda bulunurlar ve değerli olduklarını hissettirirler. Çocuklarının davranışlarına belli sınırlar koyarak sorumluluk bilinci oluşturmalarını sağlarlar, çocuğun kendini geliştirmesi ve yetiştirmesi yönünde destekte bulunurlar. Demokratik anne-babalar çocuklarını erken yaşta sorumluluk almaya hazır hale getirirler ve başarılarını ödüllendirirler (Sezer 2010, Kulaksızoğlu 2011, Mutallimova 2011).

Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen bireyler genel olarak; temel güven duygusuna sahip, bağımsız düşünebilen, özgüveni yüksek, ilişkilerinde girişken, yaratıcı düşünebilen, sorumluluk duygusu gelişmiş, sosyal ve uyumlu bireyler olarak

tanımlanmaktadır (Aydın 2017, Kulaksızoğlu 2011, Yarapsanlı 2011). Demokratik tutum kişilik gelişimi açısından en uygun tutum olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu 2011, Güler Yıldız 2017, Sezer 2010, Kulaksızoğlu 2011).

Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu: Aşırı hoşgörülü tutum, çocukların aile içerisinde hüküm kurma çabası içerisinde olan, saygısız davranışlar sergileyen, doyumsuz bireyler olmasına neden olan bir tutumdur (Güler Yıldız 2017). Aşırı hoşgörülü tutum sergileyen anne-babalar genellikle geç yaşta çocuk sahibi olan ya da tek çocuğa sahip olan anne-babalardır. Ebeveynlerin hoşgörülü davranması istenilen doğal bir davranıştır. Ebeveynlerin hoşgörülü davranması özgüvenli, yaratıcı ve topluma karşı uyumlu bireyler yetişmesini sağlar. Anne-babanın normal düzeyde gösterdiği hoşgörü çocukların toplumsal, bilişsel ve duygusal gelişimine katkıda bulunurken, aşırı hoşgörülü tutum ise çocukların bencilleşmesine neden olur (Dinçer 2008). Aşırı hoşgörülü tutumla yetişen çocuklar, anne-babalarına hükmetmeye çalışırlar ve saygısız davranışlar sergilerler fakat anne-babalar bu davranışları çok önemsemez ve hoşgörü ile yaklaşır. Anne-babalar çocuklarının davranışlarına sınır koymazlar ve özgür bırakırlar. Bu tutum ile yetişen birey bencil, şımarık ve sorumsuz olmaktadır (Güler Yıldız 2017, Mutallimova 2011, Yarapsanlı 2011).

Çocuğun aşırı hoşgörü ve özgürlükle yetiştirilmesi doyumsuz bir birey olmasına neden olur. Bu tutumun devam etmesi bireyin duygu, istek ve dürtü kontrolünü olumsuz etkiler ve saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilir. Toplumsal kurallara uymada, doğruyu ve yanlışı ayırt etmede zorluk çekerler. Sosyal ilişkilerinde işbirliğine ve paylaşmaya yanaşmazlar dolayısıyla da antisosyal davranışlar sergileme eğilimleri yüksek olur (Derman ve Başal 2013, Güler Yıldız 2017).

Koruyucu Anne Baba Tutumu: Anne-babanın çocuklarına karşı sürekli müdahaleci, aşırı koruyucu, aşırı ilgili davranarak oluşturdukları tutuma koruyucu anne-baba tutumu denilmektedir (Güler Yıldız 2017). Anne-babalar çocuklarının üzerinde sürekli kontrol sağlayarak göz önünde bulundurmamak isterler. Koruyucu anne-babalar çevreyi çocuklarına karşı düşman gibi algılayarak çevre ile olan ilişkilerinde onlara müdahalelerde bulunurlar. Çocukların sosyal çevrelerinde üstlenmeleri gereken sorumlulukları kendileri üstlenerek kendileri yapmayı tercih ederler. Koruyucu tutumun en büyük sebeplerinden biri anne-babanın çocuklarının başına sürekli kötü bir şey geleceğine ilişkin kaygı ve düşüncelerinin

olmasıdır. Aşırı koruyucu tutum sonucunda bireyler aşırı bağımlı, düşük özgüvenli, asosyal, duygusal sorunları olan, sorumluluk bilinci olmayan kişiler olarak yetişmektedirler. Anne-babanın çocuğuna karşı bebek gibi davranması, sürekli onlarla beraber olmak istemesi çocuğun yetişkinlik döneminde bağımlı bir kişiliğe sahip olmasına neden olur. Bunun sonucunda bireyler anne-babalarından uzaklaştıkları zaman kendilerini yalnız, yetersiz hissederler ve sorumluluk alamazlar (Erdoğan 2014, Yarapsanlı 2011, Azazi Aslan 2005, Güler Yıldız 2017).

Aşırı koruyucu tutum genellikle tek çocuğa sahip anne-babalarda görülmektedir. Aşırı koruyuculuk sonucunda çocukta yaşanması gereken duygusal gelişim sürecini olumsuz etkiler. Çocuğun üzüntü, acı, kaygı, korku gibi duyguları yaşamaması için anne-babalar bir çaba içerisinde olduğundan bu duyguların yaşanmasına izin vermezler (Erözkan 2012). Gerçek yaşamda yaşanan bu duygular zamanında yaşanmadığından ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bu duygularla karşılaşıldığında depresyon, bağımlı kişilik bozukluğu, anksiyete bozukluğu gibi patolojik problemler doğurabilir (Erdoğan 2014).

Anne-babanın aşırı koruyucu tutum sergilemesi ergenlik döneminde psikososyal gelişimini engellemekte, özerk bir birey olmasını, sosyalleşme ve girişimcilik davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Aşırı koruyucu ailelerde yetişen ergenlerde huzursuzluk, dikkatsizlik, kararsızlık, doyumsuzluk gibi kişilik özellikleri görülmektedir. Bu görülen özellikler ergenin sosyal çevresindeki ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir (Dinçer 2008, Mutallimova 2014).

Otoriter Anne Baba Tutumu: Otoriter tutum, koşulsuz kuralların olduğu, temeli baskıya dayanan ve ceza sisteminin uygulandığı anne-baba tutumudur. Onlara göre çocuklar anne-babasına itaat etmek zorundadır. Bu tutuma sahip ebeveyn çocuklarının davranışlarını sürekli gözlemler, değerlendirir, kontrol eder ve şekillendirerek hâkimiyet kurmaya çalışır (Kulaksızoğlu 2011). Bu tür ailelerde sıkı bir disiplinin kurulduğu, ceza ve baskının ön planda olduğu, kurallara koşulsuz uyulmasının beklendiği, çocuğun haklarının en aza indirildiği bir ortam vardır. Çocuk ceza alma ve yanlış yapma korkusu içerisinde olur. Böyle bir ortamda anne-babalar çocuklarına sevgiyi koşullu sağlar, sevginin koşulu ise koydukları kurallara karşı gelmemek ve tartışmasız bir şekilde yerine getirmektir. Otoriter tutum ile yetişen çocuklarda sevginin esirgenmesi ve sık uygulanan cezalardan kaynaklı kendine güvensizlik, düşük benlik saygısı, çekingenlik, isteksizlik, güvensizlik,

pasif kişilik ve şiddete eğilim gibi olumsuz davranışlar gelişmektedir. Çocukla ilgili alınacak her türlü karar anne-baba tarafından verilir, çocukların duygu ve düşünceleri önemsenmez. Böyle bir ortamda yetişen çocukların ergenlik dönemlerinde anti sosyal davranışlara sık rastlanılmaktadır. Ergenler sevgi yoksunluğu ve özgüven eksikliği nedeniyle okulda ve çevrelerinde saldırgan, başkalarına zarar veren davranışlar sergilerler (Derman ve Başal 2013, Güler Yıldız 2017).

Ergenlik döneminde yaşanan karmaşalarla beraber anne-babanın otoriter tutumu ergenin bocalamasına ve olumsuz kimlik geliştirmesine neden olur. Suçlayıcı ve cezalandırıcı davranışların hâkim olduğu bu tutum sonucunda ergende kolayca ağlama, küsme, kırılma gibi davranışlar görülür. Otoriter tutum ile yetişen ergenlerin suça yönelme eğilimleri yüksektir (Dinçer 2008). Bu tutum ile yetişen ergenler arkadaş çevrelerinden kolayca etkilenirler. Ergenler sosyal çevresinde kendi düşünce ve duygularını özgürce ifade edemeyecekleri ve bastıracakları için arkadaş ortamında alınacak kararlara saygı göstermek zorunda kalırlar. İşte bu aşamada ergenlerin riskli davranışlara yönelme ihtimalleri artmaktadır. Ergen otoriter ve baskıcı tutumla yetiştiği için, tıpkı ailesine karşı olduğu gibi arkadaşlarına da itaat etme ve uyum sağlamak zorunda olacağını düşünecektir. Arkadaş grubunda madde kullanımı gibi riskli davranışlar mevcut ise ergende onlara hayır diyemeyerek uyum sağlayacaktır. Özellikle ataerkil model olan ailelerde bu tip tutumla karşılaşmaktadır (Erdoğan 2014).

Tutarsız Anne Baba Tutumu: Tutarsızlık alınan kararlara uymamak ve değişken davranış sergilemektir. Alınan kararlara uyulması ve sonuçlarının takip edilmesi ise tutarlı davranışı ifade eder. Tutarsız anne-baba tutumunda ebeveynler arasında görüş ayrılıkları vardır. Anne-baba arasında birinin olumlu karşıladığı davranışı diğerinin olumsuz karşılaması çocuğa karşı tutarsız bir tutum sergilenmesine neden olur. Bu tutumda ebeveynler bir gün hoşgörü ile karşıladıkları davranışı başka bir günde cezalandırıcı olarak karşılayabilmektedirler. Çocuk bu durumda bocalayabilmekte ve nasıl davranacağını bilememektedir. Tutarsız tutum sonucunda çocukta saldırganlık gibi birçok davranış problemi ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Anne-babanın çocuğuna karşı istikrarlı ve tutarlı davranması çocuğun, anne babasının davranışlarını benimsemesi ve onlarla uyum içinde olması açısından önemlidir (Güler Yıldız 2017, Erdoğan 2014).

Tutarsız anne-baba tutumunda ebeveynler aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma davranışları arasında gidip gelmekte ve belirli bir tutum sergileyememektedir. Bu durum anne-babanın kendi aralarındaki çatışmadan kaynaklı olabilmekte ve çocuğun eğitim ve gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Anne-babanın bu yaklaşım biçimi çocuğun dengesiz bir kişilik geliştirmesine ve sosyal ilişkilerinde iletişim problemleri yaşamasına neden olur. Sağlam bir kişiliğe sahip, olaylar karşısında kararsızlık göstermeyen, doğru kararlar alabilen, iletişim becerileri güçlü bireyler yetiştirmek isteyen anne-babalar çocuğuna karşı tutarlı davranışlar sergilemelidirler (Dinçer 2008, Yarapsanlı 2011).

Anne-babanın davranışlarını küçük yaşlardan itibaren çocuğun gelişim dönemlerini bilerek, sergiledikleri davranışların sonuçlarını tahmin ederek ve çocukların gereksinimlerini dikkate alarak şekillendirmeleri gerekmektedir. Anne-baba tarafından alınacak kararlar çocuğa da danışılarak söz hakkı tanınmalı ve bu kararların sonuçları dengeli bir şekilde değerlendirilmelidir(Güler Yıldız 2017).

İlgisiz Anne Baba Tutumu: Anne-babanın çocuğu ile ilgilenmemesi, çocuğa karşı kayıtsız kalması, görmezlikten gelmesi, dışlaması, yalnız bırakması ve ihmal etmesi ilgisiz anne-baba tutumunu yansıtır. Bu tutumda anne-baba çocuğuna karşı sevgi göstermez, temel ihtiyaçlarını karşılamaz ve ona bir birey olarak değer vermez. Anne-baba çocuğuna karşı duyarsız ve denetimsizdir. Anne-baba genellikle çocuğun karşı kurallar koymaz, sınırsız haklar tanıyarak serbest bırakır. Bu durum çocukta duygusal istismara yol açar ve aile içi ilişkilerde kopukluğa neden olur. Bu tutumda anne-baba-çocuk ilişkisi çocuk merkezlidir. Ailede ilgisiz anne-baba tutumunun sergilenmesinde en temel neden aile içi iletişim bozukluklarıdır (Bölükbaşı 2004, Güler Yıldız 2017, Erdoğan 2014, Şengün 2013).

İlgisiz anne-baba tutumuna genellikle tek ebeveyn tarafından yetiştirilen çocuklarda sıkça görülmektedir. İlgisiz anne-baba tutumu çocukta güven problemi, saldırgan tutum ve ait olamama gibi problemleri ortaya çıkarmaktadır. Güven problemi ve ait olamama duygusundan yoksun çocuklar sosyal ilişkilerinde başarısız olmaktadır. Ayrıca ilgisiz yetiştirilen çocuklar davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket etmekte, okula karşı ilgisiz olmakta ve düşük akademik başarı sergilemektedirler. Bu tür tutum ile yetişen bireyler ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde sigara ve alkol kullanma gibi davranışlara erken yaşta yönelmektedirler (Sever 2015). Duygusal kontrolü zayıf ve

uzun süreli amaçlar belirleyemeyen kişiler olarak yetişmektedirler (Dinçer 2008, Erdoğan 2014).

2. 5. Ergenlerde Anne-Baba Tutumu, Riskli Davranışlar ve Hemşirelik

Aile, çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılandığı, kişiliğinin gelişmesinde ve sosyalleşmesinde en büyük katkıya sahip olan toplumun en küçük sosyal birimidir. Sağlıklı bir aile gelişimi için aile içi ilişkiler oldukça önemlidir (Tire 2011). Sağlıksız kurulan ilişki sonucunda çocukta hem çocukluk hem de ergenlik döneminde çeşitli davranışsal, duygusal ve bilişsel sorunlar ortaya çıkmaktadır (Pekşen Akça 2012).

Anne-babanın çocuk yetiştirme yöntemleri, sergiledikleri tutumlar ve davranışlar, öğretme şekilleri, seçtikleri ödül ve cezalar farklı kişilikler geliştirmesine neden olmaktadır (Yarapsanlı 2011). Anne-babalar çocuklarını yetiştirirken çeşitli tutum ve davranışlar sergilerler. Ebeveynler kendilerine demokratik, aşırı hoşgörülü, koruyucu, otoriter, tutarsız ya da ilgisiz bir tutum belirleyerek çocuğunun davranışlarını biçimlendirmektedir. Bu sayılan tutumların her birinin sonucunda çocuklarda farklı davranışlar gözlenmiştir (Pekşen Akça 2012, Erdoğan 2014, Güler Yıldız 2017).

Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen bireyler genel olarak; temel güven duygusuna sahip, benlik saygısı yüksek, bağımsız düşünebilen, özgüvenli, paylaşımcı, sınırlarını bilen, sosyal ilişkilerinde atılgan, sorumluluk duygusu gelişmiş, yaratıcı düşünebilen, açık fikirli, sosyal ve uyumlu bireyler olarak ifade edilmektedir (Aydın 2017, Kulaksızoğlu 2011, Yarapsanlı 2011). Bu bakımdan toplumumuz açısından en sağlıklı ve kabul edilebilir olan tutum demokratik tutumdur. Kuramsal olarak ta demokratik tutumlu ailelerde çocuğun temel ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılandığı, sağlıklı bir yetişme ortamının ve kişilik gelişimi açısından en iyi ortamın sağlandığı tespit edilmiştir (Sezer 2010, Kulaksızoğlu 2011).

Ergen kritik ve fırtınalı bir süreçte olmasından dolayı bocalama yaşayabilir, davranışlarını seçerken ve çevresi ile iletişim kurarken kararsızlıklar yaşayabilir. Burada anne-babanın tutum ve davranışları ergenin kararlarını vermesine yardımcı olmakta ve sergilenen tutuma göre olumlu ve olumsuz davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Olumlu davranışlar geliştiren ergenlerde yüksek benlik saygısı, yüksek akademik başarı, yüksek özgüven, sosyal, iletişim becerisi gibi özellikler bulunurken olumsuz davranışlar geliştiren

ergenlerde ise düşük özgüven, antisosyal, düşük akademik başarısı olan, intihar eğilimi yüksek, sigara ve alkol kullanma, gibi özellikler bulunmaktadır. Ergenlerde görülen bu gibi riskli davranışlar ergenin yaşamını tehdit edici olmakta ve yetişkin bir birey olma hallerini engelleyebilmektedir (Derman 2008, Arslan Şahin 2011, Erdoğan 2014, Güler Yıldız 2017, Gençtanrım-Kuru 2010).

Ergenlerin gelişim ve yetişmelerinden sorumlu olan, bireylerin davranışlarını şekillendirmesinde temel kaynak kabul edilen, topluma kişilikli bireylerin yetişmesini sağlayan, anne-babaların bu konuda duyarlı davranmaları ve kendilerine uygun tutumlar edinmeleri önem taşımaktadır. Anne-babaların bu konuda bilinçlendirilmesi ve uygun anne-baba tutumları kazandırılmasında eğitim programları etkili olabilmektedir (Güler Yıldız 2017). Burada sağlık çalışanlarına özellikle hemşirelere büyük görevler düşmektedir.

Hemşirelik; 'bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruma ve geliştirme, esenliğini koruma, hastalığını iyileştirme amacına yönelik yapılan hemşirelik hizmetlerinin, planlanması, örgütlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesini kapsayan ve bu kişilerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini' olarak tanımlanmıştır. (THD 1981). Tanımdan da anlaşılacağı gibi hemşirelik uygulamaları her yaş grubundaki bireyleri kapsayan bir meslek grubudur. Çalışma alanlarında ergen grubu ile karşılaşan bütün hemşirelerin riskli davranışların tanınmasında ve önlenmesinde üstüne düşen görevi yapması gerekmektedir. 19 Nisan 2011 tarihli 27910 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 'Hemşirelik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte' hemşirelik çeşitli dallara ayrılmıştır (Sağlık Bakanlığı 2010). Burada ergenlerde görülen riskli davranışların tanınmasında ve önlenmesinde etkili rol oynayan, ergenlerin bulunduğu alanlarda daha çok görev ve yetkiye sahip olan okul sağlığı hemşireliği, halk sağlığı hemşireliği, Klinik psikiyatri hemşireliği, konsültasyon liyezon hemşireliği ve toplum ruh sağlığı merkezi hemşireliği dikkat çekmektedir.

Okul sağlığı hemşireliği; okullarda eğitim gören öğrencilerin sağlığını koruyan ve yükselten, akademik başarılarını ve hayat boyu kazanımlarını geliştiren, profesyonel hemşirelik uygulama alanı şeklinde tanımlanmaktadır (Çoşkun ve Bebiş 2014). Okul sağlığı ekibi; hemşire, psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, hekim, psikolog, öğretmen, okul yöneticileri ve velilerden oluşmaktadır. Okul sağlığı ekibinde bulunan

diğer çalışanlara göre okul sağlığı hemşiresi ve öğrenci arasında daha yakın bir ilişki vardır. Bu amaçla okul sağlığı hemşiresine birçok görev düşmektedir. Hemşirelik yönetmeliğinde (2011) yapılan değişiklik ile okul sağlığı hemşiresinin görev ve yetkileri tanımlanmıştır (Sağlık Bakanlığı 2011).

Sağlık risklerinin erken tanınması ve gereken önlemlerin alınması, okuldaki her öğrencinin sağlık durumunun değerlendirilmesi, öğrencilere olumlu davranışlar kazandırma(ilkyardım, sigara ve alkolün zararları ve cinsel eğitim vs) amacıyla sağlık eğitiminin verilmesi, okulda düzenlenen ruh sağlığı çalışmaları sonucunda sorun (sigara ve alkol kullanımı, dikkat bozukluğu, antisosyal davranışlar, yeme bozukluğu, depresyon, anksiyete vs.) saptanan öğrenci, aile ve öğretmen arasındaki işbirliğinin sağlanması ve bu gibi durumlarda sağlık danışmanlığının yürütülmesi gibi görevleri bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı 2011, Erci ve ark. 2014).Riskli davranışların okullarda rutin taramalarla değerlendirilmesi okul sağlığı hemşiresinin en önemli görevlerindedir. Yapılan rutin taramalar sonucunda belirlenen risk gruplarına yönelik destek ve eğitimlerin planlanması gerekmektedir. Eğitim programlarının içeriği riskli davranışları azaltmayı hedefleyen etkinlikleri içerecek şekilde hazırlanmalıdır. Burada ergenlerde görülen riskli davranışların erken saptanmasında ve önlenmesinde okul sağlığı hemşiresi büyük bir etkiye sahiptir (Akkuş 2010, Öner 2015).

Ergenler birden çok riskli davranışı bir arada gösterebilmektedirler. Bu bakımdan verilen sağlık hizmetlerinin bu riskli davranışların tümünü kapsmalıdır. Koruyucu sağlık hizmetleri alanlarında görev yapan halk sağlığı hemşireleri ergenlere yönelik sağlıklı beslenme, beslenme bozuklukları, konusunda danışmanlık yapar ve eğitimler düzenler. Ayrıca aile sağlığı merkezlerinde görev yapan aile sağlığı hemşireleri de ergenlerde görülen riskli davranışların belirlenmesinde ve olumlu sağlık davranışlarının geliştirilmesinde etkili olmaktadır. Yapılan ev ziyaretleri ile hemşirelerin aileyi daha yakından tanınmasına ve bu gibi davranışların erken saptanmasına yardımcı olmaktadır. Sorun saptanan ergenlerin destek ve eğitimlerinin sağlanması, sağlık kuruluşlarına yönlendirilmesi de bir o kadar önemlidir (Erci ve ark. 2014) .

Ergenlerde görülen riskli davranışların tanınmasında ve önlenmesinde etkili diğer hemşirelik alanları ise klinik psikiyatri hemşireliği ve konsültasyon liyezon hemşireliğidir. Bu iki hemşirelik alanları görev yaptıkları sağlık kuruluşlarında ergenler ve aileleri ile direk iletişim halindedirler. Çalıştıkları klinik alanlarda ergenlerde görülen riskli

davranışların saptanması, koruyucu önlemlerin alınmasında ve çeşitli eğitim programlarının düzenlenmesinde etkili olmaktadır (Demir ve Kocaman Yıldırım 2014, Gürhan 2016).

Ergenlerde görülen riskli davranışların tanınmasında ve önlenmesinde etkili olan bir diğer hemşirelik alanı toplum ruh sağlığı hemşireliğidir. Toplum ruh sağlığı hemşiresi bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruyan, geliştiren ve sürdüren, toplum sağlığını yükseltmeye çalışan, toplum ruh sağlığı merkezlerinde görev yapan sağlık ekibi üyesidir (Erci ve ark. 2014). Toplum ruh sağlığı hemşiresinin ergenlerde riskli davranışları önlemeye yönelik birçok görev ve sorumluluğu vardır. Bunlar;

- ✓ Sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerde yaşayan, göçle gelmiş madde bağımlılığı açısından riskli ergenlerin, ruh sağlığının korunmasında ve sürdürülmesinde görev alır ve eğitim programları düzenler.
- ✓ Bireylerin gelişimsel dönem özelliklerini bilir ve bu doğrultuda ergenin biyo-psiko-sosyal gelişimini izler.
- ✓ Ergenlik döneminde ortaya çıkabilecek riskli davranışları (madde alkol, sigara ve kullanımı, riskli cinsel davranış, intihar, şiddet davranışı vb.) bilir ve koruyucu müdahalelerde bulunur. Bu bağlamda ergene, ailesine ve topluma danışmanlık hizmetinde bulunur.
- ✓ Riskli davranışlara (alkol, sigara ve madde kullanımı, riskli cinsel davranış, intihar, şiddet davranışı vb.) ilişkin öykü alır ve risk düzeyini değerlendirir (Erci ve ark. 2014).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Şekli

Araştırma, ergenlerde riskli davranış düzeyleri ile algılanan anne-baba tutumlarını belirlemek, algılanan anne-baba tutumlarını ve riskli davranışlar ölçeği ile sosyo-demografik özelliklerini karşılaştırmak, nedensellik ve risk faktörlerini ortaya koymak, riskli davranışlar ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki istatistiksel farkı belirlemek amacıyla kesitsel tipte yapılmıştır.

3.2.Araştırmanın Yapıldığı Yerler

Araştırma, Hatay Merkez İlçesi sınırları içinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antakya Fevzi Çakmak Anadolu İmam Hatip Lisesi, Hatay Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi, Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi ve Hatay Fen Lisesi olmak üzere 6 Devlet Lisesinde yapılmıştır.

Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesidir. 2016-2017 eğitim-öğretim yılında okulun mevcudunda 9. Sınıf 414 öğrenci, 10. Sınıf 363 öğrenci, 11.Sınıf 494 öğrenci ve 12. Sınıf 401 öğrenci olmak üzere toplam 1.672 öğrencidir. Bu lisede; 49 derslik, 96 öğretmen, 2 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 1 kütüphane ile eğitim yapılmaktadır.

Antakya Fevzi Çakmak Anadolu İmam Hatip Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir İmama Hatip Lisesidir. 2016-2017eğitim-öğretim yılında okulun mevcudunda 10. Sınıf 10 öğrenci, 11.sınıf 145 öğrenci, 12. Sınıf 164 öğrenci olmak üzere toplam 301 öğrencidir. Bu lisede; 15 derslik, 25 öğretmen, 1 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 1 kütüphane ve 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

Hatay Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir güzel sanatlar lisesidir. 2016-2017eğitim-öğretim yılında okulun mevcudunda 9.sınıf 63 öğrenci, 10. sınıf 64 öğrenci, 11.sınıf 45 öğrenci, 12 sınıf 48 öğrenci olmak üzere toplam 220 öğrencidir. Bu lisede; 16 derslik, 24 öğretmen, 1 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 3 müzik sınıfı, 3 resim sınıfı, 1kütüphane ve 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir Anadolu Lisesidir. 2016-2017eğitim-öğretim yılında okulun mevcudunda 9. Sınıf 204 öğrenci, 10. Sınıf 194 öğrenci, 11.sınıf 214 öğrenci, 12. Sınıf 184 öğrenci olmak üzere toplam 796 öğrencidir. Bu lisede 70 öğretmen, 30derslik, 2 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 1 kütüphane, 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir sosyal bilimler lisesidir. 2016-2017eğitim-öğretim yılında okulun mevcudu 9. Sınıf 163 öğrenci, 10. Sınıf 164 öğrenci, 11. Sınıf 9 öğrenci, 12. Sınıf 165 öğrenci olmak üzere toplam 501 öğrencidir. Bu lisede; 36 öğretmen, 20 derslik, 1 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 1 laboratuvar, 1 kütüphane, 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

Hatay Fen Lisesi Hatay İli Merkezine bağlı bir fen lisesidir. 2016-2017eğitim-öğretim yılında okulun mevcudu 9. Sınıf 150 öğrenci, 10. Sınıf 156 öğrenci, 11. Sınıf 154 öğrenci, 12. Sınıf 125 öğrenci olmak üzere toplam 585 öğrencidir. Bu lisede; 29 öğretmen, 19 derslik, 1 rehber öğretmen, 1 bilgisayar sınıfı, 1 laboratuvar, 1 kütüphane, 1 konferans salonu ile eğitim yapılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çizelge 3. 1. Araştırmaya Alınan Öğrenci Sayılarının Okul ve Sınıflara Göre Dağılımı

OKULLAR		Hedeflenen Öğrenci Sayısı		2016-2017Eğitim-Öğretim Yılında Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı		Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayısı	
		n	%	n	%	n	%
Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	9.Sınıflar	21	24,7	414	24,7	67	21,1
	10.sınıflar	19	21,8	363	21,8	99	31,5
	11.sınıflar	27	29,5	494	29,5	67	21,1
	12.sınıflar	20	24,0	401	24,0	82	26,3
	Toplam	87	100	1.672	100	315	100
Antakya Fevzi Çakmak Anadolu İmam Hatip Lisesi	9.sınıflar	0	0	0	0	0	0
	10.sınıflar	3	3,4	10	3,4	7	6,6
	11.sınıflar	39	48	145	48	40	37,7
	12.sınıflar	44	48,6	146	48,6	58	55,7
	Toplam	86	100	301	100	105	100
Hatay Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi	9.sınıflar	23	28,6	63	28,6	23	32,4
	10.sınıflar	25	29,0	64	29,0	20	25,4
	11.sınıflar	18	20,6	45	20,6	14	18,3
	12.sınıflar	20	21,8	48	21,8	20	23,9
	Toplam	86	100	220	100	77	100
Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi	9.sınıflar	23	25,6	204	25,6	45	25,7
	10.sınıflar	21	24,5	194	24,5	43	24,6
	11.sınıflar	23	26,5	214	26,5	45	26,3
	12.sınıflar	20	23,4	184	23,4	41	23,4
	Toplam	87	100	796	100	174	100
Karlısu Sosyal Bilimler Lisesi	9.sınıflar	27	32,5	163	32,5	27	29,0
	10.sınıflar	27	32,7	164	32,7	26	28,0
	11.sınıflar	3	1,9	9	1,9	9	9,7
	12.sınıflar	29	32,9	165	32,9	31	33,3
	Toplam	86	100	501	100	93	100
Hatay Fen Lisesi	9. Sınıflar	21	25,7	150	25,7	23	21,3
	10.Sınıflar	24	26,6	156	26,6	34	31,2
	11.Sınıflar	23	26,4	154	26,4	28	25,8
	12.Sınıflar	19	21,3	125	21,3	24	21,7
	Toplam	87	100	585	100	110	100
Genel Toplam		519	100	4.075	100	874	100

Hatay İli Merkez İlçesine bağlı Devlet Liselerinde 2016-2017eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler(n: 25,061)araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Evrendeki

birey sayısının bilindiği durumlarda örneklem hesabında kullanılan formülden yararlanılarak örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Bu formülde riskli davranışlara yönelik önceki araştırmalarda elde edilen ortalama değer olan 11,7 olarak kabul edilmiştir (Arslan 2012). Örneklem büyüklüğü hesabında evrenimiz 25,061, %95 güven aralığında ve 1 yanılma payı kullanılmıştır. Yapılan hesaplamalarda örneklem büyüklüğü 519 kişi olarak bulunmuştur. Örneklem büyüklüğü belirlendikten sonra merkez ilçede bulunan Devlet Liseleri eğitim verdikleri alanlara göre sınıflandırılarak basit rastgele örnekleme yöntemine göre 1 tane Fen Lisesi, 1 tane Anadolu Lisesi, 1 tane Sosyal Bilimler Lisesi, 1 tane İmam Hatip Lisesi, 1 tane Mesleki ve Teknik Lisesi, 1 tane Güzel Sanatlar Lisesi olmak üzere toplam 6 tane okul belirlenmiştir. Tabaka ağırlıklarına göre her bir sınıf düzeyinde alınacak öğrenci sayılarına karar verilmiştir. Her bir sınıf düzeyinde öğrenci sayıları tamamlanmaya kadar basit rastgele örnekleme yöntemi ile şube seçilmiştir. Böylelikle araştırmaya toplam 909 öğrenci katılmıştır. Eksik doldurulan 35 anket formu araştırmaya dâhil edilmeyip, 874 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır (Çizelge 3. 1).

3.4.Verilerin Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Riskli Davranışlar Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1.Kişisel Bilgi Formu-(Ek.2)

Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik verilerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından literatür taranarak 39 sorudan oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır (Ek.2). (Arslan ve Şahin 2011, Tümer ve Şahin 2011, Telef 2014, Arslan ve Balkış 2014, Gençtanırım-Kuru 2010, Şaşmaz ve ark. 2006, Gümüş Doğan ve Ulukol 2010).

3.4.2.Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ)-(Ek-3)

Gençtanırım-Kuru (2010) tarafından ortaöğretim öğrencilerindeki riskli davranışları belirlemek amacıyla geliştirilen 'Riskli Davranışlar Ölçeği' veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Riskli Davranışlar Ölçeği antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları olmak üzere altı alt ölçekten oluşmaktadır. Antisosyal davranışlar olarak isimlendirilen alt ölçeği yedi maddeden, alkol

kullanımı alt ölçeği yedi maddeden, sigara kullanımı alt ölçeği altı maddeden, intihar eğilimi alt ölçeği dört maddeden, beslenme alışkanlıkları alt ölçeği beş maddeden ve okul terki alt ölçeği ise yedi maddeden oluşmuştur. Riskli Davranışlar Ölçeği, toplam 36 maddeden oluşan, beşli derecelendirmeli (5= kesinlikle uygun, 4= uygun, 3= kısmen uygun, 2= uygun değil, 1= kesinlikle uygun değil) kendini anlatma türünde bir ölçektir. Ölçekten yüksek puan almak riskli davranışların yoğunluğuna; düşük puan almak ise riskli davranışların düşük düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Ölçekte yer alan maddelerden biri tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 180 iken en düşük puan ise 36'dır. Anti sosyal davranışların iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) .79, alkol kullanımı .87, sigara kullanımı .87, intihar eğilimi .70, beslenme alışkanlıkları .70 ve okul terki .83'tür. Riskli Davranışlar Ölçeğinin toplamı için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) = .91 'dir. (Gneçtanrım-Kuru 2010). Bu araştırmada Anti sosyal davranışların iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) .84, alkol kullanımı .93, sigara kullanımı .92, intihar eğilimi .51, beslenme alışkanlıkları .75 ve okul terki .85'tir. Riskli Davranışlar Ölçeğinin toplamı için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) = .92'dir

3.4.3. Algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği (AABTÖ)-(Ek-4)

Lamborn ve ark.(1991) tarafından ailelerin çocukları ile ilgili tutumlarını belirlemek için geliştirilen 'Anne-Baba Tutum Ölçeği' araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anne-Baba Tutum Ölçeği 'Yılmaz' tarafından (2000) Türkçe formuna çevrilmiştir. Anne-Baba Tutum Ölçeği kabul/ilgi (acceptance/involvement), kontrol/denetleme (strictness/supervision), psikolojik özerklik (psychological autonomy) olmak üzere 3 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 numaralı 9 maddesi kabul/ilgi alt ölçeğini, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 numaralı 9 maddesi psikolojik özerklik alt ölçeğini, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 numaralı 8 maddesi kontrol/denetleme ölçeğini oluşturmaktadır. Değerlendirmede 33 kabul/ilgi alt ölçeğinde ki tek numaralı maddeler aynen alınmakta, psikolojik özerklik alt ölçeğinde çift numaralı maddeler tersten puanlanmakta, sadece 12. madde düz olarak puanlanmaktadır. Kontrol/denetleme alt ölçeğine ait ilk iki madde 'hayır' cevabı için 7, 'istediğim saate kadar' cevabı için 1 olacak şekilde, 1 ile 7 arasında puanlanmaktadır. 21. sorudan itibaren ise 'hiç çaba göstermez' cevabı için 1, 'çok az çaba gösterir' cevabı için 2 ve 'çok çaba gösterir' cevabı için 3 olacak şekilde puanlanmaktadır.

Kabul/ilgi alt ölçeği çocukların anne-babalarını ne derece sevecen, ilgili ve katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar. Denetleme alt ölçeği çocukların anne-babalarının ne derece denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar. Psikolojik özerklik alt ölçeği anne-babanın demokratik tutumu ne derece uyguladıklarını ve çocuğun bireyselliğini ifadeye ne derece cesaretlendirildiklerini ölçmeyi amaçlar. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt ölçeklerinin kesişmesinden 4 farklı anne-baba tutumu ayırt edilmektedir. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt ölçeklerinden ortancanın üzerinde puan alan öğrencilerin anne-babaları demokratik, altında puan alan deneklerin anne-babaları ihmalkâr, kabul/ilgi alt ölçeğinde ortancanın altında ve kontrol/denetleme alt ölçeğinde ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babaları otoriter, kabul/ilgi alt ölçeğinde ortancanın üzerinde, kontrol/denetleme alt ölçeğinde ortancanın altında puan alan deneklerin anne-babaları ise müsamahakâr olarak belirtilmektedir (Yılmaz 2000). Bu araştırmada kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt ölçeklerinin kesişmesinden 4 farklı anne-baba tutumu elde edilmiştir. Kabul/ilgi alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72, psikolojik özerklik alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .76, kontrol denetleme alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .82'dir. Bu araştırmada Kabul/ilgi alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .70, psikolojik özerklik alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .70, kontrol denetleme alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .66'dır

3.5.Ön Uygulama

Ergenlerin sosyo-demografik ve bireysel özelliklerini içeren kişisel bilgi formunun işlevliliğini değerlendirmek amacıyla ön uygulama Mart 2017'de Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2016-2017 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 80 öğrenci ile yapılmıştır. Ön uygulama yapılan katılımcılar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ön uygulama sonucunda kişisel bilgi formunda değişiklik yapılmamıştır.

3.6.Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın Uygulanmasına Mart-Nisan 2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın uygulanması için gerekli izinler kurumlardan alındıktan sonra okullara ziyaretler gerçekleştirilmiştir (Ek-6). Araştırmanın yapılması planlanan okulların rehberlik servisleri ile uygulamanın yapılacağı sınıflar ve tarihler belirlenerek randevular alınmıştır. Belirlenen günlerde gerçekleştirilen ziyaretlerde 9., 10., 11., ve 12., sınıf

öğrencilerine rehberlik servisi öğretmenleri eşliğinde sınıf ortamında uygulamaların amaçları açıklandıktan ve katımcıların sözlü ve yazılı onamları alındıktan sonra kişisel bilgi formu ile ölçek formları uygulanmıştır. Form ve ölçeklerin doldurulması yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

3. 7. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından (27.10.2016-183) uygun bulunmuştur (Ek-5). Araştırmanın yapıldığı okullar için Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır (Ek-6). RDÖ ve ABTÖ kullanımları için e-posta yolu ile izin alınmıştır (Ek-7). Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere araştırmanın amacına ilişkin bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş onam formu ile yazılı onamları alınmıştır (Ek-1).

3. 8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada ergenlerin kişisel ve ailesel niteliklerine ilişkin bilgiler kendilerine verilen bilgi toplama formlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Araştırma, Hatay Merkez İlçesine bağlı Devlet Liselerinde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olup araştırma kapsamında alınan öğrencilerle sınırlıdır.

3.9. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilk testi ile test edilmiş, normal dağılıma sahip özelliklerin 2 bağımsız grupta karşılaştırılmasında Student t testi, normal dağılmayan özelliklerin 2 bağımsız grupta karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca sayısal verilerin 2'den fazla bağımsız grupta karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren özellikler için ANOVA ve LSD çoklu karşılaştırma testleri, normal dağılmayan özellikler için ise Kruskal Wallis Ki-kare ve All pairwise çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliğin test edilmesi amacı ile Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler için ise sayı ve % değerleri verilmiştir. İstatistiksel analizler için SPSS Windows version 24.0 paket programı kullanılmış ve $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sonucunda yapılan istatistiksel analizler ve analizler sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Veriler değerlendirilirken ergenlerin RDÖ ve alt ölçekpuanları ile AABTÖ düzeyleri, sosyodemografik özellikleri açısından riskli davranış düzeyleri ve anne-baba tutumlarına aynı zamanda RDÖ ile AABTÖ arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Çizelge 4. 1.Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellik	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	400	45,8
Erkek	474	54,2
Yaş		
14-15	174	19,9
16-17	512	58,6
18 ve üzeri	188	21,5
Okul Türü		
Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	317	36,3
Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi	175	20,1
Hatay Fen Lisesi	112	12,8
Fevzi Çakmak İmam Hatip Anadolu Lisesi	106	12,1
Sosyal Bilimler Lisesi	93	10,6
Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi	71	8,10
Sınıf		
9.sınıf	186	21,3
10.sınıf	229	26,2
11.sınıf	204	23,3
12.sınıf	255	29,2
Beden Kitle İndeksi(BKİ)		
18,5 ‘tan daha az	156	17,8
18,5-24,99	636	72,8
25 ve üzeri	82	9,40
Anne Yaşama Durumu		
Yaşıyor	864	98,9
Yaşamıyor	10	1,1
Anne Yakınlık Durumu(n=865)		
Öz	863	99,8
Üvey	2	0,20
Anne Yaşı(n=865)		
30-45	660	76,3
46 ve üzeri	205	23,7
Anne Öğrenim Durumu(n=865)		
Okuma yazma bilmiyor	59	6,8
İlkokul	365	42,2
Ortaokul	191	22,1
Lise	149	17,2
Üniversite	101	11,7
Anne Mesleği(n=865)		
Ev Hanımı	732	84,6
Öğretmen	48	5,5
Serbest Meslek	39	4,5
Hemşire	22	2,6
Memur	15	1,8
Doktor	2	0,6
Eczacı	5	0,2
Avukat	2	0,2

Çizelge 4. 1. (Devam) Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Baba Yaşama Durumu		
Yaşıyor	855	97,8
Yaşamıyor	19	2,2
Baba Yakınlık Durumu(n=855)		
Öz	849	99,3
Üvey	6	0,7
Baba Yaşı(n=855)		
30-45	364	42,6
46-60	480	56,1
60 üzeri	11	1,3
Baba Öğrenim Durumu(n=855)		
Okuma yazma bilmiyor	14	1,6
İlkokul	301	35,2
Ortaokul	223	26,1
Lise	158	18,5
Üniversite	159	18,6
Baba Mesleği(n=855)		
Serbest meslek	613	71,7
Memur	92	10,8
Emekli	69	8,1
Öğretmen	56	6,5
Doktor	13	1,5
Mühendis	11	1,3
Avukat	1	0,1
Aile Tipi		
Çekirdek	773	88,4
Geniş	57	6,5
Parçalanmış	44	5,1
Aile Gelir Durumu		
1400 TL ve daha az	288	33,0
1401-2000 TL	261	29,9
2001-3500 TL	176	20,1
3501 TL ve daha fazla	149	17,0
Kardeş Sayısı		
1-3	487	55,7
4-6	345	39,5
7 ve daha fazla	42	4,8
Ailede ki Çocuk Sırası		
Tek çocuk	282	32,3
2-3.	423	48,4
4-5.	129	14,8
5. üzeri	40	4,5
Aile İle İlişki Durumu		
Çok kötü	9	1,0
Kötü	20	2,3
Orta	128	14,6
İyi	286	32,7
Çok iyi	431	49,4
Toplam	874	100

Çizelge 4. 1’de ergenlerin sosyo-demografik özellikleri yer almaktadır. Çizelge incelendiğinde ergenlerin %54,2’sinin erkek, %58,6’sının 16-17 yaşlar arasında olduğu, %36,3’ünün Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde öğrenim gördüğü, %29,2’sinin 12. sınıfta olduğu, %72,8’inin normal beden kitle indeksi değerlerinde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %98,9’unun annesinin yaşadığı, %99,8’inin annesinin öz annesi olduğu, %76,3’ünün annesinin 30-45 yaşlar arasında olduğu, %42,2’sinin annelerinin ilkokul mezunu olduğu, %84,6’sının annelerinin ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %97,8’inin babalarının yaşadığı, %99,3’ünün babalarının öz olduğu, %65,1’inin babalarının 46-60 yaşlar arasında olduğu, %35,2’sinin babalarının ilkokul mezunu olduğu, %71,7’sinin babalarının serbest meslekte olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %88,4’ünün aile tipinin çekirdek aile olduğu, %33’ünün ailesinin gelir düzeyinin 1400 TL ve daha az olduğu, %55,7’sinin 1-3 kardeşe sahip olduğu, %48,4’ünün ailede 2.-3. çocuk olduğu, % 49,4’ünün ailesi ile ilişkisinin çok iyi olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4. 2. Ergenlerin Okul, Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol kullanımı ile İlgili Özellikleri

Özellik	Sayı	%
Okul Başarı Durumu		
Çok kötü	13	1,5
Kötü	34	3,9
Orta	297	34,0
İyi	378	43,2
Çok iyi	152	17,4
İstenilen Okulda Okuma Durumu		
İsteyen	466	53,3
İstemeyen	408	46,7
Okul Arkadaşları İle İlişki Durumu		
Çok kötü	22	2,5
Kötü	32	3,7
Orta	159	18,2
İyi	335	38,4
Çok iyi	325	37,2
Okul Değişikliği Yapma Durumu		
Yapan	173	19,8
Yapmayan	701	80,2
Sınıfta Kalma Durumu		
Kalan	121	13,8
Kalmayan	753	86,2
Disiplin Cezası Alma Durumu		
Alan	87	10,0
Almayan	787	90,0
Okul Dışında Bir İşte Çalışma Durumu		
Çalışan	117	13,4
Çalışmayan	757	86,6
Sigara Kullanma Durumu		
Kullanan	108	12,4
Kullanmayan	697	79,7
Deneyen	69	7,9
Sigara Kullanma Yaşı (n=74)		
10-12	18	12,4
13-15	10	7,9
16-18	46	31,7
Ailede Bireylerin Sigara Kullanma Durumu		
Kullanan	454	51,9
Kullanmayan	434	48,1
Alkol Kullanma Durumu		
Kullanan	71	8,1
Kullanmayan	692	79,2
Deneyen	111	12,7

Çizelge 4. 2. (Devam) Öğrencilerin Okul, Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol kullanımı ile İlgili Özellikleri

Alkol Kullanma Yaşı (n=178)		
10-12	19	9,5
13-15	103	78,2
16-19	56	12,3
Ailedeki Bireylerin Alkol Kullanma Durumu		
Kullanan	162	18,5
Kullanmayan	712	81,5
Her gün Kahvaltı Yapma Durumu		
Yapan	415	47,5
Yapmayan	459	52,5
Günlük Yenilen Öğün Sayısı		
1	30	3,4
2	300	34,3
3	403	46,2
4 ve fazlası	141	16,1
Gün İçerisinde Öğün Atlama Durumu		
Öğün atlayan	332	38,0
Öğün atlamayan	100	11,4
Bazen Öğün atlayan	442	50,6
Yemek Seçme Durumu		
Seçen	546	62,5
Seçmeyen	328	37,5
Açıkta Satılan Yiyecekleri Satın Alma Durumu		
Alan	217	24,8
Almayan	215	24,6
Bazen alan	442	50,6
Toplam	874	100

Çizelge 4.2’de ergenlerin okul, beslenme alışkanlıkları, sigara ve alkol kullanımı ile ilgili özellikleri yer almaktadır. Çizelge incelendiğinde ergenlerin %43,2’sinin okul başarı durumunun iyi düzeyde olduğu, % 38,4’ünün arkadaşları ile ilişkisinin iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %80,2’sinin lise öğrenim sürecinde okul değişikliği yapmadığı, %53,3’ünün istedikleri okulda okuduğu, %86,2’sinin lise öğrenim sürecinde sınıfta kalmadığı, %90’nının lise öğrenim sürecinde disiplin cezası almadığı, %86,6’sının okul dışında gelir sağlayıcı bir işte çalışmadığı belirlenmiştir. Ergenlerin %79,7’sinin sigara kullanmadığı, sigara kullananların %79,7’sinin 13-15 yaş aralığında olduğu, %51,9’unun ailesinde sigara kullanan bireylerin olduğu, %78,2’sinin alkol kullanmadığı, alkol kullananların %79,2’sinin 13-15 yaş aralığında olduğu, %81,5 sinin ailelerinde alkol kullanmayan bireylerin olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %52,5’inin her gün kahvaltı yapmadığı, %46,2’sinin günde 3 öğün beslendiği, %50,6’sının gün içerisinde bazen öğün

atladığı, %62,5'inin yemek seçerek beslendiği, %50,6'sının açıkta satılan yiyecekleri bazen satın aldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4. 3. Ergenlerin RDÖ Ortalama Puanları

Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri (n=874)	$\bar{x} \pm SS$	Min.	Max.
Antisosyal Davranışlar	15,32±6,05	7	35
Alkol Kullanımı	9,64±5,61	7	35
Sigara Kullanımı	9,74±6,23	6	30
İntihar Eğilimi	10,55±3,46	4	20
Okul Terki	11,10±5,75	7	35
Beslenme Alışkanlıkları	15,33±4,70	5	25
RDÖ Toplam	71,69±22,30	39	176

Çizelge 4.3'te ergenlerin RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. RDÖ toplam puanı 71,69±22,30 olarak, RDÖ alt ölçeklerinden; antisosyal davranışlar alt ölçeği puanı 15,32±6,05 olarak, alkol kullanımı alt ölçeği puanı 9,64±5,61 olarak, sigara kullanımı alt ölçeği puanı 9,74±6,23 olarak, intihar eğilimi alt ölçeği puanı 10,55±3,46 olarak, okul terki alt ölçeği puanı 11,10±5,75 puanı, beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puanı 15,33±4,70 olarak bulunmuştur.

Çizelge 4. 4. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Sosyo-Demografik Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Cinsiyet							
Kadın(n=400)	14,14 ± 5,21	8,38 ± 3,73	8,23 ± 4,71	10,61 ± 3,48	9,73 ± 4,13	15,44 ± 4,41	66,53 ± 16,71
Erkek(n=474)	16,32 ± 6,51	10,71 ± 6,62	11,02 ± 7,03	10,5 ± 3,44	12,25 ± 6,61	15,24 ± 4,93	76,04 ± 25,3
	Z=-4,882 P=0,001	Z=-5,873 P=0,001	Z=-7,338 P=0,001	Z=-0,564 P=0,572	Z=-5,373 P=0,001	Z=-0,477 P=0,633	Z=-5,346 P=0,001
Yaş							
14-15(n=174)	14,85±5,42	8,49±3,91	8,05±4,31	10,39±3,42	9,90±4,62	15,78±4,18	67,49±17,73
16-17(n=512)	15,38±6,25	9,58±5,58	9,65±6,11	10,60±3,49	11,13±5,75	15,23±4,77	71,59±22,45
18 ve üstü(n=18)	15,59±6,02	10,85±6,67	11,54±7,47	10,55±3,40	12,09±6,45	15,16±4,92	75,80±24,86
	F=0,72 P=0,484	F=8,21 P=0,001	F=14,74 P=0,001	F=0,22 P=0,796	F=6,65 P=0,001	F=1,04 P=0,351	F=6,37 P=0,002
Sınıf							
9.sınıf(n=186)	15,19±5,70	8,87±4,39	8,67±5,42	10,46±3,40	10,34±5,31	15,96±4,16	69,51±19,5
10.Sınıf(n=229)	15,91±6,39	9,95±5,97	10,09±6,30	10,65±3,43	11,61±5,98	14,93±4,99	73,16±23,38
11.Sınıf(n=204)	15,33±6,23	9,68±5,92	9,72±6,28	10,50±3,44	11,15±5,96	15,31±4,75	71,72±23,70
12.Sınıf(n=255)	14,87±5,80	9,88±5,76	10,23±6,60	10,56±3,53	11,12±5,64	15,23±4,71	71,91±21,88
	$\chi^2=3,281$ P=0,350	$\chi^2=4,517$ P=0,211	$\chi^2=8,164$ P=0,043	$\chi^2=0,311$ P=0,958	$\chi^2=4,889$ P=0,180	$\chi^2=4,393$ P=0,222	$\chi^2=2,317$ P=0,509

Z=Mann whitney U, F=Anova, χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 4'te ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Cinsiyet ile RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden; alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki, alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, erkeklerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki alt ölçek puan ortalamaları kızlara göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerde cinsiyete göre RDÖ alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları ve intihar eğilimi alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin yaşı ile RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, okul terki, alkol kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz LSD testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, okul terki, alkol kullanımı alt ölçekleri incelendiğinde tüm yaş gruplarındaki fark anlamlı olarak belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerde yaşa göre RDÖ alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin sınıf ile RDÖ sigara kullanımı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı alt ölçeği incelendiğinde istatistiksel farkın 9. sınıfta eğitim gören ergenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin sınıfa göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4. 5. Ergenlerin Okul Türü Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Okul Türü	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (n=317)	15,80±6,42	11,35±7,00	12,30±7,57	10,33±3,58	12,50±7,15	14,58±5,27	76,89±27,44
Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi (n=71)	13,84±5,87	8,67±4,11	8,63±4,92	10,02±3,58	9,54±4,71	16,69±3,95	67,42±18,95
Hatay Fen Lisesi(n=112)	17,00±6,15	9,83±5,50	8,59±4,86	11,30±3,36	10,89±5,11	16,38±4,21	74,00±19,46
Fevzi Çakmak İmam Hatip Lisesi (n=106)	14,32±5,66	8,99±5,17	9,53±6,39	10,49±3,21	11,50±5,42	13,79±4,28	68,64±21,84
Hüseyin Özbuğay Anadolu Lisesi (n=175)	14,03±5,07	7,99±2,82	7,02±2,62	10,23±3,22	9,28±3,27	16,49±3,99	65,06±12,88
Sosyal Bilimler Lisesi (n=93)	16,36±6,04	8,15±3,95	8,59±4,93	11,44±3,51	10,66±4,53	15,09±4,39	70,31±18,16
	$\chi^2 = 29,268$ P= 0,001	$\chi^2 = 51,916$ P= 0,001	$\chi^2 = 105,848$ P= 0,001	$\chi^2 = 17,637$ P=0,003	$\chi^2 = 27,852$ P= 0,001	$\chi^2 = 44,535$ P= 0,001	$\chi^2 = 28,606$ P= 0,001

χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 5'te ergenlerin okul türüne göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerde okul türüne göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları incelendiğinde bütün okul türlerinde anlamlı olarak tespit edilmiştir($p<0,05$).

Çizelge 4. 6. Ergenlerin Annelerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Annelerin Sosyo-Demografik Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Anne Öğrenim Durumu							
Okuma Yazma Bilmiyor (n=59)	15,57±5,96	10,77±7,04	12,11±7,83	10,96±3,58	13,00±6,40	13,94±4,82	76,38±25,71
İlkokul(n=365)	14,81±5,93	9,37±5,30	9,69±6,05	10,57±3,37	11,11±5,69	14,76±4,71	70,34±21,74
Ortaokul(n=191)	15,43±5,98	10,18±6,18	10,07±6,50	10,23±3,50	11,21±6,05	15,39±4,73	72,54±23,91
Lise(n=149)	15,18±5,68	9,18±4,72	9,06±5,96	10,48±3,41	10,36±5,43	16,43±4,29	70,72±20,28
Üniversite(n=100)	16,89±6,80	9,35±5,37	8,76±5,16	10,88±3,64	10,61±4,78	16,24±4,28	72,75±19,93
	$\chi^2 = 8,21$ P= 0,084	$\chi^2 = 3,88$ P= 0,422	$\chi^2 = 13,39$ P= 0,009	$\chi^2 = 2,42$ P= 0,658	$\chi^2 = 13,68$ P= 0,008	$\chi^2 = 22,68$ P= 0,001	$\chi^2 = 6,22$ P= 0,183
Anne Mesleği							
Ev Hanımı(n=732)	15,15 ± 5,91	9,66 ± 5,66	9,87 ± 6,36	10,54 ± 3,48	11,22 ± 5,86	15,13 ± 4,74	71,55 ± 22,62
Öğretmen (n=48)	16,96 ± 7,39	10,54 ± 6,94	9,56 ± 6,48	10,56 ± 3,24	11,33 ± 5,13	17,44 ± 3,97	76,4 ± 23,87
Serbest Meslek(n=41)	14,88 ± 6,01	8,17 ± 2,97	8,78 ± 4,91	10,15 ± 3,15	9,68 ± 4,71	15,54 ± 3,95	67,2 ± 14,07
Sağlık Personeli(n=44)	16,68 ± 6,18	9,16 ± 3,97	8,45 ± 4,17	10,98 ± 3,58	10,09 ± 4,28	15,7 ± 4,14	71,07 ± 16,29
	$\chi^2 = 4,817$ P= 0,186	$\chi^2 = 1,521$ P= 0,678	$\chi^2 = 2,126$ P= 0,547	$\chi^2 = 1,097$ P= 0,778	$\chi^2 = 4,320$ P= 0,229	$\chi^2 = 12,155$ P= 0,007	$\chi^2 = 3,764$ P= 0,288

χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 6'da ergenlerin annelerinin sosyo-demografik özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Anne öğrenim durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları ve okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel olarak fark yaratan grubun annesi okuma–yazma bilmeyen ergenlerin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin annelerinin öğrenim durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, alkol kullanımı ve intihar eğilimi alt ölçeklerinde arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin annelerinin mesleğine göre RDÖ alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları alt ölçeği incelendiğinde annesi öğretmen ve ev hanımı olan ergenler arasında istatistiksel fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin annelerinin mesleğine göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, intihar eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4. 7. Ergenlerin Babalarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Baba Yakınlık Durumu							
Öz(n=849)	15,31±6,05	9,60±5,56	9,70±6,15	10,56±3,45	11,05±5,71	15,34±4,70	71,58±22,17
Üvey (n=6)	16,83±6,55	13,00±7,72	13,00±9,18	9,83±1,72	15,66±11,30	16,33±5,35	84,66±31,90
	Z=-0,661 P=0,508	Z=-1,990 P= 0,047	Z=-1,125 P=0,261	Z=-0,496 P=0,620	Z=-0,578 P=0,563	Z=-0,554 P=0,580	Z=-1,118 P=0,263
Baba Öğrenim Durumu							
Okuma Yazma Bilmiyor(n=14)	14,78±7,31	11,57±6,64	14,78±9,48	10,14±3,08	14,14±7,16	11,92±5,01	77,35±29,83
İlkokul (n=301)	15,20±5,99	9,72±5,61	9,96±6,28	10,49±3,24	11,25±5,82	14,86±4,65	71,51±22,52
Ortaokul(n=223)	14,33±5,21	9,43±5,53	9,83±6,21	10,15±3,49	11,11±6,07	15,24±4,71	70,12±22,29
Lise(n=158)	16,06±6,40	9,94±5,51	9,43±5,56	10,77±3,79	10,91±5,96	15,79±4,80	72,94±22,12
Üniversite(n=159)	16,24±6,61	9,20±5,57	8,94±5,98	11,06±3,37	10,64±4,81	16,27±4,42	72,38±21,17
	$\chi^2=8,76$ P=0,067	$\chi^2=9,49$ P= 0,050	$\chi^2=9,22$ P=0,056	$\chi^2=7,38$ P=0,117	$\chi^2=3,94$ P=0,414	$\chi^2=17,59$ P= 0,001	$\chi^2=3,93$ P=0,415
Baba Mesleği							
Öğretmen (n=56)	16,71±6,59	10,30±6,89	9,37±6,60	11,10±3,67	11,10±5,02	17,26±4,14	75,87±24,29
Emekli (n=69)	15,13±4,21	9,60±4,70	9,78±5,85	10,60±3,23	10,26±4,86	16,30±4,23	71,69±17,29
Memur (n=92)	16,15±6,66	8,94±5,16	8,88±5,55	11,86±3,50	10,83±5,41	15,89±4,89	72,57±20,20
Serbest Meslek(n=613)	15,04±6,04	9,66±5,54	9,89±6,25	10,32±3,41	11,19±5,93	14,97±4,70	71,10±22,54
Doktor (n=13)	15,92±5,07	7,07±3,277	7,84±3,41	10,61±2,98	9,76±3,58	14,00±4,86	65,23±14,16
Mühendis (n=12)	17,18±8,49	12,27±9,79	11,27±9,25	9,54±3,29	14,27±9,42	17,54±4,90	82,09±40,83
	$\chi^2=6,282$ P=0,392	$\chi^2=10,131$ P=0,119	$\chi^2=7,308$ P=0,293	$\chi^2=17,328$ P= 0,008	$\chi^2=3,345$ P=0,764	$\chi^2=19,775$ P= 0,003	$\chi^2=6,428$ P=0,377

Z=Mann whitneyu, χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 7'de ergenlerin babalarının sosyo-demografik özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin babalarının yakınlık durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, babası üvey olan ergenlerin alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları, babası öz olan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin babalarının yakınlık durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin babalarının öğrenim durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı alt ölçeği incelendiğinde istatistiksel fark yaratan grubun babası üniversite mezunu olan ergenlerin olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Beslenme alışkanlıkları alt ölçeği incelendiğinde bütün gruplarda istatistiksel fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin babalarının öğrenim durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki alt ölçeklerinde ve RDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin babalarının mesleğine göre RDÖ alt ölçeklerinden intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın baba mesleği serbest meslek ve memur olan ergenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin babalarının mesleğine göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, alkol kullanımı ve okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4. 8. Ergenlerin Aile Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Aile Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Aile Tipi							
Çekirdek (n=773)	15,29±6,11	9,67±5,73	9,57±6,04	10,48±3,45	11,05±5,73	15,33±4,73	71,42±22,48
Geniş (n=57)	15,40±5,73	9,10±4,18	9,85±6,47	10,52±3,63	11,63±6,19	15,00±3,91	71,52±20,56
Parçalanmış (n=44)	15,75±5,24	9,72±4,97	12,52±8,40	11,77±3,07	11,18±5,54	15,59±5,01	76,54±20,90
	$\chi^2=1,064$ P=0,588	$\chi^2=0,276$ P=0,871	$\chi^2=8,057$ P=0,018	$\chi^2=7,847$ P=0,020	$\chi^2=0,605$ P=0,739	$\chi^2=0,304$ P=0,859	$\chi^2=4,191$ P=0,123
Aile Gelir Durumu							
1400ve daha az (n=288)	14,42±5,83	9,56±5,49	9,96±6,30	10,39±3,49	11,65±6,22	14,20±4,81	70,20±23,04
1401-2000 (n=261)	15,20±5,65	9,64±5,64	10,19±6,74	10,45±3,36	10,94±5,57	15,27±4,51	71,72±21,67
20001-3500 (n=176)	15,44±6,23	9,21±5,32	9,02±5,50	11,02±3,53	10,22±5,15	15,86±4,48	70,79±21,88
3501 ve daha fazla (n=149)	17,12±6,51	10,29±6,05	9,38±5,92	10,45±3,41	11,70±5,69	16,97±4,47	75,55±22,13
	$\chi^2=19,419$ P=0,001	$\chi^2=5,148$ P=0,161	$\chi^2=3,590$ P=0,309	$\chi^2=3,545$ P=0,315	$\chi^2=8,185$ P=0,042	$\chi^2=38,677$ P=0,001	$\chi^2=10,715$ P=0,013
Aile İle İlişki Durumu							
Çok kötü(n=9)	19,88±8,49	17,77±11,74	17,11±9,89	12,44±4,03	17,11±9,15	17,66±5,67	102,00±35,79
Kötü(n=20)	18,60±7,72	11,75±7,99	13,25±7,60	12,75±3,43	17,40±7,83	16,60±4,19	90,35±26,74
Orta(n=128)	17,38±5,92	10,58±6,16	11,85±7,56	12,86±3,06	13,07±6,07	16,42±4,88	82,20±21,96
İyi(n=286)	15,27±5,92	9,93±5,67	9,59±5,79	10,92±3,17	11,30±5,83	15,24±4,76	72,27±22,13
Çok İyi(n=431)	14,49±5,80	8,90±4,83	8,89±5,61	9,47±3,29	9,95±4,92	14,94±4,53	66,67±19,81
	$\chi^2=34,271$ P=0,001	$\chi^2=27,578$ P=0,001	$\chi^2=44,113$ P=0,001	$\chi^2=110,147$ P=0,001	$\chi^2=68,880$ P=0,001	$\chi^2=17,596$ P=0,001	$\chi^2=91,856$ P=0,001

χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4.8'de ergenlerin aile özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin sahip oldukları aile tipine göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı ve intihar eğilimi alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı ve intihar eğilimi alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın parçalanmış aileye sahip ergen grubundan kaynaklı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin aile tipine göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin aile gelir durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinde antisosyal davranışlar, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, beslenme alışkanlıkları ve okul terki alt ölçekleri incelendiğinde aile gelir durumu 3501 TL ve daha fazla olan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin aile gelir durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve alkol kullanımı alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin aile ile ilişki durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde aile ile ilişki durumunu çok iyi olarak tanımlayan gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Çizelge 4. 9. Ergenlerin Kardeş Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Kardeş Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Kardeş Sayısı							
1-3 (n=487)	15,36±6,11	9,36±5,19	9,46±6,04	10,51±3,45	10,79±5,51	15,75±4,60	71,24±21,45
4-6 (n=345)	15,24±5,99	10,01±6,11	10,04±6,36	10,65±3,47	11,34±6,00	14,94±4,83	72,24±23,26
7 ve üstü (n=42)	15,50±5,75	9,78±5,79	10,61±7,20	10,16±3,38	12,57±6,07	13,57±3,93	72,21±24,11
	$\chi^2=2,237$ P=0,888	$\chi^2=6,660$ P=0,719	$\chi^2=2,739$ P=0,254	$\chi^2=5,973$ P=0,615	$\chi^2=6,469$ P=0,039	$\chi^2=10,669$ P=0,005	$\chi^2=16,057$ P=0,972
Ailede ki Çocuk Sırası							
1.(n=282)	15,49±6,57	9,36±5,38	9,33±6,24	10,34±3,55	10,90±5,75	15,61±4,73	71,05±22,46
2-3.(n=423)	14,91±5,68	9,58±5,40	9,83±6,19	10,64±3,43	10,96±5,56	15,41±4,70	71,35±21,40
4-5.(n=129)	15,75±5,81	9,93±6,11	9,49±5,78	10,67±3,34	11,21±5,69	14,63±4,70	71,72±23,13
5'ten büyük (n=40)	17,02±6,33	11,25±7,19	12,45±7,32	10,67±3,47	13,42±7,39	14,67±4,14	79,50±26,58
	$\chi^2=6,655$ P=0,084	$\chi^2=3,299$ P=0,348	$\chi^2=15,925$ P=0,001	$\chi^2=1,891$ P=0,595	$\chi^2=7,048$ P=0,070	$\chi^2=4,479$ P=0,214	$\chi^2=5,341$ P=0,148

 χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 9'da ergenlerin kardeş özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısına göre RDÖ alt ölçeklerinden okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılanileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın 1-3 kardeşe sahip ergenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısına göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, alkol kullanımı, intihar eğilimi alt ölçeklerinde arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin ailedeki çocuk sırasına göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı alt ölçeği incelendiğinde istatistiksel farkın ailede 5'ten daha fazla çocuk olan ailelerden kaynaklandığı tespit edilmiştir($p<0,05$). Ergenlerin ailedeki çocuk sırasına göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4. 10. Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Okul Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Okul Arkadaşları İle İlişki Durumu							
Çok kötü(n=23)	20,04±8,32	14,40±9,39	14,45±7,52	11,65±3,71	15,90±8,13	16,00±6,03	92,45±32,00
Kötü(n=32)	16,87±4,35	9,40±4,56	9,96±5,97	11,63±3,30	13,84±5,65	14,25±4,74	76,00±17,15
Orta(n=159)	15,93±6,34	9,93±5,58	10,08±6,43	11,08±3,52	11,53±5,66	15,10±4,70	73,68±21,36
İyi (n=335)	14,97±5,68	8,92±4,90	9,17±5,80	10,73±3,39	10,92±5,54	15,06±4,37	69,79±21,04
Çok İyi (n=325)	14,88±6,07	9,89±5,86	9,77±6,32	9,92±3,39	10,46±5,62	15,76±4,89	70,72±22,89
	$\chi^2=17,646$ P=0,001	$\chi^2=17,014$ P=0,002	$\chi^2=15,765$ P=0,003	$\chi^2=21,020$ P=0,001	$\chi^2=30,036$ P=0,001	$\chi^2=5,894$ P=0,207	$\chi^2=23,507$ P=0,001
Okul Değişikliği Yapma Durumu							
Yapan (n=173)	15,79±6,00	9,82±5,57	11,17±7,35	10,79±3,53	11,60±5,87	14,57±5,09	73,76±22,21
Yapmayan (n=701)	15,20±6,05	9,59±5,61	9,39±5,87	10,49±3,43	10,97±5,71	15,51±4,57	71,17±22,30
	Z=-1,348 P=0,178	Z=-0,569 P=0,570	Z=-2,713 P=0,007	Z=-1,094 P=0,274	Z=-1,572 P=0,116	Z=-2,278 P=0,023	Z=-1,765 P=0,078
Sınıfta Kalma Durumu							
Kalan (n=121)	16,60±6,83	12,30±7,65	13,67±8,09	10,62±3,50	13,33±7,00	14,33±5,10	80,88±28,96
Kalmayan (n=752)	15,11±5,88	9,21±5,07	9,11±5,63	10,53±3,45	10,73±5,44	15,48±4,61	70,20±20,67
	Z=-2,248 P=0,025	Z=-5,800 P=0,001	Z=-6,858 P=0,001	Z=-0,449 P=0,653	Z=-3,848 P=0,001	Z=-2,182 P=0,029	Z=-3,543 P=0,001

χ^2 =Kruskal Wallis, Z=Mann Whitney U

Çizelge4.10 (Devam). Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Okul Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Okul Dışında Bir İşte Çalışma Durumu							
Çalışan (n=117)	16,96±7,58	11,99±7,38	14,05±8,09	10,44±3,68	14,86±7,83	14,47±5,54	82,79±29,52
Çalışmayan (n= 757)	15,06±5,73	9,27±5,19	9,07±5,60	10,56±3,42	10,51±5,12	15,46±4,54	69,96±20,44
	Z=-2,145 P=0,032	Z=-5,211 P=0,001	Z=-7,213 P=0,001	Z=-0,263 P=0,792	Z=-6,104 P=0,001	Z=-1,899 P=0,058	Z=-4,546 P=0,001
Disiplin Cezası Alma Durumu							
Alan (n=87)	17,87±7,20	13,86±7,91	15,41±8,81	11,06±3,60	13,39±6,75	15,85±4,90	87,45±27,71
Almayan (n=787)	15,04±5,84	9,17±5,08	9,11±5,54	10,49±3,43	10,84±5,57	15,27±4,67	69,94±20,91
	Z=-3,679 P=0,001	Z=-7,445 P=0,001	Z=-7,630 P=0,001	Z=-1,550 P=0,121	Z=-4,038 P=0,001	Z=-1,286 P=0,198	Z=-6,228 P=0,001
İstenilen Okulda Okuma Durumu							
İsteyen (n=468)	15,00±6,04	9,49±5,59	9,49±6,05	10,39±3,46	10,64±5,72	15,32±4,57	70,35±22,71
İstemeyen (n=408)	15,69±6,03	9,80±5,62	10,02±6,42	10,73±3,44	11,61±5,74	15,33±4,84	73,20±21,73
	Z=-1,993 P=0,046	Z=-2,016 P=0,044	Z=-1,776 P=0,076	Z=-1,619 P=0,105	Z=-3,783 P=0,001	Z=-0,141 P=0,888	Z=-2,920 P=0,003

Z=Mann Whitney U

Çizelge 4.10'da ergenlerin okul özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin okul arkadaşları ile ilişki durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, intihar eğilimi alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, intihar eğilimi incelendiğinde istatistiksel farkın okul arkadaşları ile ilişkisi çok kötü olan ergenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Ergenlerin okul arkadaşları ile ilişki durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin okul değişikliği yapma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, okul değişikliği yapan ergenlerin sigara kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları, okul değişikliği yapmayan ergenlere göre daha yüksektir. Okul değişikliği yapmayan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği ortalama puanları, okul değişikliği yapan ergenlerde göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin okul değişikliği yapma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi ve okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin sınıfta kalma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, sınıfta kalan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları ve okul terki alt ölçek ortalama puanları, sınıfta kalamayan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin sınıfta kalma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden intihar eğilimi alt ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin okul dışında bir işte çalışma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, okul terki, alkol kullanımı alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, okul dışında bir işte çalışan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, okul terki, sigara kullanımı alt ölçek ortalama puanları, okul dışında

bir işte çalışmayan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin okul dışında bir işte çalışma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin disiplin cezası alma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, disiplin cezası alan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, alt ölçek ortalama puanları, disiplin cezası alamayan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin disiplin cezası alma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin istenilen okulda okuma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiş olup, istemediği okulda okuyan ergenlerin RDÖ toplam antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, okul terki alt ölçek ortalama puanları, istediği okulda okuyan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin istenilen okulda okuma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden sigara kullanımı, intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4. 11. Ergenlerin Sigara Kullanma Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Sigara Kullanma Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Sigara Kullanma Durumu							
Kullanan(n=108)	18,83 ± 7,48	14,62 ± 8,18	21,27 ± 7,07	11,56 ± 3,74	15,19 ± 7,77	15,76 ± 5,35	97,24 ± 28,47
Kullanmayan(n=696)	14,42 ± 5,46	8,65 ± 4,27	7,72 ± 3,44	10,26 ± 3,34	10,23 ± 4,91	15,1 ± 4,51	66,37 ± 17,27
Deneyen(n=69)	18,93 ± 5,91	11,88 ± 7,53	12,17 ± 6,36	11,96 ± 3,61	13,48 ± 6,53	16,93 ± 5,15	85,35 ± 23,21
	$\chi^2=64,935$ P=0,001	$\chi^2=102,290$ P=0,001	$\chi^2=296,042$ P=0,001	$\chi^2=26,681$ P=0,001	$\chi^2=57,572$ P=0,001	$\chi^2=10,548$ P=0,001	$\chi^2=162,136$ P=0,001
Sigara Kullanma Yaşı							
10-12 yaş (n=18)	21,66±9,47	19,16±9,97	19,00±7,72	12,50±2,99	19,72±9,31	17,72±4,86	109,77±35,26
13-15yaş (n=110)	18,67±6,37	12,80±7,36	18,30±8,38	11,77±3,60	13,88±6,80	15,80±5,18	91,24±24,07
16-18(n=646)	18,36±6,47	12,86±7,62	16,00±7,20	11,30±4,14	13,84±6,67	16,69±5,62	89,08±26,18
	$\chi^2=2,030$ P=0,362	$\chi^2=7,784$ P=0,020	$\chi^2=2,853$ P=0,240	$\chi^2=1,325$ P=0,516	$\chi^2=6,820$ P=0,033	$\chi^2=2,745$ P=0,253	$\chi^2=5,855$ P=0,054
Ailedeki Bireylerde Sigara Kullanma Durumu							
Kullanan(n=454)	15,61±6,10	9,91±5,90	10,62±6,76	10,53±3,48	11,38±5,98	15,51±4,89	73,59±23,33
Kullanmayan(n=420)	15,00±5,95	9,34±5,25	8,79±5,44	10,56±3,42	10,78±5,48	15,13±4,46	69,61±20,94
	Z=-1,562 P=0,118	Z=-1,148 P=0,251	Z=-5,123 P=0,001	Z=-0,065 P=0,948	Z=-1,682 P=0,093	Z=-1,131 P=0,258	Z=-2,502 P=0,012

χ^2 =Kruskal Wallis, Z=Mann Whitney U

Çizelge 4.11’de ergenlerin sigara kullanım özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin sigara kullanım durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın sigara kullanamayan ergenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Ergenlerin sigara kullanım yaşına göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı ve okul terki alt ölçeklerinde arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı ve okul terki incelendiğinde istatistiksel farkın 10-12 yaş aralığındaki ergenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin sigara kullanım yaşına göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde ve RDÖ arasında istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin ailede sigara kullanım durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı alt ölçeğinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiş olup, ailesinde sigara kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanım alt ölçek ortalama puanları, ailesinde sigara kullanmayanlara göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin ailede sigara kullanım durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı, okul terki, anti sosyal davranışlar, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4. 12. Ergenlerin Alkol Kullanım Özelliklerine Göre RDÖ Ortalama Puanları

Alkol Kullanım Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Alkol Kulanma Durumu							
Kullanan(n=71)	19,14 ± 6,84	18,39 ± 7,54	16,66 ± 8,76	11,2 ± 3,12	14,31 ± 7,84	16,62 ± 5,14	96,32 ± 26,55
Kullanmayan (n=691)	14,57 ± 5,7	8,41 ± 4,18	8,64 ± 5,03	10,48 ± 3,47	10,58 ± 5,26	14,98 ± 4,63	67,66 ± 19,18
Deneyen(n=111)	17,55 ± 6,22	11,7 ± 6,36	12,2 ± 7,48	10,59 ± 3,58	12,27 ± 6,29	16,69 ± 4,48	81 ± 24,57
	$\chi^2=50,308$ P=0,001	$\chi^2=259,16$ P=0,001	$\chi^2=120,69$ P=0,001	$\chi^2=3,046$ P=0,218	$\chi^2=21,09$ P=0,001	$\chi^2=21,132$ P=0,001	$\chi^2=112,83$ P=0,001
Alkol Kullanma Yaşı							
10-12(n=19)	18,84±8,26	17,94±8,86	12,89±8,05	11,21±2,89	14,05±8,76	16,73±5,19	91,68±33,00
13-15(n=103)	17,37±6,22	13,38±7,29	13,68±8,34	10,46±3,27	12,10±6,47	16,39±4,65	83,42±25,52
16-19(n=56)	18,85±6,11	14,48±7,05	13,96±8,10	11,05±3,68	14,12±6,69	17,07±4,84	89,55±24,30
	$\chi^2=3,093$ P=0,213	$\chi^2=6,473$ P= 0,039	$\chi^2=4,660$ P=0,719	$\chi^2=1,685$ P=0,431	$\chi^2=4,378$ P=0,112	$\chi^2=1,256$ P=0,534	$\chi^2=3,562$ P=0,168
Ailede Alkol Kullanım Durumu							
Kullanan(n=162)	16,29±6,36	12,06±7,46	10,72±7,01	10,89±3,28	11,54±5,82	16,54±4,71	78,07±25,05
Kullanamayan(n=712)	15,10±5,95	9,09±4,93	9,52±6,02	10,47±3,49	10,99±5,73	15,05±4,65	70,23±21,37
	Z=-2,203 P= 0,028	Z=-6,640 P= 0,001	Z=-2,762 P= 0,006	Z=-1,641 P=0,101	Z=-1,846 P=0,065	Z=-3,738 P= 0,001	Z=-4,409 P= 0,001

χ^2 =Kruskal Wallis ,Z=Mann Whitney

Çizelge 4.12’de ergenlerin alkol kullanım özelliklerine göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Ergenlerin alkol kullanım durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, sigara kullanımı, antisosyal davranışlar, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki, alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın alkol kullanmayan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin alkol kullanım durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden intihar eğilimi alt ölçeğinde istatistiksel anlamda fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin alkol kullanım yaşına göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı alt ölçeğinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı incelendiğinde istatistiksel farkın 10-12 yaş grubundan kaynaklı olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Ergenlerin alkol kullanım yaşına göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, intihar eğilimi, antisosyal davranışlar, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin ailede sigara kullanım durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları, alkol kullanımı, sigara kullanımı, antisosyal davranışlar alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiş olup, ailesinde alkol kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanımı alt ölçek puan ortalamaları, ailesinde alkol kullanmayanlara göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin ailede sigara kullanım durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden, intihar eğilimi ve okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4. 13. Ergenlerin Beslenme Alışkanlıklarına Göre RDÖ Ortalama Puanları

Beslenme Alışkanlıkları	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Günlük Yenilen Öğün Sayısı							
1 öğün(n=30)	19,20±8,02	14,53±8,61	16,80±8,80	12,90±3,66	15,16±7,88	15,43±5,58	94,03±29,67
2 öğün(n=300)	14,96±5,72	8,61±4,35	9,99±6,34	10,99±3,40	11,65±5,98	14,84±4,85	72,25±21,94
3 öğün(n=403)	14,67±5,80	11,17±6,90	8,42±4,77	10,09±3,33	10,20±4,96	15,01±4,46	67,03±19,20
4 öğün ve fazla (n=141)	17,09±6,33	9,81±5,63	11,48±7,48	10,42±3,56	11,60±6,26	17,23±4,37	79,01±24,60
	$\chi^2=24,572$ P=0,001	$\chi^2=37,438$ P=0,001	$\chi^2=45,922$ P=0,001	$\chi^2=27,257$ P=0,001	$\chi^2=24,745$ P=0,001	$\chi^2=27,389$ P=0,001	$\chi^2=58,372$ P=0,001
Gün İçerisinde Öğün Atlama Durumu							
Atlayan(n=332)	15,98 ± 6,26	10,04 ± 5,95	10,53 ± 6,88	11,02 ± 3,54	11,56 ± 5,91	15,68 ± 4,73	74,82 ± 22,8
Atlamayan(n=99)	16,14 ± 7,13	10,19 ± 7,08	10,14 ± 7	10,12 ± 3,45	12,06 ± 7,33	15,79 ± 5,15	74,44 ± 28,81
Bazen(n=11)	14,64 ± 5,53	9,22 ± 4,9	9,07 ± 5,42	10,29 ± 3,36	10,53 ± 5,15	14,96 ± 4,54	68,71 ± 19,74
	$\chi^2=8,207$ P=0,017	$\chi^2=4,970$ P=0,083	$\chi^2=7,993$ P=0,018	$\chi^2=10,391$ P=0,006	$\chi^2=7,393$ P=0,025	$\chi^2=5,689$ P=0,058	$\chi^2=17,355$ P=0,001

χ^2 =Kruskal Wallis

Çizelge 4. 13. (Devam) Ergenlerin Beslenme Alışkanlıklarına Göre RDÖ Puan Ortalamaları

Beslenme Alışkanlıkları	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Yemek Seçme Durumu							
Seçen(n=546)	15,54±5,94	9,47±5,28	9,50±5,98	10,52±3,45	10,77±5,33	15,90±4,52	71,71±20,59
Seçmeyen(n=328)	14,96±6,20	9,92±6,10	10,14±6,61	10,59±3,46	11,63±6,36	14,37±4,83	71,63±24,89
	Z=-1,901 P=0,057	Z=-0,383 P=0,702	Z=-0,669 P=0,504	Z=-0,262 P=0,794	Z=-1,289 P=0,197	Z=-4,724 P= 0,001	Z=-1,550 P=0,121
Açıkta Satılan Yiyecekleri Satın Alma Durumu							
Satın Alan (n=217)	18,11 ± 6,66	11,13 ± 7,18	11,11 ± 7,33	11,33 ± 3,7	13,01 ± 7,16	17,18 ± 4,92	81,88 ± 25,82
Satın Almayan (n=214)	13,71 ± 5,62	9,47 ± 5,55	9,46 ± 6,24	9,6 ± 3,2	10,6 ± 6,04	13,84 ± 4,88	66,68 ± 22,53
Bazen(n=442)	14,74 ± 5,47	8,99 ± 4,53	9,21 ± 5,52	10,63 ± 3,35	10,4 ± 4,5	15,14 ± 4,18	69,12 ± 18,47
	$\chi^2=62,783$ P= 0,001	$\chi^2=12,653$ P= 0,002	$\chi^2=12,237$ P= 0,002	$\chi^2=28,896$ P= 0,001	$\chi^2=21,950$ P= 0,001	$\chi^2=59,600$ P= 0,001	$\chi^2=75,165$ P= 0,001
Hergün Kahvaltı Yapma Durumu							
Yapan(n=145)	14,95±6,11	9,49±5,43	9,26±5,68	10,01±3,21	10,64±5,49	14,88±4,60	69,26±22,14
Yapmayan(n=459)	15,65±5,96	9,77±5,76	10,17±6,66	11,03±3,59	11,50±5,94	15,72±4,74	73,87±22,22
	Z=-2,177 P= 0,029	Z=-0,858 P=0,391	Z=-1,804 P=0,071	Z=-4,409 P= 0,001	Z=-2,555 P= 0,011	Z=-3,003 P= 0,003	Z=-4,073 P= 0,001

χ^2 =Kruskal Wallis, Z=Mann Whitney U

Çizelge 4.13'te Ergenlerin beslenme alışkanlıklarına göre RDÖ ortalama puanları yer almaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin günlük yenilen öğün sayısı durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, antisosyal davranışlar, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, sigara kullanımı, antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın tüm gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin gün içerisinde öğün atlama durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki antisosyal davranışlar alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan ileri analiz All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, antisosyal davranışlar, alt ölçekleri incelendiğinde istatistiksel farkın öğün atlayan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmaya katılan ergenlerin gün içerisinde öğün atlama durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı ve beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Ergenlerin yemek seçme durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden beslenme alışkanlıkları alt ölçeğinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiş olup, yemek seçen ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçek ortalama puanları, yemek seçmeyenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin yemek seçme durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, intihar eğilimi, antisosyal davranışlar, okul terki, sigara kullanımı alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Ergenlerin açıkta satılan yiyecekleri satın alma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, intihar eğilimi, sigara kullanımı, okul terki, antisosyal davranışlar, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Tüm gruplar ikili olarak karşılaştırılmış ve yapılan All pairwise testi sonucuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, anti sosyal davranışlar sigara kullanımı, okul terki, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri incelendiğinde

istatistiksel farkın açıkta satılan yiyecekleri satın alan gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0,05$).

Ergenlerin her gün kahvaltı yapma durumuna göre RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden intihar eğilimi, okul terki, antisosyal davranışlar, beslenme alışkanlıkları alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark belirlenmiş olup, her gün kahvaltı yapmayan ergenlerin, intihar eğilimi, okul terki, antisosyal davranışlar beslenme alışkanlıkları alt ölçek ortalama puanları, her gün kahvaltı yapan ergenlere göre daha yüksektir ($p<0,05$). Ergenlerin her gün kahvaltı yapma durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı ve sigara kullanımı alt ölçeklerinde istatistiksel anlamda fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Çizelge 4. 14. Algılanan Anne-Baba Tutum Boyutları

AABTÖ Alt Boyutları	Medyan	Medyandan küçük (n)	%	Medyandan büyük (n)	%
Kabul/İlgi	29	401	45,9	473	54,1
Kontrol /denetleme	26	382	43,7	492	56,3

Çizelge 4.14'te algılanan anne-baba tutum boyutları yer almaktadır. Anne-baba tutum ölçeği kabul-ilgi alt boyutunun medyanı 29 olarak hesaplanmış olup, öğrencilerin 401'inin (%45,9) verdikleri cevapların medyandan küçük, 382'sinin (%43,7) verdikleri cevapların medyandan büyük olduğu belirlenmiştir. Anne-baba tutum ölçeği kontrol/denetleme alt boyutunun medyanı 26 olarak hesaplanmış olup, öğrencilerin 473'ünün (%54,1) verdikleri cevapların medyandan küçük, 492'sinin (%56,3) verdikleri cevapların medyandan büyük olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4. 15. Algılanan Anne-Baba Tutum Düzeyleri

Anne-Baba Tutumları	Koşul	n	%
Demokratik	Kabul/İlgi>Medyan Kontrol/Denetleme>Medyan	291	33,3
İlgisiz	Kabul/İlgi<Medyan Kontrol/Denetleme<Medyan	200	22,9
Otoriter	Kabul/İlgi<Medyan Kontrol/Denetleme>Medyan	201	23,0
Hoşgörülü	Kabul/İlgi>Medyan Kontrol/Denetleme<Medyan	182	20,8
Toplam		874	100

Çizelge 4.15'te algılanan anne-baba tutum düzeyleri yer almaktadır. Ergenlerin %33,3'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, %23,0'ının otoriter, %22,9'unun ilgisiz, %20,8'inin hoşgörülü olarak algıladığı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 16. Ergenlerin Sosyo-Demografik Değişkenlerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Sosyo-Demografik Değişkenler		Algılanan Anne-Baba Tutumları				
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü	
Cinsiyet						
Kadın	n	180	45	132	43	$\chi^2=141,990$ P=0,001
	%	45,0	11,3	33,0	10,7	
Erkek	n	111	155	69	139	
	%	23,4	32,7	14,6	29,3	
Yaş						
14-15	n	82	27	40	25	$\chi^2=36,375$ P=0,001
	%	47,1	15,5	23,0	14,4	
16-17	n	160	108	122	122	
	%	31,3	21,1	23,8	23,8	
18 ve üstü	n	49	65	39	35	
	%	26,1	34,6	20,7	18,6	
Sınıf						
9.Sınıf	n	83	26	44	33	$\chi^2=23,060$ P=0,006
	%	44,6	14,0	23,7	17,7	
10.Sınıf	n	67	62	45	55	
	%	29,3	27,1	19,6	24,0	
11.Sınıf	n	68	45	49	42	
	%	33,3	22,1	24,0	20,6	
12.Sınıf	n	73	67	63	52	
	%	28,6	26,3	24,7	20,4	
Ailedeki Çocuk Sırası						
1.	n	100	52	56	74	$\chi^2=20,910$ P=0,013
	%	35,5	18,4	19,9	26,2	
2-3.	n	146	105	103	69	
	%	34,5	24,8	24,4	16,3	
4-5.	n	34	30	32	33	
	%	26,4	23,4	24,8	25,6	
5.ve üstü	n	12	13	10	5	
	%	30,0	32,5	25,0	12,5	

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge 4.16’da ergenlerin sosyo-demografik özelliklerine göre algılanan anne baba tutumları yer almaktadır. Cinsiyet ile AABTÖ arasından istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Çizelge incelendiğinde kadın ergenlerin %45’inin anne-babasını tutumunu demokratik, erkek ergenlerin %32,7’sinin anne-babasını ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin yaşı ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). 14-15 yaşındaki ergenlerin %47,1’inin anne-babasının tutumunu demokratik, 16-

17 yaşındaki ergenlerin %31,3'ünün anne-babasını demokratik, 18 yaş ve üstü ergenlerin %34,6'sının anne-babasını ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin sınıfı ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). 9.sınıfta olan ergenlerin %44,6'sının anne-babasının tutumunu demokratik,10.sınıfta olan ergenlerin %29,3'ünün anne-babasını demokratik, 11.sınıfta olan ergenlerin %33,3 anne-babasının tutumunu demokratik, 12.sınıfta olan ergenlerin %28,6'sının anne-babasını demokratik olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin ailesindeki çocuk sırası ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Ailede tek çocuk olan ergenlerin %35,5'inin anne-babasının tutumunu demokratik, ailenin 2-3. çocuğu olan ergenlerin %34,5'inin anne-babasının tutumunu demokratik, ailenin 4-5. çocuğu olan ergenlerin %26,5'inin anne-babasının tutumunu demokratik, ailede 5. ve daha büyük olan ergenlerin %32,5'inin ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 17. Ergenlerin Okul Türüne Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Okul Türü		Algılanan Anne-Baba Tutumları			
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü
Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	n	96	88	51	82
	%	30,3	27,8	16	25,9
Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi	n	38	8	12	13
	%	53,5	11,3	16,9	18,3
Hatay Fen Lisesi	n	27	24	29	32
	%	24,1	21,4	25,9	28,6
Fevzi Çakmak İmam Hatip Lisesi	n	23	34	33	16
	%	21,7	32,1	31,1	15,1
Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi	n	77	33	45	20
	%	44,0	18,9	25,7	11,4
Sosyal Bilimler Lisesi	n	30	13	31	19
	%	32,3	14,0	33,3	20,4

$\chi^2=71,201$
P<0,001

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge 4.19'da ergenlerin okul türüne göre algılanan anne-baba tutumları yer almaktadır. Okul türü ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p>0,05$). Çizelge incelendiğinde Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin %30,3'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerinin %53,5'inin anne-babasının tutumunu demokratik, Hatay Fen Lisesi öğrencilerinin %28,6'sının hoşgörülü, Fevzi Çakmak İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %32,1'inin ilgisiz %31,1'inin otoriter, Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi öğrencilerinin %44,0'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin anne-babasını %33,3'ünün otoriter olarak algıladığı belirlenmiştir. Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin anne-baba tutumlarını demokratik, Fevzi Çakmak İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin anne-baba tutumlarını ilgisiz algıladığı belirlenmiştir ($p<0,05$)

Çizelge 4. 18. Ergenlerin Aile ve Okul Özelliklerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Aile ve Okul Özellikleri		Algılanan Anne-Baba Tutumları					
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü		
Aile ile İlişki Durumu							
Çok Kötü	n	0	6	2	1	$\chi^2=155,594$ P<0,001	
	%	0,0	66,7	22,2	11,1		
Kötü	n	1	12	6	1		
	%	5,0	60,0	30,0	5,0		
Orta	n	16	56	41	15		
	%	12,5	43,8	32,0	11,7		
İyi	n	76	71	89	50		
	%	26,6	24,8	31,1	17,5		
Çok iyi	n	198	55	63	115		
	%	45,9	12,8	14,6	26,7		
Okul Başarı Durumu							
Çok Kötü	n	0	6	4	3		$\chi^2=30,009$ P=0,003
	%	0,0	46,2	30,8	23,1		
Kötü	n	7	15	5	7		
	%	20,6	44,1	14,7	20,6		
Orta	n	85	81	73	58		
	%	28,6	27,3	24,6	19,5		
İyi	n	143	71	85	79		
	%	37,8	18,8	22,5	20,9		
Çok iyi	n	56	27	34	35		
	%	36,8	17,8	22,4	23,0		
İstedığı Okulda Okuma Durumu							
İsteyen	n	175	86	105	100	$\chi^2=14,279$ P=0,003	
	%	37,6	18,5	22,5	21,5		
İstemeyen	n	116	114	96	82		
	%	28,4	27,9	23,5	20,2		
Okul Değişikliği Yapma Durumu							
Yapan	n	43	60	39	31		$\chi^2=18,630$ P<0,001
	%	24,9	34,7	22,5	17,9		
Yapmayan	n	248	140	162	151		
	%	35,4	20,0	23,1	21,5		

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge 4.18'de ergenlerin aile ve okul özelliklerine göre algılanan anne-baba tutumları yer almaktadır. Aile ile ilişki durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Ailesi ile ilişkisi çok kötü olan ergenlerin %66,7'sinin anne-baba tutumunu ilgisiz, ailesi ile ilişkisi kötü olan ergenlerin %30'u anne-baba tutumunu otoriter, ailesi ile ilişkisi orta derecede iyi olan ergenlerin %43,8'inin anne-baba tutumunu

ilgisiz, ailesi ile ilişkisi iyi olan ergenlerin %31,1'inin anne-baba tutumunu otoriter, ailesi ile ilişkisi çok iyi olan ergenlerin %45,9'unun anne-babasının tutumunu demokratik algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin okul başarı durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel olarak anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Okul başarı durumu çok kötü olan ergenlerin %46,2'sinin anne-babasının tutumunu ilgisiz, okul başarı durumu kötü olan ergenlerin %44,1'inin anne-babasının tutumunu ilgisiz, okul başarı durumu orta derecede olan ergenlerin %28,6'sının anne-babasının tutumunu demokratik, okul başarı durumu iyi olan ergenlerin %37,8'inin anne-babasının tutumunu demokratik, okul başarı durumu çok iyi olan ergenlerin %36,8'inin anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin istenilen okulda okuma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). İsteddiği okulda okuyan ergenlerin %37,6'sının anne-babasının tutumunu demokratik, istediği okulda okumayan ergenlerin %28,4'ünün anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladığı saptanmıştır.

Ergenlerin okul değişikliği yapma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Okul değişikliği yapan ergenlerin %34,7'sinin anne-babasının tutumunu ilgisiz, okul değişikliği yapmayan ergenlerin %35,4'ünün anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladığı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 19. Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Okul Özellikleri	Algılanan Anne-Baba Tutumları					
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü		
Okul Arkadaşları ile İlişki Durumu						
Çok Kötü	n	2	7	6	7	$\chi^2=42,459$ P<0,001
	%	9,1	31,8	27,3	31,8	
Kötü	n	5	13	11	3	
	%	15,6	40,6	34,4	9,4	
Orta	n	37	49	40	33	
	%	23,3	30,8	25,1	20,8	
İyi	n	119	71	86	59	
	%	35,5	21,2	25,7	17,6	
Çok iyi	n	127	60	58	80	
	%	39,1	18,5	17,8	24,6	
Sınıfta Kalma Durumu						
Kalan	n	43	60	39	31	
	%	24,9	34,7	22,5	17,9	
Kalmayan	n	248	140	162	151	
	%	35,4	20,0	23,1	21,5	
Disiplin Cezası Alma Durumu						
Alan	n	17	38	12	20	$\chi^2=27,525$ P<0,001
	%	19,5	43,7	13,8	23,0	
Almayan	n	274	162	189	162	
	%	34,8	20,6	24,0	20,6	
Okul Dışında Bir İşte Çalışma Durumu						
Çalışan	n	24	41	16	36	$\chi^2=26,878$ P<0,001
	%	20,5	35,0	13,7	30,8	
Çalışmayan	n	267	159	185	146	
	%	35,3	21,0	24,4	19,3	

$\chi^2=Ki-kare$

Çizelge 4.19’da ergenlerin okul özelliklerine göre algılanana anne-baba tutumları yer almaktadır. Okul arkadaşları ile ilişki durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$).

Okul arkadaşları ile ilişkisi çok kötü olan ergenlerin, %31,9’unun anne-babasını ilgisiz, okul arkadaşları ile ilişkisi kötü olan ergenlerin %40,6’sının anne-babasının tutumunu ilgisiz, okul arkadaşları ile ilişkisi orta derecede olan ergenlerin %30,8’inin anne-babasının tutumunu ilgisiz, okul arkadaşları ile ilişkisi iyi olan ergenlerin %35,5’inin anne-babasının tutumunu demokratik, okul arkadaşları ile ilişkisi çok iyi olan ergenlerin %39,1’inin anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin sınıfta kalma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Sınıfta kalan ergenlerin %37,2'sinin ilgisiz, sınıfta kalmayan ergenlerin %35,2'sinin anne-babasının tutumunu demokratik, olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin okulda disiplin cezası alma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Okulda disiplin cezası alan ergenlerin %43,7'sinin ilgisiz, okulda disiplin cezası almayan ergenlerin %34,8'inin anne-babasının tutumunu demokratik, olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin okul dışında bir işte çalışma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Okul dışında bir yerde çalışan ergenlerin %35'inin ilgisiz, okul dışında bir yerde çalışmayan ergenlerin %35,3'ünün anne-babasının tutumunu demokratik algıladığı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 20. Ergenlerin Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol Kullanım Özelliklerine Göre Algılanan Anne- Baba Tutumları

Beslenme Alışkanlıkları, Sigara ve Alkol Kullanım Özellikleri		Algılanan Anne-Baba Tutumları				
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü	
Sigara Kullanma Durumu						$\chi^2=73,050$ P<0,001
Kullanan	n	14	44	17	33	
	%	13,0	40,7	15,7	30,6	
Kullanmayan	n	267	126	173	131	
	%	38,3	18,1	24,8	18,8	
Deneyen	n	10	30	11	18	
	%	14,5	43,5	15,9	26,1	
Alkol Kullanma Durumu						$\chi^2=55,315$ P<0,001
Kullanan	n	12	33	4	25	
	%	16,2	44,6	5,4	33,8	
Kullanmayan	n	252	136	176	125	
	%	36,6	19,7	25,5	18,1	
Deneyen	n	27	31	21	32	
	%	24,3	27,9	18,9	28,8	
Günlük Yenilen Öğün Sayısı						$\chi^2=37,509$ P<0,001
1 öğün	n	4	17	5	4	
	%	13,3	56,7	16,7	13,3	
2 öğün	n	94	71	81	54	
	%	31,3	23,7	27,0	18,0	
3 öğün	n	154	76	90	83	
	%	38,2	18,9	22,3	20,6	
4 öğün ve fazlası	n	39	36	25	41	
	%	27,7	25,5	17,7	29,1	
Açıkta Satılan Yiyecekleri Satın Alma Durumu						$\chi^2=25,553$ P<0,001
Alan	n	49	67	46	55	
	%	22,6	30,9	21,2	25,3	
Almayan	n	88	46	42	39	
	%	40,9	21,4	19,5	18,1	
Bazen alan	n	154	87	113	88	
	%	34,8	19,7	25,6	19,9	

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge 4.20’de ergenlerin beslenme alışkanlıkları, sigara ve alkol kullanma özelliklerine göre algılanan anne-baba tutumları yer almaktadır. Sigara kullanma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$).

Sigara kullanan ergenlerin %40,7’sinin anne-babasını ilgisiz, sigara kullanmayan ergenlerin %38,3’ünün anne-babasının tutumunu demokratik, sigarayı deneyen ergenlerin %43,5’inin anne-babasının tutumunu ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin alkol kullanma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p < 0,05$). Alkol kullanan ergenlerin %44,6'sının anne-babasının tutumunu ilgisiz, alkol kullanmayan ergenlerin %36,6'sının anne-babasının tutumunu demokratik, alkolü deneyen ergenlerin %28,8'sinin anne-babasının tutumunu hoşgörülü olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin günlük yenilen öğün sayısı ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p < 0,05$). Günlük 1 öğün yiyen ergenlerin %56,7'sinin anne-babasının tutumunu ilgisiz, günlük 2 öğün yiyen ergenlerin %31,3'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, % günlük 3 öğün yiyen ergenlerin %38,2'sinin anne-babasının tutumunu demokratik, günlük 4 ve daha fazla öğün yiyen ergenlerin %29,1'inin anne-babasının tutumunu hoşgörülü olarak algıladığı belirlenmiştir.

Ergenlerin açıkta satılan yiyecekleri satın alma durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p < 0,05$). Açıkta satılan yiyecekleri satın alan ergenlerin %30,9'unun anne-babasının tutumunu ilgisiz, açıkta satılan yiyecekleri satın almayan ergenlerin %40,4'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, açıkta satılan yiyecekleri bazen satın alan ergenlerin %34,8'inin anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladığı belirlenmiştir.

Çizelge 4. 21. Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre RDÖ Ortalama Puanları

AABTÖ ve Alt Boyutları	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar Eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Demokratik Tutum (n=291)	13,16 ± 5,00	7,71 ± 2,38	7,58 ± 3,78	9,58 ± 3,1	9,16 ± 4,01	14,5 ± 4,47	61,69 ± 13,49
İlgisiz Tutum (n=200)	17,96 ± 6,14	12,39 ± 7,4	12,77 ± 7,58	11,72 ± 3,43	13,78 ± 6,52	15,95 ± 5,03	84,55 ± 24,72
Otoriter Tutum (n=201)	14,49 ± 5,41	8,21 ± 3,14	8,39 ± 4,71	11,3 ± 3,32	10,4 ± 4,39	15,16 ± 4,22	67,96 ± 15,42
Hoşgörülü Tutum (n=182)	16,81 ± 6,65	11,29 ± 7,22	11,38 ± 7,37	9,99 ± 3,63	12,02 ± 7,1	16,17 ± 4,96	77,65 ± 27,87
	$\chi^2=94,552$ P=0,001	$\chi^2=109,548$ P=0,001	$\chi^2=126,177$ P=0,001	$\chi^2=63,689$ P=0,001	$\chi^2=90,310$ P=0,001	$\chi^2=18,406$ P=0,001	$\chi^2=143,297$ P=0,001

χ^2 =Ki-kare

Çizelge 4. 21’de ergenlerin algılanan anne baba tutumlarına göre RDÖ puan ortalamaları yer almaktadır. Algılanan anne-baba tutumu ile RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışları alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri arasında istatistiksel anlamda fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışları alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları, anne-baba tutumunu demokratik, otoriter ve hoşgörülü algılayan ergenlere göre daha yüksektir.

5.TARTIŞMA

Ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular; Ergenlerin riskli davranış düzeyleri, ergenlerin algılanan anne-baba tutum düzeyleri, AABTÖ ile RDÖ toplam ve alt ölçekleri arasındaki ilişki olmak üzere üç ana başlık altında tartışılmıştır.

5. 1. Ergenlerin Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamıza katılan ergenlerin RDÖ toplam puanı $71,69\pm 22,30$, RDÖ alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar alt ölçeği puanı $15,32\pm 6,05$, alkol kullanımı alt ölçeği puanı $9,64\pm 5,61$, sigara kullanımı alt ölçeği puanı $9,74\pm 6,23$, intihar eğilimi alt ölçeği puanı $10,55\pm 3,46$, okul terki alt ölçeği puanı $11,10\pm 5,75$, beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puanı $15,33\pm 4,70$ olarak bulunmuştur. Riskli davranışlar ölçeğinden alınabilecek en yüksek toplam puan 180 iken, alınabilecek en düşük toplam puan ise 36'dır (Gençtanrım-Kuru 2010). Bizim araştırmamızda RDÖ toplam puanı $71,69\pm 22,30$ olarak belirlenmiştir, bu bağlamda ergenlerin riskli davranışlar düzeyinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırmamızda RDÖ alt ölçekleri incelendiğinde ergenlerin beslenme alışkanlıkları ve antisosyal davranış alt ölçek puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu, alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamasının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Arslan'nın (2012) , Körük ve Aypay'ın (2017) yaptıkları çalışmalara göre RDÖ alt ölçekleri arasında, puan ortalaması en yüksek beslenme alışkanlıkları, puan ortalaması en düşük ise alkol kullanımına aittir. Bu sonuçlar araştırmamız ile paralellik göstermektedir.

Ergenlerde görülen antisosyal davranışlar incelendiğinde yapılan çalışmalarda yüksek düzeyde olduğu ifade edilmiştir (Balkıs ve Arslan 2012, Ekşi ve ark. 2016). Beslenme alışkanlıklarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, ergenlerin beslenme alışkanlıklarında düzensizlik olduğu ifade edilmiştir (Sarı 2006, Çınar 2013, Sever 2015). Ergenlerde görülen alkol kullanımı incelendiğinde genel olarak alkol kullanımının ergenlik döneminin sonlarına doğru başladığı ve yetişkinlik döneminde devam ettiği ifade edilmiştir (Herken ve ark. 2000,Eke-Yılmazçetin ve ark. 2005, Güler ve ark. 2009).

İzgi'nin (2018) yaptığı çalışmaya göre RDÖ alt ölçeklerinden en yüksek puan ortalaması beslenme alışkanlıklarına, en düşük puan ortalaması ise okul terkine aittir.

Arslan ve Balkıs'ın (2014) yaptıkları çalışmaya göre RDÖ alt ölçeklerinden en yüksek puan ortalaması okul terki, en düşük puan ortalaması ise intihar eğilimi alt ölçeğine aittir. Ergenlik dönemi bireyin biyo-psiko-sosyal açıdan gelişimin hızlı yaşandığı bir süreçtir. Bu dönemde bireyin çevresi ile uyumunda yaşanan farklılıkların, ailesel faktörlerin ergenlik gelişimsel sürecinde etkileri çok önemlidir. Bu bağlamda yaşanan bu süreçte riskli davranışların görülme sıklığında artış görülebilmektedir.

5. 1. 1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda erkeklerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden, alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, alt ölçek puan ortalamaları kızlara göre daha yüksektir. Yapılan çalışmalarda erkeklerin RDÖ toplam puan ortalamalarının kızlara göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Eke-Yılmazçetin ve ark.2005 , Sever 2015, Körük ve Aypay 2017, Hair ve ark., 2009, Chun ve Mobley 2010).Yapılan çalışmalarda cinsiyet değişkenine göre antisosyal davranışlar erkeklerde kızlara göre daha sık görülmektedir (Gündoğdu ve ark. 2005, Arslan 2012). Sigara ve alkol kullanımına yönelik yapılan çalışmalarda erkeklerin kızlara göre daha sık alkol ve sigara kullandığı görülmektedir (Güler ve ark.2009, Körük ve Aypay 2017, Ekşi ve ark. 2016). Bunun nedeni olarak kültürel yapının etkili olduğu düşünülmektedir. Toplumumuzda erkekler kızlara göre daha serbest ve ihmalkâr bir tutum ile yetiştirilmektedir (Tire 2011). Riskli davranışların erkeklerde daha sık görülmesinde anne-baba tutumun etkili olduğu düşünülmektedir.

Okul terki incelendiğinde okul terkinin etkileyen en temel değişkenlerden birinin cinsiyet olduğu ve yapılan bazı çalışmalarda okul terkinin erkeklerde daha fazla görüldüğü ifade edilmiştir (Liu ve Zhou 2009, Tunç 2011, Şimşek 2011). Ülkemizde çeşitli kurumlar tarafından kızların okullaşmasını destekleyen projeler sürdürülmektedir. Bu projelerin uzun süredir yürütülmesi sonucunda kız öğrencilerin okullaşma oranında artışlar meydana gelmiştir kızların erkeklere göre daha fazla okullaşmasında toplumumuzda ki kızların okullaşmasına yönelik yapılan projelerin olduğu düşünülmektedir (MEB 2019, UNICEF 2019).

Araştırmamızda 18 yaş ve üstündeki ergenlerin sigara kullanımı, okul terki, alkol kullanımı alt ölçekleri puan ortalamaları, 14-15,16-17 yaş aralığındaki ergenlere göre daha

yüksektir. Bu araştırma sonucuna göre yaş arttıkça ergenlerde görülen riskli davranışlarda artış görülmektedir. Lise öğrencileri üzerinde yapılan bazı çalışmaların sonuçları araştırmamızı destekler niteliktedir (Ercan 2001, Eke-Yılmazçetin ve ark. 2005, Güler ve ark 2009). Ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmalarda alkol kullanım oranının yüksek olduğu (Ögel 2005) ve yaş ile alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmektedir (Herken ve ark.2000, Kolay Akfer ve ark. 2009). Sigara kullanımı alt ölçeği incelendiğinde yapılan çalışmalarda sigara kullanımı ile yaş faktörü arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir (Kolay Akfert ve ark. 2009, Güler ve ark 2009, Bilgiç 2013, Sever 2015). Eneçcan ve ark.'nın (2011) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerde sigara kullanımı, alkol kullanımı okul terki ve yaş faktörü arasında anlamlı bir ilişki ifade edilmiş olup, yaş arttıkça ergenlerde görülen sigara kullanımı, alkol kullanımı ve antisosyal davranışlarda artış görülmektedir. Yaş arttıkça ergenlerde görülen riskli davranışların artışındaki sebep olarak yaş ilerledikçe ergenlerin aileden bağımsızlaşması ve akran baskısı olduğu düşünülmektedir.

Okul terki incelendiğinde araştırmamızda yaş ilerledikçe okul terki oranının yükseldiği tespit edilmiştir. Yapılan birçok çalışmada genellikle yaş faktörü ile okulu terk etme arasında anlamlı bir fark tespit edilmiş olup, yaş arttıkça okul terki düzeylerinin arttığı ifade edilmiştir (Şimşek 201, Ekşi ve ark. 2016, Polat 2014, Ercan 2011). Bunun nedeni olarak yaş arttıkça ergenlerin maddi özgürlüğe sahip olmak istemesi ve bir işte çalışma isteğinin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda 12. sınıfta eğitim gören ergenlerin sigara kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları 9, 10 ve 11. sınıfta eğitim göre ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan bazı çalışmalara göre 12. sınıf öğrencilerinde 9.,10.,11. sınıflara göre sigara içme sıklığı daha yüksektir (Arslan 2012, Sever 2015 , Erdamar ve Kurupınar 2014). Sınıf düzeyi arttıkça sigara kullanımı oranının artmasında yaş artışının etkili olabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 2. Ergenlerin Okul Türüne Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda Fen Lisesinde eğitim gören ergenlerin antisosyal davranışlar ortalama puanları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha yüksektir. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim gören ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanımı, okul terki, alkol kullanımı ortalama puanları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha

yüksektir. Sosyal Bilimler Lisesinde eğitim gören ergenlerin intihar eğilimi alt ölçek puan ortalamaları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha yüksektir. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre RDÖ toplam puanı ile okul türü arasında anlamlı bir fark olup, Fen Lisesi öğrencilerinde daha yüksek düzeydedir.

Yapılan çalışmalara göre yaptığı çalışmaya göre Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerde antisosyal davranışlar, diğer liselerde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek düzeydedir. Sever'in (2015) Baklaya ve Ceyhan'ın (2007). Yapılan çalışmalara göre Mesleki Liselerde eğitim gören öğrencilerde sigara kullanımı diğer liselerde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek düzeydedir (Arslan 2012, Erdamar ve Kurupınar 2014). Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre Fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerde alkol kullanımı diğer liselerde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek düzeydedir. Yapılan çalışmalara göre Mesleki Liselerde eğitim gören öğrencilerde Fen-Sosyal ve Anadolu liselerinde eğitim gören öğrencilere göre çok okul terki olduğunu ifade edilmiştir (Arslan 2012, Tunç 2011). Fen Lisesinde eğitim gören ergenlerin hoşgörülü yetiştirilme şekillerinin riskli davranışlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Mesleki ve Teknik Liselerde eğitim gören ergenlerin daha ilgisiz bir tutum ile yetişmesi, düşük sosyoekonomik düzey ve düşük akademik başarısının riskli davranışlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 3. Ergenlerin Annelerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda annesi okuma-yazma bilmeyen ergenlerin okul terki ve sigara kullanımı alt ölçekleri puan ortalamaları annesi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları annesi okuma yazma bilmeyen, ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre annenin eğitim durumu ile beslenme alışkanlıkları alt ölçeği arasında araştırmamızda olduğu gibi istatistiksel olarak bir fark tespit edilmiş olup annesi lise mezunu olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları puan ortalamaları diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan bazı çalışmalara göre anne eğitim durumu ile sigara kullanımı arasında anlamlı bir ilişki yoktur (Levent'in 2018, Bilgiç 2013). Yapılan bazı çalışmalara göre anne eğitim durumu ile okul terki arasında anlamlı bir ilişki yoktur (Gümüştas ve ark. 2014, Hoşgörür ve Polat 2015,Tunç'un 2011). Okuma-yazma bilmeyen annelerin okul eğitimi açısından bilinçli olmamaları, öğrencilerin okul terki üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Okuma yazma bilmeyen annelerin çocuklarının kötü alışkanlıklarını fark etmede güçlük çekmesi ve kötü alışkanlıklar konusunda bilinçsiz olması ergenlerin sigara kullanımı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda anne mesleği öğretmen olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları annesi ev hanımı, sağlık personeli ve serbest meslekle uğraşan ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde anne mesleği ile beslenme alışkanlıkları arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir (Dayılar 2015, Yılmaz 2017, Çelik 2012, Tanrıverdi ve ark 2011). Araştırmamızda annesi öğretmen olan ergen sayısının az olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 4. Ergenlerin Babalarının Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda babası üvey olan ergenlerin alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları, babası öz olan ergenlere göre daha yüksektir. Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre baba yakınlık durumuna göre RDÖ alt ölçeklerinden alkol kullanımı alt ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı ifade edilmiştir. Bunun nedeni olarak araştırmamıza dâhil olup babası üvey olan ergenlerin sayısının az olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Babası okuma yazma bilmeyen ergenlerin alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, babası okuma yazma bilmeyen, ilkokul, ortaokul, lise mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Levent'in (2018) yaptığı çalışmaya göre baba eğitim düzeyi ile alkol kullanımı faktörü arasında araştırmamızda olduğu gibi anlamlı bir ilişki ifade edilmiş olup, baba eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin alkol kullanma oranında artış görüldüğü bildirilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça alkol kullanım oranındaki artışta,

ergenin maddi olarak alkole ulaşılabilirliğinin kolaylaşmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Babası memur olan ergenlerin intihar eğilimi alt ölçeği puan ortalamaları babası öğretmen, emekli, serbest meslek, doktor ve mühendis olan ergenlere göre daha yüksektir. Babası öğretmen olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, babası emekli, memur, serbest meslek ve doktor olan ergenlere göre yüksektir. Yapılan bazı çalışmalara göre yaptıkları baba mesleği ile intihar eğilimi arasında anlamlı bir fark yoktur(Kara'nın 2014, Öner 2015). Yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde beslenme alışkanlıkları ve baba mesleği arasında anlamlı ilişki yoktur(Yılmaz 2017, Çelik 2012, Tanrıverdi ve ark 2011). Babaların buldukları mesleğin kişilik özelliklerine olan yansımaları çocuklarına sergiledikleri tutumlarda etkili olabilmektedir (Kulaksızoğlu 2011).

5. 1. 5. Ergenlerin Aile Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda aile tipi parçalanmış olan ergenlerin sigara kullanımı ve intihar eğilimi alt ölçek puan ortalamaları, aile tipi çekirdek ve geniş olan ergenlere göre daha yüksektir. Arslan'nın (2012) yaptığı çalışmaya göre sigara kullanımı ile aile tipi arasında anlamlı bir ilişki olup, parçalanmış aileye sahip olan ergenlerde çekirdek aileye sahip olan ergenlere göre sigara kullanımı düzeyleri araştırmamızda olduğu gibi yüksektir.

Kara'nın (2014) yaptığı çalışmaya göre aile tipi ile intihar eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olup, aile tipi parçalanmış olan ailelerde intihar eğilimi oranı araştırmamızda olduğu gibi yüksek düzeydedir. Arslan'nın (2012) yaptığı çalışmaya göre intihar eğilimi ile aile tipi arasında anlamlı bir ilişki olup, parçalanmış aileye sahip olan ergenlerde çekirdek aileye sahip olan ergenlere göre intihar eğilimi düzeyleri daha yüksektir. Parçalanmış ailede yetişen ergenlerin anne-babadan yeterince destek ve ilgi görememe, aile ortamından yoksun olma gibi faktörlerin bu gibi riskli davranışlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda aile gelir durumu 3501 TL ve daha yüksek olan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları aile gelir durumu 1400 TL ve daha düşük, 1401-2000 TL, 20001-3500 TL olan ergenlere göre daha yüksektir. Bulut'un (2010) yaptığı çalışmaya

göre aile gelir durumu ile kuraldışı davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olup, kuraldışı davranış düzeyleri aile gelir durumu 2001 TL ve üstü olan ergenlerde aile gelir durumu 2001 TL'den daha düşük olanlara göre daha yüksektir. Bu sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir.

Yapılan bazı çalışmalara göre sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerde beslenme alışkanlıkları puan ortalamalarının sosyoekonomik düzeyi düşük olan ergenlere göre daha yüksek düzeyde olduğu ifade edilmiştir (Sever 2015, Öngören ve ark. 2017). Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre ailenin sosyo-ekonomik durumu ile beslenme alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup, ekonomik durumu iyi ve orta derecede olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları puan ortalamaları diğerlerine göre araştırmamızda olduğu gibi daha yüksek düzeydedir. Bunun nedeni olarak ekonomik durumu iyi olan ergenlerin, fast-food gibi yiyecekleri satın alabilecek maddi imkânlarla sahip olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre aile gelir durumu arttıkça ergenlerde görülen antisosyal davranışlarda artış görülmektedir. Maddi imkânların artması ergeni kimlik arama sürecinde farklı seçeneklerle karşı karşıya getirebilmektedir. Bu kimlik karmaşasının riskli davranışlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda aile ile ilişki durumu çok kötü olarak ifade eden ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları aile ile ilişki durumunu kötü, orta, iyi, çok iyi olarak ifade eden ergenlere göre daha yüksektir. Bulut'un (2010) yaptığı çalışmaya göre aile içi iletişim probleminin olduğunu belirten ergenlerde kuraldışı davranış gösterme oranlarında artış görülmektedir. Yine aynı çalışmaya göre anne-babasından sevgi gören ergenlerde sevgi görmeyenlere göre kuraldışı davranış düzeyinin daha düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ailesi ile problem yaşadığını ifade eden ergenlerin ailesi ile problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre antisosyal davranışlar, düzeyleri daha yüksektir. Ekinci'nin (2016) yaptığı çalışmaya göre aile içi ilişkilerini iyi olarak ifade eden ergenlerde antisosyal davranış düzeyleri daha düşüktür. Karatay ve Kubilay'ın (2004) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmaya göre aile ile ilişki

durumu ile alkol kullanım arasında anlamlı bir ilişki olup, aile ile ilişkilerini kötü olarak ifade eden ergenlerde aile ile ilişkilerini iyi olarak ifade eden ergenlere göre daha fazla alkol kullanımını olduğu ifade edilmiştir. Öngören'in (2017) yaptığı çalışmaya göre ailesi ile problem yaşadığını ifade eden ergenlerin ailesi ile problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre alkol kullanım düzeyleri daha yüksektir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ailesi ile problem yaşadığını belirten ergenlerin ailesi ile problem yaşamadığını belirten ergenlere göre sigara kullanım düzeyleri daha yüksektir. Özbay ve ark.'nın (1991) yaptıkları çalışmaya göre aile içi ilişkiler ile sigara kullanım arasında istatistiksel olarak fark olup, aile içi ilişkilerinin iyi olduğunu belirten ergenlerde sigara kullanım oranı daha düşüktür.

Yapılan bazı çalışmalara göre aile içi ilişkilerinin kötü olduğunu ifade eden ergenlerde intihar girişimi görülme oranı aile içi ilişkilerini iyi olarak ifade eden ergenlere göre daha yüksek düzeydedir. (Ekinci 2016, Elevli 2012, Şireli 2012). Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ailesi ile problem yaşadığını belirten ergenlerin ailesi ile problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre intihar eğilimi düzeyleri daha yüksektir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ailesi ile problem yaşadığını ifade eden ergenlerin ailesi ile problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre okul terki düzeyleri daha yüksektir. Özer ve ark.'nın (2011) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerde aileden alınan sosyal destek arttıkça ergenlerde okul terki oranlarında düşüş gözlemlendiği ifade edilmektedir. Ailelerinden sosyal destek gören ergenlerin ilgi, sevgi, saygı güven, maddi ve takdir edilme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı ve bu durumun kişiyi sosyal ve okul yaşamındaki uyumunda destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Aile içi ilişkileri kötü olan ergenlerin ailede bulamadıkları sevgi ortamını akran gruplarında aramakta olup, akran grupları ile daha fazla iletişim halinde olan ve kötü akran grubuna sahip olan ergenlerde, sigara kullanımını ve olumsuz beslenme, alkol kullanımını alışkanlıkları gibi riskli davranışların daha fazla yaşanabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 6. Ergenlerin Kardeş Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda 7 ve daha fazla kardeşe sahip olan ergenlerin okul terki alt ölçeği puan ortalamaları, 1-3 ve 4-6 kardeşe sahip olan ergenlere göre daha yüksektir. 1-3 kardeşe sahip olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, 4-6 kardeş, 7 ve

daha üstü kardeşe sahip olan ergenlere göre daha yüksektir. Karayağız-Muslu ve Aygün'ün (2017) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerin ailede ki kardeş sayısına göre beslenme alışkanlıkları arasında anlamlı ilişki olup, 4 ve daha çok kardeşe sahip olan ergenlerde olumsuz beslenme alışkanlıkları edinme riskinin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Hoşgörür ve Polat'ın (2015) yaptıkları çalışmaya göre kardeş sayısı ile okul terki arasında anlamlı ilişki olup, kardeş sayısı arttıkça okul terki oranında artış görülmektedir. Yorgun'un (2014) yaptığı çalışmaya göre kardeş sayısı azaldıkça okul terki oranı yükselmektedir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça ailenin gelir durumu zorlanmaktadır. Bunun sonucunda okul terki ve beslenme alışkanlıkları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda ailede çocuk sırası 5. sıradan daha büyük olan ergenlerin sigara kullanımı alt ölçeğim puan ortalamaları, 1., 2-3., 4-5. sırada olan ergenlere göre daha yüksektir. Ekinci'nin (2016) yaptığı çalışmaya göre ergenlerin çocuk sırası ile sigara kullanımı arasından anlamlı bir ilişki yoktur. Ailede kardeşler arasında en büyük olan ergenin ilk çocuk olmasından dolayı daha müsamahakâr bir tutumla yetişmiş olabileceği düşünülerek sigara kullanımı üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 7. Ergenlerin Okul Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda okul arkadaşları ile ilişkisini çok kötü olarak ifade eden ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranış, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki alt ölçek puan ortalamaları, okul arkadaşları ile ilişkisini kötü, orta, iyi ve çok iyi olarak ifade eden ergenlere göre daha yüksektir. Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre arkadaşları ile ilişkilerinde problem yaşadığını ifade eden ergenlerde görülen riskli davranış düzeyleri, arkadaşları ile ilişkilerinde problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre daha yüksek düzeydedir. Siyez ve Aysan'ın (2007) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerin arkadaşları ile olan ilişkileri görülen riskli davranışlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmektedir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerin arkadaşları ile problem yaşama durumu ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup, arkadaşları ile bazen veya sıklıkla problem yaşadığını ifade eden ergenlerin, arkadaşlarıyla herhangi bir problem yaşamadığını ifade eden ergenlere göre antisosyal davranış, alkol

kullanımı, sigara kullanımı, olumsuz beslenme alışkanlıkları, okul terki, madde kullanımı riski ve intihar eğilimi daha fazladır. Bu bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir. Okul arkadaşları ile sosyal ilişkileri iyi olamadığını ifade eden ergenlerin sosyal ortamda uyumsuz davranışlarda bulunabileceği ve riskli davranışlara daha fazla yönelimli olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda okul değişikliği yapmayan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, okul değişikliği yapan ergenlere göre daha yüksektir. Telef'in (2014) yaptığı çalışmaya göre okul terki ile beslenme alışkanlıkları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Okul değişikliği yapan ergenlerin okul ortamında uyumsuz olabileceği ve diğer riskli davranışlardan dolayı olarak etkilenebileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda lise öğrenim sürecinde sınıfta kalan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, sınıfta kalmayan ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan birçok çalışmaya göre riskli davranışlar ile akademik başarı arasında anlamlı ilişki olduğu mevcuttur (Ansary ve Luthar 2009, Kiran Esen 2003, Öngören 2017). Eneçcan ve ark.'nın (2011) yaptıkları çalışmaya göre sınıfta kalan ergenlerin sınıfta kalmayanlara göre daha fazla riskli davranış gösterdiği ifade edilmiştir. Gençtanırım-Kuru ve Ergene (2014) tarafından yapılan çalışmaya göre ise ergenlerde riskli davranışlar ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilmiştir.

Öngören ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerin akademik başarısı ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları okul terki arasında anlamlı bir ilişki olup akademik başarısı düşük olan ergenlerin akademik başarı yüksek olan ergenlerde göre daha fazla antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, olumsuz beslenme alışkanlıkları, okul terki olduğu ifade edilmiştir. Genel olarak sınıfta kalan öğrencilerin akademik olarak başarısız olduğu ve bunun riskli davranışları tetikleyebileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda okul dışında bir işte çalışan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, okul terki, sigara kullanımı, alt ölçek puan ortalamaları, okul dışında bir işte çalışmayan ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan bazı çalışmalara göre okul dışında bir işte çalışan ergenlerde sigara kullanımının görülme oranı, okul dışında bir işte

çalışmayanlara göre daha yüksek düzeydedir (Ekinci'nin 2016, Tanrıku ve ark 2009). Hoşgörür ve Polat'ın (2015) yaptıkları çalışmaya göre okul dışında bir işte çalışma durumu ile okul terki arasında anlamlı bir ilişki olup, okul dışında işte çalışan ergenlerde çalışmayanlara göre okul terki daha sık görülmektedir. Okul dışında bir işte çalışan ergenlerin maddi açıdan zorluk çekmeyip elde etmek istedikleri maddelere zorlanmadan ulaşabilmesinden dolayı sigara ve alkol kullanımının artışında etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda disiplin cezası alan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, okul terki, sigara kullanımı, alt ölçek puan ortalamaları, disiplin cezası alamayan ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan bir çok çalışmaya göre disiplin cezası alan ergenlerde alkol kullanımı, sigara kullanımı ve okul terki açısından risk faktörü olarak ifade edilmiştir (Flisher ve ark., 2007, Legleye ve ark.2009). Özer ve ark.'nın (2011) yaptıkları çalışmaya göre disiplin cezası alma ve okul terki arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Okulda disiplin cezası alan ergenlerin kural dışı davranışları yüksek oldukları düşünülerek antisosyal davranış, sigara ve alkol kullanımını etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda istemediği okulda okuyan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, okul terki alt ölçek puan ortalamaları, istediği okulda okuyan ergenlere göre daha yüksektir. Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre okul terki ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. İstemediği okulda okuyan ergenlerin eğitim sürecinde isteksiz ve mutsuz olacağı için okul içindeki sosyal ilişkilerinde uyumsuz olacağı ve farklı alışkanlıklar edinebileceği düşünülmektedir.

5. 1. 8. Ergenlerin Sigara Kullanım Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda sigara kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki alt ölçek puan ortalamaları, sigara kullanmayanlara ve bazen kullananlara göre daha yüksektir. Sigarayı deneyen ergenlerin antisosyal davranış, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, sigarayı kullanan ve kullanmayan ergenlere göre daha yüksektir. Ekinci'nin (2016) yaptığı çalışmaya göre

sigara kullanan ergenlerde antisosyal davranış ve intihar girişimi görülme oranı sigara kullanmayanlara göre daha yüksek düzeydedir.

Yapılan bazı araştırmalara göre sigara kullanımı ile alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olup sigara kullanan ergenlerde kullanmayanlara göre alkol kullanımı oranı daha yüksektir (Akfert ve ark 2009, Herken ve ark. 2000, Tanrıkulu ve ark 2008). Özer ve ark. (2011) sigara kullanımı ve okul terki arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Ergenlerde genel olarak birden çok riskli davranış bir arada görülmektedir (Gençtanrım-Kuru 2010). Sigara kullanımı, alkol kullanımı, antisosyal davranış, okul terki, olumsuz beslenme alışkanlıkları gibi riskli davranışların bir arada bulunması sosyal ilişkilerinde rol modellerin olması, akran baskısı gibi etmenlerden etkilendiği düşünülmektedir.

Araştırmamızda 10-12 yaş aralığında sigara kullanan ergenlerin alkol kullanımı ve okul terki alt ölçek puan ortalamaları, 13-15 ve 16-18 yaş aralığında sigara kullanan ergenlere göre daha yüksektir. Güler ve ark.'nın (2009) yaptıkları çalışmaya göre öğrencilerin yaşları ilerledikçe sigara kullanma oranlarının da arttığı ifade edilmiştir. Karatay ve Kubilay'ın (2004) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmaya göre ergenin yaşı ile sigara kullanım arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilmiştir. Sigara kullanım yaşı, alkol kullanımı ve okul terki yaşı ile paralellik göstermektedir. Bu alışkanlıklar genel olarak aynı yaşlarda görüldüğünden birbirleri üzerinde etkili oldukları düşünülmektedir.

Araştırmamızda ailesinde sigara kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanım alt ölçek puan ortalamaları, ailesinde sigara kullanmayanlara göre daha yüksektir. Literatür incelendiğinde yapılan bazı çalışmalara göre ailede sigara kullanımı ile ergenlerde sigara kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup, ailesinde sigara içen ergenlerde sigara kullanım oranının daha yüksek olduğu görülmektedir (Akça 2012, Pekşen ve ark. 2016, Karatay ve Kubilay 2004, Özakar-Akça ve Selen 2016). Ergenlik sürecinde birey çevresinde bulunan aile bireylerini rol model alır (Kulaksızoğlu 2011). Dolayısıyla aile üyelerinde sigara kullanan bireylerin olması bu bireyleri de rol model olarak alabileceği ve sigara kullanımını arttırabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 9. Ergenlerin Alkol Kullanım Özelliklerine Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda alkol kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, alkol kullanmayanlara ve bazen kullananlara göre daha yüksektir. Erdoğan'ın (2017) yaptığı çalışmaya göre alkol kullanımı ile riskli davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre alkol kullanımı RDÖ toplam ve sigara kullanımı, beslenme alışkanlıkları, okul terki alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Ekinci'nin (2016) yaptığı çalışmaya göre alkol kullanan ergenlerde antisosyal davranış ve intihar girişimi görülme oranı alkol kullanmayanlara göre daha yüksektir. Özer ve ark.'nın (2011) yaptıkları çalışmaya göre alkol kullanımı ve okul terki arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan bazı çalışmalara göre alkol kullanımı ile ergenlerde sigara kullanımı arasında anlamlı ilişki olup, ailede sigara kullanımı varlığının alkol içme oranını arttırdığı ifade edilmiştir (Karatay ve Kubilay 2004, Herken ve ark. 2000, Doğan ve Ulukol 2010). Ergenlerde genel olarak birden çok riskli davranış bir arada görülmektedir (Kulaksızoğlu 2011, Gençtanırım-Kuru 2010). Sigara kullanımı, alkol kullanımı, antisosyal davranış, okul terki, olumsuz beslenme alışkanlıkları gibi riskli davranışların bir arada bulunması ergenin aile de rol model olması, akran baskısı gibi etmenlerden etkilendiği düşünülmektedir.

Araştırmamızda 10-12 yaş aralığındaki ergenlerin alkol kullanımı alt ölçek puan ortalamaları, 13-15, 16-19 yaş aralığındaki ergenlere göre daha yüksektir. Yapılan bazı çalışmalara göre alkol kullanımı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olup, yaşları ilerledikçe alkol kullanma oranlarının da arttığı ifade edilmiştir (Ekinci'nin 2016, Güler ve ark 2009). Ergenler ergenlik döneminin başında akran grupları ile çok vakit geçirmeye başlar, bu süreçte sigara ve alkol gibi maddelere olan merak daha da artarak deneme aşaması gerçekleşebilmektedir (Kulaksızoğlu 2011). Bu bağlamda akran gruplarının alkol sigara gibi maddelere yönelmede etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda ailesindeki bireylerde alkol kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanımı alt ölçek puan ortalamaları, ailesinde alkol kullanmayanlara göre daha yüksektir. Bulut'un (2010)yaptığı çalışmaya göre annesi veya babası alkol kullanan

ergenlerde kuraldışı davranış düzeyleri kullanamayanlara göre daha yüksek düzeydedir. Özakar-Akça ve Selen'inin (2016) yaptıkları çalışmaya göre ergenlerde risk alma davranışı ile ailede alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olup, aile içinde alkol kullanan ergenlerin alkol kullanım düzeyleri ailesinde alkol kullanamayanlara göre daha yüksektir.

Karatay ve Kubilay'ın (2004) yaptıkları çalışmaya göre ailedeki bireylerde alkol kullanımı ile ergenlerde alkol kullanımı arasında anlamlı ilişki olup ailede alkol kullanımı varlığının sigara içme oranını arttırdığı ifade edilmiştir. Herken ve ark.(2000) yaptıkları çalışmaya göre ailede alkol kullanımı ile sigara kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olup alkol kullanımı olan ergenlerde sigara kullanımı oranının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Özakar-Akça ve Selen'inin (2016) yaptıkları çalışmaya göre ailede alkol kullanım varlığı ile ergenlerde antisosyal davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olup pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ergenlik dönemindeki birey ailesindeki bireyleri rol model alır, ailede alkol kullanımı olan bireylerin olması bu bireyleri rol model alabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde birçok riskli davranış bir arada görülebilmektedir (Geçtanırım-Kuru 2010, Arslan 2012, Sever 2015). Alkol kullanımı olan ergende sigara kullanımı, antisosyal davranış ve olumsuz beslenme alışkanlıkları olabileceği düşünülmektedir.

5. 1. 10. Ergenlerin Beslenme Alışkanlıklarına Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda günde 1 öğün ile beslenen ergenlerin RDÖ toplam antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, 2, 3 ve 4 öğün ile beslenen ergenlere göre daha yüksektir. Figan ve ark.'nın (2002) yaptıkları çalışmaya göre günlük yenilen öğün sayısı ile beslenme alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki olup, günlük 3 öğün ile beslenen ergenlerde olumlu beslenme alışkanlıklarının olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir. Günlük 1 öğün ile beslenen ergenler genel olarak olumsuz beslenme alışkanlıklarına sahip ergenlerdir. Ergenlik döneminde alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları gibi riskli davranışlar bir arada görülebilir ve birbirleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda gün içerisinde öğün atlayan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranış, sigara kullanımı, intihar eğilimi alt ölçek puan ortalamaları, gün içerisinde öğün

atlamayan ve bazen atlayan öğrencilere göre daha yüksektir. Gün içerisinde öğün atlamayan ergenlerin okul terki alt ölçek puan ortalamaları, gün içerisinde öğün atlayan ve bazen atlayan öğrencilere göre daha yüksektir. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ve RDÖ toplam, antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Telef'in (2014) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ile antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Gün içerisinde öğün atlayan ergenler genel olarak olumsuz beslenme alışkanlıklarına sahip olan ergenlerdir. Ergenlik döneminde beslenme alışkanlıkları, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi gibi riskli davranışlar bir arada görülebilir ve birbirleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda yemek seçen ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, yemek seçmeyenlere göre daha yüksektir. Çelik'in (2012) yaptığı çalışmaya göre yemek seçme durumu ile beslenme alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Yemek seçen ergenlerin daha çok fast-food gibi hazır besinleri tükettiği sebze yemeği gibi daha yararlı olan besinleri tercih etmemektedirler. Bu yönden ergenleri olumsuz beslenme alışkanlıklarına sahip olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda açıkta satılan yiyecekleri satın alan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, intihar eğilimi, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, açıkta satılan yiyecekleri satın almayan ve bazen satın alan ergenlere göre daha yüksektir. Arslan'ın (2012) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ile RDÖ toplam, antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı okul terki arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Yapılan bazı çalışmalara göre beslenme alışkanlıkları ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (Sever 2015, Telef 2014). Açıkta satılan yiyecekleri satın alan ergenler genel olarak olumsuz beslenme alışkanlıklarına sahip olan ergenlerdir. Ergenlik döneminde antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, olumsuz beslenme alışkanlıkları gibi riskli davranışlar bir arada

görülebilmek (Geçtanrım-Kuru 2010, Arslan 2012, Sever 2015) ve birbirleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda her gün kahvaltı yapmayan ergenlerin antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, her gün kahvaltı yapan ergenlere göre daha yüksektir. Çınar'ın (2013) yaptığı çalışmaya göre her gün kahvaltı yapma durumu ile obezite arasında anlamlı ilişki olup, kahvaltıyı bazen yapanların yapmayanlara göre obezite düzeyleri daha fazladır. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Telef'in (2014) yaptığı çalışmaya göre beslenme alışkanlıkları ile antisosyal davranışlar, okul terki, alkol kullanımı, sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Her gün kahvaltı yapmayan ergenler genel olarak olumsuz beslenme alışkanlıklarına sahip olan ergenlerdir. Ergenlik döneminde antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki, olumsuz beslenme alışkanlıkları gibi riskli davranışlar bir arada görülebilir (Geçtanrım-Kuru 2010, Arslan 2012, Sever 2015) ve birbirleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

5. 2. Ergenlerin Algılanan Anne-Baba Tutum Düzeyleri

Ergenlerin %33,3'ü anne-babasının tutumunu demokratik, %23'ü otoriter, %22,9'u ilgisiz, %20,8'i hoşgörülü olarak algıladığı belirlenmiştir. Biricik'in (2011) ergenler üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre ergenlerin %53'ü annelerinin demokratik, %47'si otoriter, %56,8'babasını demokratik, %43,2 si otoriter olarak algılamaktadır. Tire'nin (2011) yaptığı çalışmaya göre ergenlerin %33,4'ünün demokratik, %24,1'inin ihmalkâr, %22,9'unun otoriter ve %19'unun musahmakar olarak algıladığı ifade edilmiştir. Yenciun'un (2018) yaptığı çalışmaya göre ergenler %58,42'si anne-baba tutumunu demokratik, %34,40'ı koruyucu, %20,20'si otoriter olarak algılamaktadır. Sönmez'in (2014) ve Ay'ın (2015) yaptıkları çalışmalara göre ergenler, anne-baba tutumlarını demokratik algılamaktadırlar.

Anne baba tutumu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Genel olarak anne-baba tutumuna yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde ülkemizin çeşitli bölgelerinde yapılmış olup, farklı kültür yapısı, sosyoekonomik düzeyi, eğitim durumu olan aile bireylerinin olması araştırma sonuçlarındaki farklılığında etkili olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde

okuma-yazma oranındaki artış gittikçe yükselmektedir (MEB 2018). Bu doğrultuda eğitim seviyesinde ki artışla beraber ülkemizde demokratik sergileyen anne-babaların artışı bu sonucu desteklemektedir.

5. 2. 1. Ergenlerin Sosyo-Demografik Değişkenlerine Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Araştırmamızda kadın ergenlerin anne-baba tutumunu demokratik algıladığı, erkek ergenlerin ise ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir. Tire'nin (2011) ergenler üzerinde yaptığı çalışmaya göre cinsiyet ile algılanan anne-baba tutumu arasında anlamlı ilişki olup, kız ergenler anne-babalarını demokratik olarak algılamakta, erkek ergenler ihmalkâr olarak algılamaktadır. Bülbül'ün (2014) yaptığı çalışmaya göre kadınlar anne-baba tutumunu erkeklere göre daha demokratik olarak algılamakta, erkekler ise koruyucu ve otoriter olarak algılamaktadır. Ay'ın (2015) yaptığı araştırmaya göre erkekler kızlara göre anne-babalarını daha demokratik olarak algılamaktadır. Araştırma sonuçlarındaki farklılıkların farklı öğrenci gruplarında yapılmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda 9., 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören ergenlerin anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Bülbül'ün (2014) yaptığı çalışmaya göre 9. Sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumlarını demokratik ve koruyucu olarak algıladıkları ifade edilmiştir. Sönmez'in (2014) yaptığı çalışmaya göre 9. Sınıf öğrencileri babalarının tutumunu dengesiz ve karasız olarak algılamaktadırlar. Eftekin 'in (2015) yaptığı çalışmaya göre 9. sınıf öğrencileri anne-baba tutumlarını koruyucu algılamakta, 10. Sınıflar demokratik, 11. sınıf öğrencileri ise otoriter, 12. sınıflar koruyucu olarak algılamaktadır. Araştırmamızda sınıflar arasında algılanana anne-baba tutumlarında farklılık görülmemiş olup her sınıftaki öğrenciler anne-babasını demokratik algılamıştır.

Ailede kardeşler arasında 1., 2-3., 4-5. sırada olan ergenlerin anne-baba tutumlarını demokratik olarak, ailede 5. sıradan daha büyük olan ergenlerin ise anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir. Ay'ın (2015) yaptığı araştırmaya göre çocuk sırası ile algılanan anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olup 1. çocuk olanların diğer çocuklara göre anne-babasını daha demokratik algıladıkları ifade edilmiştir. Yılmaz 'ın (2018) ergenler üzerinde yaptığı araştırmaya göre 5. sıradan daha büyük olan ergenler daha önceliklere göre anne-babalarını daha koruyucu olarak algılamaktadırlar. Ailede bulunan

ergenden daha küçük kardeşleri varsa, ailedeki bireylerin küçük olan kardeşleri ile ilgilendiklerini düşünüp anne-babasını ilgisiz algıladıkları düşünülmektedir.

5. 2. 2. Ergenlerin Okul Türüne Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Araştırmamızda Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi öğrencilerinin anne-babasının tutumunu demokratik, Fen Lisesi öğrencilerinin hoşgörülü, Fevzi Çakmak İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ilgisiz, Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin otoriter olarak algıladıkları belirlenmiştir. Dokuyan'ın (2015) yaptığı çalışmaya göre Ticaret Lisesi öğrencileri, İmam Hatip Lisesi ve Anadolu lisesi öğrencilerine göre anne-babalarını daha demokratik, koruyucu ve otoriter olarak algılamaktadırlar. Farklı liselerde eğitim gören öğrencilerin genel olarak aile yapısı, ailenin sosyoekonomik düzeyi ve anne-babanın eğitim durumu farklıdır. Ergenin anne-babasının tutumunu algılamasında bu değişkenlerin etkilediği düşünülmektedir.

5. 2. 3. Ergenlerin Aile ve Okul Durumlarına Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Ailesi ile ilişki durumu çok kötü, kötü ve orta düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Biricik'in (2011) ergenler üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre babasının tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin aile ilişkisi, babasının tutumu otoriter olarak algılayanlara göre daha iyi düzeydedir. Aynı çalışmada annesinin tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin aile ilişkisi annesinin tutumunu otoriter olarak algılayanlara göre daha iyi düzeydedir. Dokuyan'ın (2015) yaptığı çalışmaya göre demokratik anne-baba tutumu ile aile ilişkileri arasında araştırmamızda olduğu gibi pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Ailesi demokratik olan ergenlerin aile içi ilişkilerinde daha uyumlu olabileceği düşünülmektedir.

Okul başarı durumu çok kötü ve kötü düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu orta, iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Yalnız'ın (2014) yaptığı çalışmaya göre anne-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin, okul başarı durumu puan ortalamalarının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç araştırmamızı destekler niteliktedir. Yapılan bazı çalışmalara göre anne-babasının tutumunu tutarsız olarak algılayan ergenlerin okul başarılarının düşük düzeyde olduğu

ifade edilmektedir (Karakaş 2008, Baltacı 2010). Demokratik anne-baba tutumu ergenin sorumluluk bilincini arttırabileceği ve ergenin eğitime verdiği önemi etkileyebileceği düşünülmektedir.

Okul değişikliği yapan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okul değişikliği yapmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergenler genel olarak okul ortamında daha uyumlu, akademik başarısı yüksek, ilgisiz anne-baba tutumu ile yetişen ergenler ise okul ortamında akademik başarısı düşük ve sosyal açıdan daha zayıf ilişkileri olan bireyler olarak yetişmektedirler. (Güler Yıldız 2017, Kulaksızoğlu 2011). Bu gibi sorunların oluşabileceği okul ortamlarında ergenin okul değişikliğine başvurabileceği düşünülmektedir.

5. 2. 4. Ergenlerin Okul Durumlarına Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Araştırmamızda okul arkadaşları ile ilişki durumu çok kötü, kötü ve orta düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-babasının tutumunu demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Biricik'in (2011) ergenler üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre babasının tutumlarını demokratik olarak algılayan ergenlerin sosyal ilişki düzeyi puanı babasının tutumunu otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Yine aynı çalışmaya göre annesinin tutumunu demokratik olarak algılayan ergenlerin sosyal ilişki düzeyi annesinin tutumunu otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergenler sosyal ilişkilerinde özellikle akranları arasında daha uyumlu, girişken ve iletişim sorunu yaşamayan ergenler olarak yetişmektedirler (Kulaksızoğlu 2011). Bu bağlamda anne-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin okul arkadaşları ile ilişkilerinin iyi düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda lise eğitim sürecinde sınıfta kalan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, sınıfta kalmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Yapılan bazı çalışmalara göre anne-baba tutumunu tutarsız olarak algılayan ergenlerin okul başarılarının düşük düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Karakaş 2008, Baltacı 2010). İlgisiz olan anne-babaların çocuklarının devamsızlık durumu ile ilgilenmedikleri ve sınıfta kalma durumlarını doğrudan etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda okulda disiplin cezası alan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okulda disiplin cezası almayan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Yapılan bazı çalışmalarda antisosyal davranışlar ile anne-baba tutumu arasında anlamlı ilişki olduğu ifade edilmiştir (Arslan 2012, Baret ve Turner 2006, Arslan ve Balkıs 2014). İlgisiz anne-baba tutumu sergileyen ailelerde ergenin davranışları sorgulanmaz ve denetlenmez (Güler Yıldız 2017). Bu bağlamda ilgisiz tutum ile yetişen ergenlerin disiplin cezası alabilecekleri davranışlara yatkın olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmamızda okul dışında bir işte çalışan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okulda dışında bir işte çalışmayan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. İlgisiz anne-babalar çocukları ile ilgilenmeyip temel ihtiyaçlarını karşılamazken ergenler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bir işte çalışma gereksinimi duyabilmektedir (Kulaksızoğlu 2011, Erdoğan 2014).

5. 2. 5. Ergenlerin Sigara, Alkol Kullanma ve Beslenme Durumlarına Göre Algılanan Anne-Baba Tutumları

Araştırmamızda sigara kullanan ergenlerin anne-babasının tutumlarını ilgisiz, sigara kullanmayan ergenlerin ise anne-babasının tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Akfert ve ark.'nın (2009) yaptıkları çalışmaya göre sigara kullanımı ile tutarsız anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olup, yaşam boyu sigarayı deneyen ergenlerin tutarsız anne-baba tutum puan ortalamaları yaşam boyu sigarayı denemeyenlere göre daha yüksektir. Adalpjarnarlottir ve Hanfteinsons'un (2001) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmaya göre demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergenlerde sigara kullanımı oranı, otoriter ve koruyucu anne-baba tutumu ile yetişen ergenlere göre daha düşüktür. İlgisiz anne-babalar çocuklarının kötü alışkanlıklarının farkına bile varmazken, demokratik anne-babalar çocuklarının alışkanlıkları üzerinde denetim sahibi olurlar (Kulaksızoğlu 2011). Bu durumun ergenlerdeki sigara kullanım düzeyinde olumlu etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda alkol kullanan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, alkol kullanmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Akfert ve ark.'nın (2009) yaptıkları çalışmaya göre alkol kullanımı ile tutarsız ve otoriter anne-baba tutumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olup, alkolü yaşam boyu deneyen ergenlerin otoriter ve tutarsız tutum puan ortalamaları, alkolü yaşam boyu denemeyenlere göre daha yüksektir. Adalpjarnarlottir ve Hanfteinsons'ın (2001) yaptıkları çalışmaya göre ergenler

üzerinde yaptıkları araştırmaya göre demokratik tutum ile yetişen ergenlerde alkol kullanımını oranı otoriter ve koruyucu tutum ile yetişen ergenlerde daha düşüktür. Bu sonuçlar araştırmamızı destekler niteliktedir. Demokratik anne-babalar çocuklarının alışkanlıkları üzerinde denetim sahibi olurlar, bu da ergenlerdeki alkol kullanım düzeyini azaltmaktadır (Erdoğan 2014).

Araştırmamızda günde 1 öğün ile beslenen ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, günlük 2 ve 3 öğünle beslenen ergenlerin demokratik, 4 öğün ve fazlası ile beslenen ergenlerin ise hoşgörülü olarak algıladıkları belirlenmiştir. Köse'nin (2005) yaptığı çalışmaya göre öğün sayısı ile anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Demokratik anne-babalar çocuklarının ihtiyaçlarının farkında olarak günlük beslenmeleri ile çocuklarını yönlendirmektedirler (Güler Yıldız 2017). Bu bakımdan anne-babalarını demokratik algılayan ergenlerin düzenli beslenme alışkanlıklarına sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmamızda açıkta satılan yiyecekleri satın alan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, satın almayan ve bazen satın alan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Yapılan bazı çalışmalara göre beslenme alışkanlıkları ile anne-baba tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (Arslan ve Balkıs 2014, Arslan 2012). İlgisiz tutum gösteren anne-babaların çocuklarının beslenme alışkanlıkları konusunda yeterli ilgiyi göstermezler, bu bakımdan ilgisiz anne-babaya sahip ergenlerin açıkta satılan yiyecekleri satın almaya daha yatkın olabileceği düşünülmektedir.

5. 3. Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Riskli Davranış Düzeyleri

Araştırmamızda anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden alkol kullanımı, antisosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları, okul terki alt ölçekleri puan ortalamaları anne-baba tutumunu demokratik, otoriter ve hoşgörülü algılayan ergenlere göre yüksektir. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan ergenlerde, anne-baba tutumunu demokratik algılayanlara göre riskli davranış düzeyleri araştırmamızda olduğu gibi yüksektir. Yapılan bir başka çalışmaya göre risk alma davranışı yüksek olan ergenlerde baskıcı anne-baba tutumunun etkili olduğu ifade edilmektedir (Uludağlı ve Sayıl 2009).

Bazı çalışmalara göre otoriter anne-baba tutumun ergenlerde intihar eğilimini arttırdığı bildirilmiştir (Lai ve Bride-Chang'ın 2001, Newman ve ark. 2008). Arslan'ın (2012) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmaya göre algılanan otoriter- baskıcı anne-baba tutumu puan ortalaması arttıkça ergenlerde görülen intihar eğiliminin arttığı ifade edilmiştir.

Newman ve ark.'nın (2008) yaptıkları çalışmaya göre otoriter anne-baba tutumuna sahip ergenlerde, ilgisiz anne-baba tutumuna sahip ergenlere göre daha olumlu beslenme alışkanlıkları olduğu ifade edilmiştir. Kremersa ve ark.'nın (2003) yaptıkları çalışmaya göre demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergenlerin, otoriter ve ihmalkâr anne-baba tutumlarına sahip ergenlere göre daha olumlu beslenme alışkanlıkları edindikleri ifade edilmiştir. Arslan'ın (2012) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmaya göre, algılanan otoriter-baskıcı anne-baba tutumu puan ortalaması arttıkça ergenlerde görülen olumsuz beslenme alışkanlıklarının arttığı ifade edilmiştir.

Balkaya ve Ceylan'nın (2007) yaptıkları çalışmaya göre anne-babasını demokratik algılayan ergenlerde, anne-babasını ilgisiz ve otoriter algılayanlara göre antisosyal davranışların daha düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan bazı çalışmalarda algılanan otoriter-baskıcı anne-baba tutumu puan ortalaması arttıkça ergenlerde görülen sigara ve alkol kullanımının arttığı ifade edilmiştir (Arslan2012, Arslan ve Balkıs 2014).

Arslan'ın (2012) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmaya göre algılanan otoriter baskıcı- anebaba tutumu puan ortalaması arttıkça ergenlerde görülen okul terkinin arttığı ifade edilmiştir. Sever'in (2015) yaptığı çalışmaya göre ilgisiz anne-baba tutumuna sahip ergenlerde okul terki oranları, diğer anne-baba tutumuna sahip ergenlere göre yüksektir.

İlgisiz anne baba tutumunda ergenlerin ihtiyaçları ile ilgilenilmemesi, kötü alışkanlıkların farkında olunmaması ve denetimin eksik olması ergenlerde riskli davranışların artmasına neden olabilmektedir) İlgisiz ebeveyn tutumu ile yetişen ergenlerdeki riskli davranışların, aile içinde sevgi ve ilgi görmemesi, ihtiyacı olan bu sevgi ve ilgiyi dışarıda arama ihtiyacından kaynaklı olduğu düşünülmektedir(Güler Yıldız 2017). Otoriter ve baskıcı anne-baba tutumunda fiziksel ya da psikolojik şiddet uygulanması, anne-baba da hâkimiyet kurma çabası, çatışmalı bir ortamın olması, çocuğun

davranışlarının aşırı kontrol edilmesi gibi faktörlerin, ergenlerin problem davranışlara yönelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Güler Yıldız 2017).

6.SONUÇLAR ve ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

- Ergenlerin %54,2'sinin erkek, %58,6'sının 16-17 yaşlar arasında olduğu, %42,2'sinin annelerinin ilkokul mezunu olduğu %35,2'sinin babalarının ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir.
- Ergenlerin %43,2'sinin okul başarı durumunun iyi düzeyde olduğu, %53,3'ünün istedikleri okulda okuduğu, %79,7'sinin sigara kullanmadığı, %79,2'sinin alkol kullanmadığı, %52,5'inin her gün kahvaltı yapmadığı, %50,6'sının açıkta satılan yiyecekleri bazen satın aldığı belirlenmiştir.
- Bu araştırmada ergenlerin riskli davranış düzeylerinin orta derecede olduğu belirlenmiştir.
- Erkeklerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, antisosyal davranış, okul terki, sigara kullanımı alt ölçek puan ortalamaları kızlara göre daha yüksektir.
- 18 yaş ve üstündeki ergenlerin alkol kullanımı, okul terki, sigara kullanımı alt ölçekleri puan ortalamaları, 14-17 yaş aralığındaki ergenlere göre daha yüksektir.
- 12. sınıfta eğitim gören ergenlerin sigara kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları 9, 10 ve 11. sınıfta eğitim gören ergenlere göre yüksektir.
- Fen Lisesinde eğitim gören ergenlerin antisosyal davranışlar ortalama puanları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha yüksektir. Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde eğitim gören ergenlerin RDÖ toplam ve okul terki, alkol kullanımı, sigara kullanımı ortalama puanları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha yüksektir. Sosyal Bilimler lisesinde eğitim gören ergenlerin intihar eğilimi ve beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları diğer liselerde eğitim gören ergenlere göre daha yüksektir.
- Annesi okuma yazma bilmeyen ergenlerin okul terki ve sigara kullanımı alt ölçekleri puan ortalamaları annesi ilkokul, ortaokul lise ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları annesi okuma yazma bilmeyen, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu ergenlere göre daha yüksektir.

- Annesi öğretmen olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları annesi ev hanımı, sağlık personeli ve anne mesleği serbest meslek olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Babası üvey olan ergenlerin alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları, babası öz olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Babası okuma yazma bilmeyen ergenlerin alkol kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları babası ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, babası okuma yazma bilmeyen, ilkokul, ortaokul, lise mezunu olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Babası memur olan ergenlerin intihar eğilimi alt ölçeği puan ortalamaları babası öğretmen, emekli, serbest meslek, doktor ve mühendis olan ergenlere göre daha yüksektir. Babası mühendis olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, babası öğretmen, emekli, memur, serbest meslek ve doktor olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Aile tipi parçalanmış olan ergenlerin sigara kullanımı ve intihar eğilimi alt ölçek puan ortalamaları aile tipi çekirdek ve geniş olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Aile gelir durumu 3501 TL ve daha fazla olan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları aile gelir durumu 1400TL ve daha az, 1401-2000TL, 20001-3500TL olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Aile ile ilişki durumu çok kötü olan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki ve beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları aile ile ilişki durumu kötü, orta, iyi, çok iyi olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Ailede 7 ve daha fazla kardeşi olan ergenlerin okul terki alt ölçeği puan ortalamaları, 1-6 kardeşe sahip olan ergenlere göre daha yüksektir. 1 kardeşe sahip olan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, 3-7 ve daha üstü kardeşe sahip olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Aile içerisinde çocuk sırası 5. sıradan daha büyük olan ergenlerin sigara kullanımı alt ölçeği puan ortalamaları, 1-5. sırada olan ergenlere göre daha yüksektir.

- Okul arkadaşları ile ilişkisi çok kötü olan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranış, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki alt ölçek puan ortalamaları, okul arkadaşları ile ilişkisi kötü, orta, iyi ve çok iyi olan ergenlere göre daha yüksektir.
- Okul değişikliği yapmayan ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçeği puan ortalamaları, okul değişikliği yapan ergenlerde göre daha yüksektir.
- Sınıfta kalan ergenlerin RDÖ toplam ve anti sosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, sınıfta kalmayan ergenlere göre daha yüksektir.
- Okul dışında bir işte çalışan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki alt ölçek puan ortalamaları, okul dışında bir işte çalışmayan ergenlere göre daha yüksektir.
- Disiplin cezası alan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki, alt ölçek puan ortalamaları, disiplin cezası alamayan ergenlere göre daha yüksektir.
- İstemediği okulda okuyan ergenlerin RDÖ toplam antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, okul terki alt ölçek puan ortalamaları, istediği okulda okuyan ergenlere göre daha yüksektir.
- Sigara kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki alt ölçek puan ortalamaları, sigara kullanmayanlara ve bazen kullananlara göre daha yüksektir. Sigarayı deneyen ergenlerin antisosyal davranış, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, sigarayı kullanan ve kullanmayan ergenlere göre daha yüksektir.
- Araştırmamızda 10-12 yaş aralığında sigara kullanan ergenlerin alkol kullanımı ve okul terki alt ölçek puan ortalamaları, 13-18 yaş aralığında sigara kullanan ergenlere göre daha yüksektir.
- Ailesinde sigara kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanım alt ölçek puan ortalamaları, ailesinde sigara kullanmayanlara göre daha yüksektir.
- Alkol kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, alkol kullanmayanlara ve bazen kullananlara göre daha yüksektir.

- 10-12 yaş aralığında alkol kullanan ergenlerin alkol kullanımı alt ölçek puan ortalamaları, 13-19 yaş aralığındaki ergenlere göre daha yüksektir.
- Ailesinde alkol kullanan ergenlerin RDÖ toplam ve sigara kullanımı alt ölçek puan ortalamaları, ailesinde alkol kullanmayanlara göre daha yüksektir.
- Günlük 1 öğün ile beslenen ergenlerin RDÖ toplam antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, günde 2 ve daha fazla öğün ile beslenen ergenlere göre daha yüksektir.
- Gün içerisinde öğün atlayan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranış, sigara kullanımı, intihar eğilimi alt ölçek puan ortalamaları, gün içerisinde öğün atlamayan ve bazen atlayan öğrencilere göre daha yüksektir. Gün içerisinde öğün atlamayan ergenlerin okul terki alt ölçek puan ortalamaları, gün içerisinde öğün atlayan ve bazen atlayan ergenlere göre daha yüksektir.
- Yemek seçen ergenlerin beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, yemek seçmeyenlere göre daha yüksektir.
- Açıkta satılan alan yiyecekleri satın alan ergenlerin RDÖ toplam ve antisosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, olumsuz beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, açıkta satılan yiyecekleri satın almayan ve bazen satın alan ergenlere göre daha yüksektir.
- Her gün kahvaltı yapmayan ergenlerin antisosyal davranışlar, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçek puan ortalamaları, her gün kahvaltı yapan ergenlere göre daha yüksektir.
- Ergenlerin %33,3'ünün anne-babasının tutumunu demokratik, %22,9'unun ilgisiz, %23,0'nın otoriter, %20,8'inin hoşgörülü olarak algıladığı belirlenmiştir.
- Kız ergenlerin anne-baba tutumunu demokratik algıladığı, erkek ergenlerin ise ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.
- 14-17yaş aralığındaki ergenlerin anne baba tutumlarını demokratik, 18 yaş ve üstündeki ergenlerin ise ilgisiz olarak algıladığı belirlenmiştir.
- 9., 10., 11. ve 12. sınıfta eğitim gören ergenlerin anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Ailede kardeşler arasında 1., 2-3., ve 4-5. çocuk olan anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.

- Ailesi ile ilişki durumu çok kötü, kötü ve orta düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Okul başarı durumu çok kötü ve kötü düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu orta, iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- İsteddiği ve istemediği okulda okuyan ergenlerin anne-baba tutumlarını demokratik algıladıkları tespit edilmiştir.
- Okul değişikliği yapan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okul değişikliği yapmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Okul arkadaşları ile ilişki durumu çok kötü, kötü ve orta düzeyde olan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, ailesi ile ilişki durumu iyi ve çok iyi düzeyde olan ergenlerin ise anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Sınıfta kalan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, sınıfta kalmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Okulda disiplin cezası alan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okulda disiplin cezası almayan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Okul dışında bir yerde çalışan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, okulda disiplin cezası almayan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Sigara kullanan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, sigara kullanmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Alkol kullanan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, sigara kullanmayan ergenlerin ise demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Günlük 1 öğün yiyen ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, 2 ve 3 öğün yiyen ergenlerin demokratik, 4 öğün ve fazlası yiyen ergenlerin ise hoşgörülü olarak algıladıkları belirlenmiştir.
- Açıkta satılan yiyecekleri satın alan ergenlerin anne-baba tutumlarını ilgisiz, satın almayan ve bazen satın alan ergenlerin demokratik olarak algıladıkları tespit edilmiştir.
- Anne-baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan ergenlerin RDÖ toplam ve alt ölçeklerinden antisosyal davranışları alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları alt ölçekleri puan ortalamaları anne-baba

tutumunu demokratik, otoriter ve hoşgörülü olarak algılayan ergenlere göre daha yüksektir.

- Bu araştırma sonucunda ergenlerin BKİ, anne yaşama durumu, anne yakınlık durumu, anne yaşı, baba yaşı, baba yaşama durumu ile RDÖ arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.
- Bu araştırma sonucunda ergenlerin BKİ, anne yaşama durumu, anne yakınlık durumu, anne yaşı, anne eğitim durumu, anne mesleği, baba yaşama durumu, baba yakınlık durumu, baba yaşı, baba eğitim durumu, baba mesleği, aile tipi, aile gelir durumu, kardeş sayısı, sigara kullanım yaşı, ailede sigara kullanım durumu, alkol kullanım yaşı, her gün kahvaltı yapma durumu, öğün atlama durumu ve yemek seçme durumu ile AABTÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

6.2. Öneriler

- Lise öğrencilerinde riskli davranışların yaygınlığında artışın olduğu araştırma bulgularında görülmektedir. Riskli davranışlar konusunda ergenlere yönelik koruyucu, önleyici ve müdahale edici programların geliştirilmesi,
- Ergenlerin yaşamını olumsuz yönde etkileyen ve ciddi derecede sonuçlara sebep olan okul terkinin takip edilmesi ve buna yönelik projelerin geliştirilmesi,
- Ergenlerde sigara ve alkol gibi madde kullanım yaygınlığı giderek artış göstermekte olup, madde kullanım yaşı giderek düşmektedir. Bu konuda anne-babanın daha denetimli olması ve çocuklarına yönelik daha bilinçli tutumlar sergilemesi yönünde eğitim programları düzenlenmesi,
- Okullarda öğrencilerin davranışlarının gözlemlenmesi okul rehber öğretmenleri ve okul yönetimi tarafından dikkatli bir şekilde yapılarak öğrencilerde riskli davranışların erken fark edilmesi,
- Okullardaki psikolojik danışmanlar tarafından ailelere yönelik ergenlerde görülen riskli davranışlar hakkında seminerler düzenlenmesi,
- Okullarda görev yapan okul sağlığı hemşirelerinin ergenlik döneminde görülebilecek riskli davranışların takip edilmesinde ve koruyucu önlemler alınmasında katkıda bulunması,

- Ergenlerin beslenme alışkanlıkları tespit edilmeli ve bu konuda programlar düzenlenerek verilen eğitimlerin etkinliği denetlenmesi,
- Sahada çalışan hemşireler tarafından ergenlerin obezite durumları incelenerek takip sağlanması,
- Toplum sağlığı merkezlerinde görev yapan hemşirelerin ergenlerde görülen riskli davranışları gözlemeleri, ergen ve ailelerine bu konuda çeşitli bireysel eğitimlerin verilmesi,
- Bu araştırma sonucunda görüldüğü gibi ilgisiz anne-baba tutumuna sahip ergenlerde riskli davranışlar daha sık görülmektedir. Bu konuda Anne-babalara yönelik eğitim programları düzenlenerek bilinçlendirme sağlanması önerilmektedir

KAYNAKLAR

1. **Adalpjarnarlottir S, Hanfteinsons L G.** Adolascents Perceived Parenting Styles And Their Substance Use: Concurrent And Longitudinal Analyses, *Journal Of Research Adolescence*, **2001**,11(4):401-423.
2. **Akcan Parlaz E, Tekgöl N, Karademirci E, Öngel K.** Ergenlik Dönemi: Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, **2013**, 3(4):10-15.
3. **Akça G.** Samsun İlinde 12-19 Yaş Grubu Öğrencilerde Sigara İçme Sıklığı ve Sigara İçme Durumunu Etkileyene Faktörler. Uzmanlık Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Samsun, **2012**.
4. **Akkuş D.** Ergende Esrar Kullanımı: Toplum Ruh Sağlığı Yaklaşımı (Olgu Sunumu). *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, **2010**,1(1):43-46.
5. **Aksoydan E, Çakır N.** Adölesanların Beslenme Alışkanlıkları, Fiziksel Aktivite Düzeyleri ve Vücut Kitle İndekslerinin Değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, **2011**, 53(4):264-270.
6. **Altun M, Kutlu Y.** Ergenlerin Yeme Davranışları ile İlgili Görüşleri: Niteliksel Çalışma. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, **2015**, 23(3): 174-184.
7. **Ansary N S, Luthar S S.** Distress And Academic Achievement Among Adolescents Of Affluence: A Study Of Externalizing and Internalizing Problem Behaviours And School Performance. *Development and Psychopathology*, **2009**,21(11): 319-341.
8. **Arslan G, Balkuş M.** Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sdu International Journal Of Educational Studies*, **2014** , 1(1):11-23.
9. **Arslan G.** Ortaöğretimde Öğrenim Gören Ergenlerde Problem Davranışların Aile Sorunları ve Aile Yapısı Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli, **2012**.
10. **Arslan Şahin G.** Ankara'daki İki Lisenin Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışları ve Bunlara Akran Baskısı ile Diğer Bazı Faktörlerin Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2011**.
11. **Atay İ M, Kerimoğlu E.** Ergenlerde İntihar Davranışı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, **2003**, s. 10(3):128-136.
12. **Avcı M.** Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2006**, 7(1) :39-63.
13. **Ay T R.** Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Öğrencilerin Sosyal Problem Çözme Becerilerine ve Depresyon Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi.Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2015**
14. **Aydın E.** Ergenlerde Çatışma Çözme ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, **2017**.
15. **Azazi Aslan S.** Ergenlerde Ana- Baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Ders Çalışma Becerilerinin Lise Giriş Sınavını Yordama Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi,Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, **2005**.
16. **Bal L.** Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Uyarılama Çalışması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, **2010**.
17. **Balduciddi C.** Aggressive Behavior At Work: Investigating And Integrating The Target's And Actor's Perspectives. Università Degli Studi di Trento, Yunanistan, **2009**.
18. **Balık Okutan S.** Riskli Davranış Gösteren Ergenlerde, Çocukluk Çağı Travmalarının Ruhsal Belirtilerle İlişkisi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2017**.
19. **Balkaya A, Ceyhan E.** Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Kültür Araştırma Dergisi*, **2007**,3(11):13-27.
20. **Balkuş M.** Lise öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları, Probiyotik Süt Ürünleri Tüketim Sıklıkları ve Bilgilerinin Belirlenmesi: Kulu Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, **2011**.
21. **Barrett A E, Turner R J.** Family Structure And Substance Use Problems In Adolescence And Early Adulthood: Examining Explanations For The Relationship. *Society Forthe Study Of Addiction*, **2006**, 101(1) :109-120.
22. **Bayhan G, Dalgıç G.** School Dropout According To The Views Of High School Leavers,*Inonu University Journal Of The Faculty Of Education*, **2012**, 13(3):107-130.
23. **Baysal A.** Beslenme, 11. Basım, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara,**2007**.

24. **Bedirhanbeyoğlu H.** Çocukluk Çağı Travmaları, Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2018**
25. **Bektaş H.** Uyuşturucu Batağı, 1. Baskı, Millet Yayınları, **1991**
26. **Bıçakçife M, Keskinoglu P, Bayar B, Bayar K.** Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara İçicilik Sıklığı ve İçiciliği Arttıran Nedenler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, **2007**, 6 (4) 267-272. www.korhek.org erişim tarihi **02.03.2019**.
27. **Bilgiç N.** Lise Öğrencileri Üzerinde Sigara Konusunda Yürütülecek Olan Akran Eğitiminin Sigara Kullanma Davranışı Üzerindeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, **2013**.
28. **Biricik Z.** Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları ile Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2011**.
29. **Bölükbaşı B.** Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlikte Çocuk ve Aile Kitabı, 1. Basım, Hayat Yayıncılık, İstanbul, **2004**.
30. **Bulut F.** Ergenlerde Görülen Kural Dışı Davranışların Aile İşlevselliği, Aile Risk Faktörü ve Yaşam Kalitesi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, **2010**.
31. **Bülbül A.** Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumları ile Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2014**.
32. **Campbel C.** High School Dropouts After They Exit School: Challenges and Directions For Sociological Research. *Sociology Compas*, **2015**, 9(7):619-629.
33. **Chun H, Mobley M.** Gender and Grade Level Comparisons in The Structure Of Problem Behaviors Among Adolescents. *Journal Of Adolescent*, **2010**, 33:197-207.
34. **Çelik E.** Tokat İl Merkezindeki İlköğretim 6, 7, 8. Sınıf Öğrencilerinin Beslenme Bilgi Düzeyleri ve Alışkanlıkları ile Obezite Sıklığını Etkileyen Faktörler. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tokat, **2012**.
35. **Çetin Tanrikulu A, Bora Çarman K, Palancı Y, Çetin D, Karaca M.** Kars İl Merkezinde Çeşitli Üniversite Öğrencileri Arasında Sigara Kullanım Sıklığı ve Risk Faktörleri. *Türk Toraks Derneği*, **2009**, 10(3) :101-106.
36. **Çınar S.** Farklı Sosyoekonomik Düzeylerdeki 7-14 Yaş Grubundaki Çocuklarda Obezitenin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2013**.
37. **Çoşkun S, Bebiş H.** Şiddetin Okul Sağlığına Etkisi ve Hemşirelik. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, **2014**, 3(1):15-23.
38. **Çuhadaroğlu A.** Üniversite Öğrencilerinin Antisosyal Davranış Ölçeği Puanlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, **2004**.
39. **Demir N, Baran G, Ulusoy D.** Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnekleme. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, **2005**, s.32:83-108.
40. **Demir S, Kocaman Yıldırım N.** Psikiyatri Hemşirelerinin Profesyonel Davranışlarının Belirlenmesi, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* **2014**;5(1):25-32.
41. **Demir Y, Kumcağız H.** Öğrencilerin Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimleri ve Şiddete Eğilimleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, **2015**, 10(2): 221-234.
42. **Derman O.** Ergenlerde Psikososyal Gelişim, Adolesan Sağlığı II Sempozyumu, İstanbul, Türkiye, **2008**; s.19-21.
43. **Derman T M, Başal H A.** Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2013**, 2(1):115-144.

46. **Dervişoğlu K.** Erken Ergenlik Döneminde Algılanan Anne-Baba Tutumunun Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2018**.
47. **Dil S, Gönen Şentürk S, Aykanat Girdin B.** Çankırı İlinde Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Riskli Sağlık Davranışları ve Bazı Sosyo-demografik Özelliklerle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, **2015**, 16(1):51-59.
48. **Dinçer B.** Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ile Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2008**.
49. **Dokuyan M.** 12.Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
50. **Duman A, İnci Y.** Ergenleri İntihara İten Risk Faktörleri: Erken Müdahale ve Önlemenin Önemi, *Uluslar Arası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, **2014**, 3(10):54-72.
51. **Duncan B.C, Vanyukov M, Cornelius J.** Hildhood Antisocial Behavior And Adolescent Alcohol Use Disorders. *The Journal Of National Institute On Alcohol Abuse Ans Alcoholism* **2002**. <https://pubs.niaaa.nih.gov/publications/Arh26-2/109-115.htm> Erişim Tarihi 08.05.2018
52. **Durak Batgün A.** Türkiye’de Ergenlik Dönemi Araştırmaları: Konu Ve Yazar Dizini (1980-2004), Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 2005.
53. **Dünya Sağlık Örgütü.** Ergen Ruh Sağlığı. <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health> erişim tarihi 11-10-2018.
54. **Eftekin P.** Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, **2015**.
55. **Eke Yılmazçetin C, Taner S, Ögel K.** İstanbul Örneğinde Ergenlerde Riskli Davranışların Yaygınlığı ve Sosyodemografik Etkenlerle İlişki. <http://www.alopsikolog.net/pdf/P28.pdf>, **2004**, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
56. **Ekinci Ö.** Mersin Merkezdeki Liseli Ergenlerde Riskli Davranışlar. Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, Mersin, **2016**.
57. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), https://www.oecd.org/els/family/CO_4_4_Teenage-Suicide.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2017.
58. **Ekşi H, Arıcan T, Yaman G.** Meslek Lisesi Öğrencilerinin Riskli Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Sosyal Görünüş Kaygısı ve Mükemmeliyetçilik. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2016**, 17 (2):527-545.
59. **Eleвли S.** Ergenlerde İntihar Olasılığının Yordayıcıları: Yalnızlık, Öfke İfade Biçimleri, Suçluluk ve Utanç Duyguları. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla, **2012**.
60. **Ercan O.** İstanbul Lise Gençlerinde Riskli Davranışlarının Sıklığı ve Cinsiyete Göre Dağılımı. *Türk Pediatri Arşivi*, **2001**, 36(4) : 199-211.
61. **Erci B, Kılıç D, Aylaz D, Tanrıverdi G, Aydın Avcı İ ve Ark.** Halk Sağlığı Hemşireliği. 1. Basım, Sözkese Matbaa, Ankara, **2014**.
62. **Erdamar G, Kurupınar A.** Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı ve Yaygınlığı: Bartın İli Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, **2014**, 16(1): 65-84.
63. **Erdoğan E G.** Lise Öğrencilerinde Beden Kütle İndeksi Durumunun Sosyodemografik ve Beslenme Özellikleri İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Konya, **2016**.
64. **Erdoğan F H.** Ortaokula Devam Eden 11-12 Yaş Grubu Çocukların Çatışma Çözme Davranışları ile Annelerinin Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, **2014**.
65. **Erdoğan Y.** Lise Düzeyindeki Ergenlerin Kumar Oynamaları ile Riskli Davranışları Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2017**.
66. **Erözkan A.** Ergenlerde Kaygı Duyarlılığı ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2012**, 12(1):43-57.
67. **Figan G, Alphan E, Söylemez D.** 14-18 Yaş Grubundaki Lise Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarının Saptanması ve Değerlendirilmesi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, **2002**, 6(4):159-164.
68. **Flisher Alan J, Townsend L, Chikobvu P, Lombard Carl F, Gary G.** Substance Use and Psychosocial Predictors Of High School Dropout İn Cape Town. *South Journal Of Research On Adolescence*, **2010**, 20(1):237-255.

69. **Geçkil E, Yıldız S.**Adölesanlara Yönelik Beslenme ve Stresle Başetme Eğitiminin Sağlığı Geliştirmeye Etkisi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, **2006**, 10(2):19-28.
70. **Gençtanırım D.** Ergen İntiharlarının Önlenmesi: Ekolojik Bakış Açısı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*,**2015**, 16(1): 151-164.
71. **Gençtanırım D.** Ergenlerde İntihar Olasılığının Yordanması. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, **2004**.
72. **Gençtanırım-Kuru D.**Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, **2010**.
73. **Gençtanırım D, Ergene T.** Riskli Davranışlar Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*,**2014** 1(25): 125-138.
74. **Gorman Smith D.**Meaning And Measurement Of Family: Comment On Gorman-Smith Et Al. *Journal Of Psychology*, **1996**, 10(2): 142-146.
75. **Gregg S W.**Middle School Student Records As Dropout Indicators. Doktora Tezi, University Of Denver, America, **2010**.
76. **Gül E.** Ergenlerde Sosyal Görünüş Kaygısı ve Sosyal Karşılaştırmanın Fonksiyonel Olmayan Tutum ve Bilişsel Çarpıtmalarla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2016**.
77. **Güler M.** Sosyal Psikoloji Bakış Açısından Çocuk ve Ergenlerde Suçlu Davranış Gelişimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* , **2010**, 23(89) :355-372.
78. **Güler N, Güler G, Ulusoy H, Bekar M.** Lise Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol Kullanımı ve İntihar Düşüncesi Sıklığı. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*,**2009**; 31(4) : 340-345.
79. **Gümüş Doğan D, Ulukol B.** Ergenlerin Sigara İçmesini Etkileyen Faktörler ve Sigara Karşıtı İki Eğitim Modelinin Etkinliği. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, **2010**,17(3):179-185.
80. **Gümüştaş F, Yulaf Y, Gökçe S.** Çocuk ve Ergenlerde Okul Reddi Davranışının Nedenlerinin İncelenmesi. *Marmara Medical Journal*, **2014**, 27: 27-31.
81. **Gündoğdu M, Kormaz S, Karakuş K.**Lise Öğrencilerinde Risk Alma Davranışı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*,**2005**, S.21.; 151-160.
82. **Gündüzal Günerhan R.** 12-14 Yaşındaki Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumları Benlik Algısı ve Psikolojik Sağlık. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2017**.
83. **Gürhan N.** Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliğinin Temelleri, Birinci Baskı, Nobel Tıp Kitapevi, Ankara,2016.
84. **Gürsu O.** Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, **2011**.
85. **Hair E C, Park M J, Ling T J,** Moore K A. Risky Behaviors in Late Adolescence: Co-Occurrence, Predictors, And Consequences. *Journal Of Adolescent Health*, **2009**,45(3) : 253-261.
86. **Herken H, Özkan İ, Çilli A S, Bodur S.** Öğrencilerde Alkol Kullanım Sıklığı ve Sosyal Öğrenme İle İlişkisi. *Düşünen Adam Dergisi*. **2000**, 13(2):87-91.
87. **Hoşgörür V, Polat M.** Ortaokul Öğrencilerinin Okula Devamsızlık Nedenleri (Söke İlçesi Örneği). *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2015**,2(1):25-42.
88. **İzgi İ.** Ergenlerde Riskli Davranışlar, Benlik Saygısı ve Ölüm Kaygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul, **2018**.
89. **Jessor R.** Risk Behavior In Adolescent: A Psychosocial Framework For Understanding And Action. *Journal Of Adolscent Healt*, **1991**, 12(8) :597-605.
90. **Kaner S.** Antisosyal Davranış Eğilimi Envanteri'nin (ADEE) Geliştirilme Çalışmaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, **1991**,24(1):188-193.
91. **Kara H.** Diyet Yapan Obez Bireylerde Leptin, Ghrelin, Nesfatin1 ve Obestatin Biyokimyasal Parametreleri ile Kilo Verme Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, **2014**.
92. **Kara M Z.** İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Kendine Zarar Verme Davranışı Gösteren Ergenlerde Gelişimsel ve Psikiyatrik Özellikler. Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, **2014**.
93. **Karabekiroğlu K.** Ergenin Ruhsal Gelişimi. Birinci Baskı, Engin Ofset Matbaa, İstanbul, **2014**,19-40.

94. **Karaca S, Barlas G Ü, Onan N, Öz C Y.** 16-20 Yaş Grubu Ergenlerde Aile İşlevleri ve Kişilerarası İlişki Tarzının İncelenmesi: Bir Üniversite Örnekleme. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, **2013**, 2(3):139-146.
95. **Karakaş Ö.** Psychological Correlates of Tobacco, Alcohol and Drug Use Among Adolescents. Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıbrıs, **2006**.
96. **Karaman D, Durukan İ.** Suicide In Children And Adolescents. *Current Approaches in Psychiatry*, **2013**; 5(1):30-47.
97. **Karatay G, Kubilay G.** Sosyoekonomik Düzeyi Farklı İki Lisede Madde Kullanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, **2004**, 1(2):7-10.
98. **Karayağız Muslu G, Aygün Ö.** Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışlarının ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, **2017**, 10(4):242-250.
99. **Kaya Ç A, Akman M, Saçar K, Kaya S, Sulukaya M.** Ergenlik Çağındaki Öğrenciler Öğretmenlerinin Sigara İçmesinden Etkileniyor, *Marmara Medical Journal*, **2010**, 23(1):1-8.
100. **Kaya Özdemir S.** Bartın İli Sağlık Meslek Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları ve Obezite Sıklığı. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak, **2015**.
101. **Kayar H, Utku S.** Çağımızın Hastalığı Obezite Tedavisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, **2013**, 6(2):1-8.
102. **Kıran Esen B.** Akran Baskısı, Akademik Başarı ve Yaş Değişkenlerine Göre Lise Öğrencilerinin Risk Alma Davranışının Yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2003**, s.24 : 79-85 .
103. **Kim Y.** Adolescents' Health Behaviours and Its Associations With Psychological Variables. *Cent Eur J Public Health* ,**2011**, 19(4) : 205–209.
104. **Kolay Akfert S, Çakıcı E, Çakıcı M.** Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları İle İlişkisi. *Anatolian Journal Of Psychiatry* ,**2009**, 10(1) :40-47.
105. **Korap N.** Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin İletişim Becerilerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2013**.
106. **Köksal G, Özel H G.** Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Obezite, 1. Basım, Klasmat Matbaacılık, Ankara, **2008**.
107. **Körük S, Aypay A.** Ergenlerde Riskli Davranışların Güvensiz Bağlanma ve Algılanan Sosyal Destek Tarafından Yordanmasında Psikolojik Belirtilerin Aracı Rolü. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, **2017**, 5(8):23-51.
108. **Körük S.** Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışların Ortaya Çıkmasında Yordayıcı Bir Etken Olarak Uyumsuz Şemaların Telafileri. *Nesne Psikoloji Dergisi* , **2017**, 5(9) :55-69.
109. **Köse P T.** Bir Devlet Lisesinde Okuyan Ergenlerde Benlik Saygısı ve Kişilik Özelliklerinin Ana-Baba Tutumları Açısından Yordanması. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2015**
110. **Kremers S P J, Bruga j, Vriese H, Engelse R.** Parenting Style and Adolescent Fruit Consumption. *Appetite* ,**2003** ,s.41 : 43–50.
111. **Kulaksızoğlu A.** Ergenlik Psikolojisi. 12. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, **2011**.
112. **Kurtaraner M Ö.** Obezitesi Olan ve Olmayan 14 - 17 Yaş Aralığındaki Ergenlerin Ruhsal Süreçlerinin, Beden Alguları, Aile Özellikleri ve Beslenme Alışkanlıkları Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2012**.
113. **Kürtüncü M, Uzun M, Ayoğlu N.** Ergen Eğitim Programının Riskli Sağlık Davranışları ve Sağlık Algısına Etkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, **2015**, 5(2) : 187-195.
114. **Lai K W, Mc Bride-Chang C.** Suicidal İdeation, Parenting Style And Family Climate Among Hong Kong Adolescents. *Int J Psychol*, **2001**, 44(4) :36-81.
115. **Legleye S, Obradovic I, Janssen E, Spilka S, Le Nezet O, Beck F.** Influence of Cannabis Use Trajectories, Grade Repetition and Family Background on The School-Dropout Rate at The Age of 17 Years in France. *The European Journal of Public Health*, **2009**, 20(2) :157–163.
116. **Levent Y.** Malatya İli Battalgazi ve Yeşilyurt İlçelerinde Lise Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı Sıklığı ve Etkileyen Faktörler. Uzmanlık Tezi, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Malatya, **2018**.
117. **Li Q, An L, Tan J, Zheng C, Yang M, Gong C.** School Dropout, Ethnicity and Religion: Evidence From Western Rural China. *The Chinese Economy*, **2017**, 50(3) : 193–204.
118. **Liu X, Zhou A.** Who Drops Out? A Study Of Secondary School Dropouts İn Connecticut, Nera Conference Proceedings, Amerika, **Ekim 21-23, 2009**.

119. **Mckee S A, Hinson R, Rounsaville D, Petrelli P.** Survey Of Subjective Effects Of Smoking While Drinking Among College Students. *Nicotine Tob Res*, **2004**, 6(1) :111-7.
120. **Menteş A.** Antisosyal Eğilimlerin Yordayıcısı Olarak Sosyal Destek ve Sosyo Demografik Değişkenler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2016**.
121. **Meydan F.** İntihar Girişiminde Bulunan Çocuk ve Ergenlerin Anne ve/veya Babalarında Psikopatoloji ve Aile İşlevselliğinin İncelenmesi. Uzmanlık Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sivas, **2010**.
122. **Milli Eğitim Bakanlığı,** Özellikle Kız Çocuklarının Okula Devam Etme Oranlarının Arttırılması Projesi (KEP II) <http://Kizlarinegitimi.Meb.Gov.Tr/Tr/Proje> Erişim Tarihi **24.03.2019**
123. **Milli Eğitim Bakanlığı.** Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Sosyal Gelişim. 1. Baskı, Ankara, **2007**.
124. **Milli Eğitim Bakanlığı.** Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016. <http://www.Meb.Gov.Tr> , Erişim Tarihi: **11.11.2018**.
125. **Mutallimova S.** Lise Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi ve Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2014**.
126. **Newman K, Harrison L, Dashiff C, Davies S.** Relationships Between Parenting Styles and Risk Behaviors In Adolescent Health: An Integrative Literature Review. *Rev Latino-Am Enfermagem Janeiro-Fevereiro*, **2008**, 16(1):142-150.
127. **Ögel K.** Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci*, **2005**, 1(47) :61-64.
128. **Öğütülmüş S, Aypay A, Taşpınar M, Çabuk Kaya N, Varçın R ve ark.** Ortaöğretimde Sınıf Tekrarı, Okul Terk Sebepleri ve Örgün Eğitim Dışında Kalan Çocuklar Politika Önerileri Raporu, 1. Basım, Ofset Matbaacılık, Ankara, **2013**.
129. **Öner K.** Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyon, İnternet Bağımlılığı ve İlişkili Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın, **2015**.
130. **Öngel Atar A, Yalçın Ö, Uygun E, Çiftçi Demirci A, Erdoğan A.** Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Aile İşlevlerinin, Çift Uyumunun ve Anne Baba Tutumunun Değerlendirilmesi. *Arch Neuropsychiatr*, **2016**; 53(1) : 38-44.
131. **Öngören B, Sarıefe H, Balcı Y.** Ergenlerde Riskli Davranışların Sosyal Açından İrdelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, **2017**, 1(62):333-347.
132. **Özakar S, Selen F.** Erkek Ergenlerde Riskli Davranışlar: Bir Lise Örneği. TAF Preventive Medicine Bulletin, **2016**, 15(3):206-212. www.korhek.org Erişim Tarihi 02.03.2019.
133. **Özatça A.** Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, **2009**.
134. **Özbakır Z.** Ailesinde Diyabet Olan Geç Adölesanlar Sağlık Risklerinin Ne Kadar Farkındalar? Uzmanlık Tezi, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, **2015**.
135. **Özbay H, Göka E, Aktaş A M, Öztürk E, Şahin N ve ark.** Ergenlerde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımının Benlik İmajı Sigara, Depresyon ve Anksiyete Ölçümleri İle İlişkileri. *Düşünen Adam Dergisi*, **1991**, 4(3):53-58.
136. **Özcebe H.** Birinci Basamakta Adölesan Sorunlarına Yaklaşım. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, **2002**, 11(10) :374-377.
137. **Özer A, Gençtanrı D, Ergene T.** Türk Lise Öğrencilerinde Okul Terkinin Yordanması: Aracı ve Etkileşim Değişkenleri ile Bir Model Testi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, **2011**, 36(161) :303-317.
138. **Özüdoğru Erdoğan H N.** Ergenlik Döneminin Dini ve Toplumsal Gelişimi. *Abant izzet baysal üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **2014** , 14(1) : 153-165.
139. **Özyürek A, Özkan İ.** Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal Of Science Culture And Sport*, **2015**, :73-88 http://www.icsjournal.com/Makaleler/1638088963_si3_6_259.pdf erişim tarihi **20.12.2018** .
140. **Pekşen Akça R.** Ana- Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları, *Akademik Bakış Dergisi*, **2012**, s.29 <http://www.Akademikbakis.Org>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
141. **Pekşen Y, Canbaz S, Sünter T, Tunçel E.** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinde Sigara İçme Sıklığı ve Etkileyen Faktörler. *Bağımlılık Dergisi* **2005**; 6(5): 111-116.
142. **Polat S.** Reasons For School Dropout in Vacational High School, *Academic Journals*, **2014**, 9(18):711-718.
145. **Rocheblave-Spenle A M.** Ergenlik Psikolojisi, 1. baskı, Maya Matbaacılık Yayıncılık, Ankara, **1980**.

146. **Sarı C.** Ergenlerin Psikolojik Belirti Düzeyleri ve Uyumlarını Yordayan Bazı Değişkenler. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya, **2008**.
147. **Semerci M.** Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Riskli Sağlık Davranışları ve Algılanan Sosyal Destek İlişkisi, Doktora Tezi, Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan, **2016**.
148. **Sever G.** Lise Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimlerinin Algılanan Sosyal Destek ve Riskli Davranışlarla İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep, **2015**.
149. **Sezer O.** Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2010**, 7(1): 1-19.
150. **Siyez D M, Aysan F.** Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Psiko-Sosyal Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2007**, 20(1) :141-175.
151. **Siyez D M.** Ergenlerde Problem Davranışlar, 5. Baskı, Pegem Yayınevi, Ankara, **2016**.
152. **Soylu N.** Depresyonu Olan Ergenlerde İntihar Düşüncesini Etkileyen Sosyal, Emosyonel ve Kognitif Faktörlerin Araştırılması. Uzmanlık Tezi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Bursa, **2009**.
153. **Sönmez G.** Ergenlerde İletişim Becerileri ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2014**.
154. **Steinberg L, Figen Çok (Çeviren).** Ergenlik, 3. Baskı, İmge Kitap Evi, Ankara, **2017**.
155. **Sümer N, Gündoğdu Aktürk E, Helvacı E.** Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, **2010**, 13(25) :42-59.
156. **Şaşmaz T, Buğdaycı R, Toros F, Kurt A Ö, Tezcan H ve ark.** Ergenlerde Alkol İçme Prevalansı ve Olası Risk Faktörleri: Okul Tabanlı, Kesitsel Bir Çalışma, *Taf Preventive Medicine Bulletin*, **2006**, 5(2):94-104
www.researchgate.net/profile/Handan_Ankarali/publication/26447937_ALCOHOL_USE_PREVELANCE_AND_POTENTIAL_RISK_FACTORS_IN_ADOLESCENT_A_SCHOOL-BASED_AND_SECTIONAL_STUDY/links/55edd3bf08aef559dc437beb.pdf **Erişim tarihi 20.12.2018.**
157. **Şen M, Meriç Ü, Gezgin F, Ekşi H, Demir İ ve ark.,** Türkiye Ergen Profili Araştırması, 1. Baskı, Manas Medya Basım, Ankara, 2010, 30-65.
158. **Şengün M.** Anne-Baba Tutumuna Göre Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, **2013**, 12(23):203-215.
159. **Şimşek H.** Lise Öğrencilerinde Okulu Bırakma Eğilimi ve Nedenleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, **2011**, 1(2) :28-47.
160. **Şireli Ö.** Depresyon Tanısı Almış Ergenlerde Anne Baba Kabul Reddi-Kontrolü ve Aile İçi İlişkilerin Depresyon Şiddetine Etkisi. Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, **2012**.
161. **T.C Milli Eğitim Bakanlığı.** Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Sosyal Gelişim, 1. Basım, Ankara, **2007**.
162. **T.C Sağlık Bakanlığı.** Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, <https://www.saglik.gov.tr/tr/10526/Hemsirelik-Yonetmeliginde-Degisiklik-Yapilmasina-Dair-Yonetmelik-Yayimlanmistir.Html>, **2011, Erişim Tarihi: 11.11.2018.**
163. **T.C. Sağlık Bakanlığı.** [Http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/tr/yasa-ve-yonetmelikler/yonetmelikler/8-Mart-2010-Hemsirelik-Yonetmeligi.aspx](http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/tr/yasa-ve-yonetmelikler/yonetmelikler/8-Mart-2010-Hemsirelik-Yonetmeligi.aspx), **2010, Erişim Tarihi: 03.12.2017.**
164. **Tanrikulu A Ç, Çarman K B, Palancı Y, Çetin D, Karaca M.** Kars İl Merkezinde Çeşitli Üniversite Öğrencileri Arasında Sigara Kullanım Sıklığı ve Risk Faktörleri. *Türk Toraks Dergisi*, **2009**, 10(3) :101-106.
165. **Tanrıverdi D, Savaş E, Gönüllüoğlu N, Kurdal E, Balık G.** Lise Öğrencilerinin Yeme Tutumları, Yeme Davranışları ve Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Gaziantep Tıp Dergisi*, **2011**, 17(1):33-39.
166. **Taş A, Selvitopu A, Bora V, Demirkaya Y.** Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Terk Nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, **2013**, 13(3) :1551-1566.
167. **Tatar Ü.** Lise Düzeyindeki Öğrencilerin Okul Terk Nedenlerinin Sosyolojik İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2016**.
168. **Taylı A.** Eğitim Sisteminde Önemli Bir Sorun: Okulu Bırakma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **2008**, 3(30) :90-101.
169. **Telef B B.** Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Duygular ile Riskli Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, **2014**, 22(2) :591-604.
170. **Tezel-Şahin F, Cevher F N.** Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara, 10-15 Eylül, **2007**, s:775-790.

171. **Tire Y.** Ön Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, **2011**.
172. **Tosun H.** Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması , <https://www.saglik.gov.tr/TR,4736/Turkiye-Beslenme-Ve-Saglik-Arastirmasi-2010-Yayinlandi.Html>, 2014, Erişim Tarihi :**11.11.2018**.
173. **Tunç E.** Okulu Terk Etmiş Ortaöğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Rehberlik Gereklerinin Karşılama Düzeyleri. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, **2011**.
174. **Turgut M.** Türkiye Ergen Profili Araştırması, 1. Baskı, Uzerler Matbaacılık, Ankara, **2014**, 29-31.
175. **Tümer A, Şahin S.** Ergenlerin Riskli Sağlık Davranışları. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, **2011**, 21(1) :32-38.
176. **Türk Dil Kurumu,** .Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be812496d5bf6.82524617 Erişim Tarihi **11.11.2018**.
177. **Türk Dil Kurumu.** Güncel Türkçe Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be80623555c44.29106077 Erişim Tarihi, **11.11.2018**.
178. **Türk Dil Kurumu.** Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be6d622cfa970.97623856 , Erişim Tarihi **10.11.2018** .
179. **Türk Dil Kurumu.** Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bef4b0ec4c81.00479953, Erişim Tarihi **10.11.2018**.
180. **Türk Hemşireler Derneği Genel Merkezi.** Hemşireliğin İşlevleri, Standartları ve Niteliklerini Kapsayan Bir Rehber. Akım Kitapçılık, Ankara, **1981**.
181. **Türkiye İstatistik Kurumu.** İstatistiklerle Gençlik, 2018.
182. **Türkiye İstatistik Kurumu.** Ölüm İstatistikleri, **2016**. <http://www.alomaliye.com/2017/05/16/istatistiklerle-genclik-2016/> Erişim Tarihi **11.11.2018**.
183. **Türkiye İstatistik Kurumu.** Türkiye Sağlık Araştırması. **2016**, <http://www.tuik.gov.tr/PrehaberBultenleri.Do?Id=24573> Erişim Tarihi: **11.11.2018**.
184. **Türkiye Psikiyatri Derneği.** Nikotin (Sigara)Bağımlılığı. <http://www.psikiyatri.org.tr/Halka-Yonelik/46/Nikotin-Sigara-Bagimliliği> Erişim Tarihi 19.07.2017.
185. **Uludağlı N P, Sayıl M.** Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyne Akranların Rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, **2009**, 12(23) , 14-24.
186. **Uludağlı N P.** Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Sosyal Davranışlar: Sınıflandırma ve İlişkili Değişkenler. *Pivolka*, **2012**, 7(23) .
187. **UNFPA.** <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>, **2018**, Erişim Tarihi 02.04.2018.
188. **UNİCEF** . Her Çocuk Önemlidir. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Unicef%20SOWC%202014%20web.pdf> Erişim Tarihi **12.03.2019**
189. **Uysal R, Bingöl Y B.** Ergenlerde Risk Alma Davranışının Öz-Yeterlik ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **2014**, 2(8) : 573-582.
190. **Ünsal A, Tozun M, Ayrancı Ü, Arslantaş D.** Türkiye'nin Batısındaki Bir İlçede Lise Öğrencilerinde Olası Yeme Bozukluğu Görülme Sıklığı ve İlişkili Faktörler. *Dirim Tıp Dergisi*, **2010**, 85(3) :100-112.

191. **Yalnız A.** Algılanan Anne Baba Tutumları, Kendini Sabotaj ve Öz-Yeterlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, **2014**.
192. **Yarapsanlı B.** Çocuklarda Depresyon Belirtilerinin Yordanmasında Yaşanmış Olumsuz Olaylar, Algılanan Anne-Baba Tutumu, Öğrenilmiş Çaresizlik ve Umutsuzluğun Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2011**.
193. **Yavuz S, Özmete E.** Türkiye’de Genç Bireyler ve Ebeveynleri Arasında Yaşanan Sorunların “Aile Yapısı Araştırması” Sonuçlarına Göre Değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları, **2012**, S.29:9-27.
194. **Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi. 33. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, **2011**.
195. **Yeniçun Y.** Genç Yetişkinlerde Anne-Baba Tutumu ve Duygu Düzenlemenin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2018**.
196. **Yıldız G.** Anne-Baba Eğitimi, Anne-Baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. 4. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, **2017**.
197. **Yıldız V, Türnüklü A.** İlköğretim Okullarında Öğretmenlerin Sınıflarında Karşılaştıkları Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışların Öğretmenleri Rahatsız Etme Düzeyi. Eurasian Journal Of Educational Research, **2002**, 3(9): 156-163.
198. **Yılmaz A.** Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, **2000**, 7(3) : 160-173.
199. **Yılmaz K.** Anne-Baba Tutumlarının Ergenlerde Benlik Saygısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, **2018**.
200. **Yorğun A.** Lise Öğrencilerinde Okul Terki Riskinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2014**.

EKLER

EK 1: AYDINLATILMIŞ ONAM

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
Gönüllülerin Bilgilendirilmiş Olur / (Rıza) Formu

Araştırmanın Konusu	: Ergenlerde Riskli Davranışlar ile Anne- Baba Tutumları
Araştırmanın Amacı	: “Ergenlerde Riskli Davranışlar İle Anne-Baba Tutumlarının Belirlenmesi”
Araştırmaya Katılma Süresi	:25-30 dk
Araştırmaya Katılacak Yaklaşık Gönüllü Sayısı:	780

Araştırmacının Açıklaması

Ergenlerde Riskli Davranışlar ile Anne – Baba Tutumlarının Belirlenmesi Üzerine bir araştırma yapmaktayım. Araştırmanın ismi “Ergenlerde Riskli Davranışlar ile Anne - Baba Tutumlarının Belirlenmesi sizin de bu araştırmaya katılmanızı öneriyorum. Ancak hemen söyleyeyim ki bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyorum. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu araştırmayı yapmak istememin nedeni, bildiğiniz gibi ergenlik dönemi fırtınalı geçen bir büyüme gelişme dönemidir. Bu dönemde yaşanan fizyolojik ve psikolojik değişimlerden kaynaklı düşünce duygu ve davranışlarda bir takım değişiklikler meydana gelmektedir. Özellikle davranışlarda riskli davranış olarak değerlendirdiğimiz sigara kullanımı, anti sosyal davranışlar, alkol kullanımı, okul terki, intihar eğilimi gibi davranışlarla sıkça karşılaşmaktayız. Bu davranışların oluşmasında birçok faktör etkili olabilmektedir. Bu faktörlerden biri de bulunduğunuz aile ortamıdır. Aile ortamında bulunan sorunlar anne- babamızın bize karşı gösterdiği tutumlar olumlu ya da olumsuz şekilde sizi etkilemektedir. Bu riskli davranışların görülme sıklığını ve anne baba tutumlarının bu davranışları ne ölçüde etkilediğini araştırma amacıyla bu çalışmayı yapmaktayım.

Çalışmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda öncelikle size ilişkin bazı sorular soracağım. Daha sonra size riskli davranışlar düzeyini belirlemeye yönelik 36 sorudan oluşan ölçek vereceğim. Daha sonra Anne-Baba tutumlarına yönelik 26 sorudan oluşan bir ölçek vereceğim. Size ilişkin sorular ve ölçeğin doldurulması yaklaşık 25-30 dk. sürecektir.

Şunu bilmeniz gerekir ki çalışma sonunda elde edilen bilgiler, kimliğiniz belirtilmeden ancak bilimsel nitelikteki çalışmalarda kullanılacaktır, tüm bu bilgiler başka bir amaç için kullanılmayacaktır ve başkalarına verilmeyecektir.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecek ve çalışmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır ve reddettiğiniz takdirde eğitim ve öğretim koşullarınızda hiçbir değişiklik olmayacak aynı koşullarda eğitim almaya devam edeceksiniz. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında da ayrılma hakkına sahipsiniz.

Şimdiden vereceğiniz samimi yanıtlar, paylaşımlarınız, işbirliğiniz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Adres: MKÜ Hatay Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Tel: X

e-mail: ynca-grr@hotmail.com

Katılımcının Beyanı

Sayın Yonca GÖRÜROĞLU tarafından Antakya’ da bulunan devlet liselerinde bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim. Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum.

Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli bilgi verildi. Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebilirim. Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemim uygun olacağının bilincindeyim. Ayrıca eğitim gördüğüm okulumda eğitim ve öğretim koşullarımda hiçbir değişiklik olmamak koşuluyla araştırmacı tarafından araştırma dışı tutulabilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma sırasında bir sorun ile karşılaştığımda; herhangi bir saatte, araştırmacı Yonca Görüroğlu' nu X no'lu telefondan ve Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay Sağlık Bilimler Enstitüsü adresinden arayabileceğimi biliyorum.

Yukarıdaki, araştırmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Bana, tanık huzurunda aşağıda konusu belirtilen araştırmayla ilgili yazılı ve sözlü açıklama yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı ve katılmama hakkımın olduğunu, araştırma başladıktan sonra devam etmeyi istememe hakkına sahip olduğum gibi kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın, kendi rızam ile katılmayı kabul ediyorum.

GÖNÜLLÜ	
Adı Soyadı:	Telefon : (0)
Adresi:	Faks : (0)
Bilgi Verebilecek Kişi:	İmza
VELİ, VASI VEYA VEKİL (18 yaşından küçük olanlar için)	
Adı Soyadı:	Telefon : (0)
Adresi:	Faks : (0)
Yakılığı:	İmza:
ARAŞTIRMACI	
Adı Soyadı:	Telefon : (0)
Adresi:	Faks : (0)
	İmza
GEREKTİĞİNDE GÖNÜLLÜ VEYA YAKINININ BAŞVURABİLECEĞİ KİŞİ:	
Adı Soyadı:	Telefon : (0)
Adresi:	Faks : (0)
	İmza
TANIK:	
Adı Soyadı:	Telefon : (0)
Görevi	Faks : (0)
Adresi:	İmza

EK2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1.Öğrenim gördüğünüz okul(yazınız):.....
- 2.Cinsiyetiniz 1)Kadın 2) Erkek
- 3.Yaşınız(yazınız):.....
- 4.Öğrenim gördüğünüz sınıf hangisidir? 1)9 2)10 3)11 4)12
- 5.Kaç kilosunuz?(yazınız).....
- 6.Boyunuz kaç?(yazınız).....
- 7.Aneniz yaşıyor mu? 1)Evet 2) Hayır
- 8.Anneniz : 1)Öz 2) Üvey
- 9.Annenizin yaşı(yazınız):.....
- 10.Annenizin öğrenim durumu:
1) Okuma Yazma Bilmiyor ()
2)İlkokul()
3)Ortaokul()
4)Lise ()
5)Üniversite()
- 11.Annenizin mesleği(yazınız):.....
- 12.Babanız yaşıyor mu ?1)Evet 2) Hayır
- 13.Babanız: 1)Öz 2) Üvey
- 14.Babanızın yaşı(yazınız):.....
- 15.Babanızın öğrenim durumu:
1)Okuma Yazma Bilmiyor ()
2)İlkokul()
3)Ortaokul()
4)Lise()
5)Üniversite()
- 16.Babanızın mesleği(yazınız):.....
17. Aile tipiniz:
1) Çekirdek aile (Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile tipi)
2) Geniş aile (Ailede anne-baba ve çocuklardan başka bir aile üyesinin de bulunduğu aile tipi)
3) Parçalanmış (Anne-baba ayrı)
- 18.Gelir durumunuz:
1)1400 ve daha az 2)1401 -2000 arası 3)2001- 3500 arası 4)3501 ve daha fazla
- 19.Kardeş sayınız(siz dahil yazınız).....
- 20.Kaçıncı çocuksunuz(yazınız).....
- 21.Ailenizle(anne-baba-kardeş)ilişkisini nasıl tanımlarsın?
1)Çok kötü 2)Kötü 3)Orta 4)İyi 5) Çok iyi
- 22.Okul başarı puanınız?
1) Çok kötü 2)Kötü 3)Orta 4)İyi 5)Çok iyi
- 23.İstediğiniz okulda mı okuyorsunuz?
1)Evet 2) Hayır
- 24.Okul arkadaşlarınızla ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?
1) Çok kötü 2)Kötü 3)Orta 4)İyi 5) Çok iyi
- 25.Lise öğrenim sürecinizde okul değişikliği yaptınız mı ?
1)Evet 2) Hayır

- 26.Lise öğrenim sürecinizde sınıfta kaldınız mı?
1) Evet 2) Hayır
- 27.Lise öğrenim sürecinizde okulda hiç disiplin cezası aldınız mı ?
1) Evet 2) Hayır
- 28.Okul dışında bir yerde çalışıyor musunuz?
1)Evet 2)Hayır
- 29.Sigarakullanıyor musunuz ?
1)Evet
4)Hayır
5)Denedim
- 30.Sigara kullanıyorsanız kullanmaya kaç yaşında başladınız.(yazınız)?.....
- 31.Ailenizde(anne-baba-kardeş) sigara kullanan var mı ?
1) Evet 2) Hayır
- 32.Alkol kullanıyormusunuz?
1)Evet 2)Hayır 3) Denedim
- 33.Alkol kullanıyorsanız kullanmaya kaç yaşında başladınız(yazınız).?.....
- 34.Ailenizde(anne-baba-kardeş) alkol kullanan var mı?
1)Evet 2)Hayır
- 35.Hergün kahvaltı yaparmısınız?
1)Evet 2) Hayır
- 36.Bir günde kaç öğün yemek yersiniz?
1) 1 öğün 2)2 öğün 3)3 öğün 4) 4 öğün ve fazlası
37. Gün içinde herhangi bir öğünü atladığınız zaman oluyor mu?
1) Evet 2) Hayır 3) Bazen
- 38.Yemek seçiyor musunuz seçiyorsanız hangi tür yemek seçersiniz?
1)Evet(Cevabınız evet ise hangi yiyecekleri yemezsiniz yazınız).....
2)Hayır
- 39). Açıkta satılan yiyecekleri satın alır mısınız?
1) Evet 2) Hayır 3) Bazen

EK-3:RİSKLİ DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ

	MADDELER	Kesinlikle uygun	uygun	Kısmen uygun	Uygun değil	Kesinlikle uygun değil
1.	Arkadaşlarımla ağız kavgası yaptığım olur.					
2.	Arkadaşlarımla küfürlü konuşurum.					
3.	Çevremdekilerin eşyalarını izinsiz olarak alırım.					
4.	Eğlence olsun diye arkadaşlarımla canını acıtmaktan hoşlanırım.					
5.	Hakkımı kavga ederek savunurum					
6.	Arkadaşlarımla tartıştığımda ağzıma geleni söylerim					
7.	Arkadaşlarıma kantinden zorla bir şeyler ısmarlatırım.					
8.	Alkol kullandığımda sıkıntılarımın hafıfladığını hissediyorum					
9.	Cesaretimi toplamak için alkol aldığım olur.					
10.	Okula alkollü olarak geldiğim olur					
11.	Eğlence mekânlarına gidip alkol alırım.					
12.	Kendimi daha iyi hissetmek için alkol kullanırım					
13.	Ailemden gizli arkadaşlarımla alkol içmek için dışarı çıkarım					
14.	Kontrolümü kaybedecek kadar alkol kullandığım olur.					
15.	Sigara kullanıyorum					
16.	Okulda sigara içebilirim					
17.	Nargile içebilirim					
18.	Evde sigara içebilirim.					
19.	İsteddiğimde kolaylıkla sigara alabilirim.					
20.	Canım sıkıldığında sigara içerek rahatlarım.					
21.	Kendime olan güvenim tamdır.					
22.	Sabahları mutsuz bir şekilde uyanıyorum.					
23.	Sorunlarım karşısında kendimi çaresiz hissediyorum.					
24.	Karamsar biriyim					
25.	Ders aralarında kantinden aldıklarımı yerim.					
26.	Her gün meşrubat içerim.					
27.	Çoğunlukla fast-food yiyecekler tüketirim.					
28.	Abur cubur yemekten hoşlanırım.					
29.	Çoğunlukla ev dışında yemek yerim.					
30.	Okulu bırakmayı düşünüyorum.					
31.	Bir an önce okulu bırakıp evlenmek istiyorum.					
32.	Evde yapmam gereken işlerden dolayı okula gidemiyorum.					
33.	Birkaç yıl okula ara vermek istiyorum					
34.	Arkadaşlarımla birçoğu okula gitmiyor.					
35.	Okuldan ayrılıp bir an önce bir işte çalışmaya başlamak istiyorum.					
36.	Okulda başarılı olmam bana bir fayda sağlamayacaktır.					

EK-4:ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMU ÖLÇEĞİ

<i>Lütfen aşağıdaki soruları kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.</i>	Tamamen benziyor	Biraz benziyor	benzemiyor	Hiç benzemiyor
1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmam gerektiğini söylerler				
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar				
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.				
5. Annem ve babam bazı konularda sen” kendin karar ver ” derler.				
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmam gerektiğini söylerler.				
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10. Annem ve babamla her tartıştımda bana " büyüdüğün zaman anlarsın " derler.				
11. Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.				
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığım da, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.				
16. Derslerimden düşük notlar aldığım da, annem ve babam öyle davranır ki suçluluk duyar ve utanırım.				
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.				
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığım da, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.				

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet () Hayır()

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir(Pazartesi- Cuma arası)?

20.00'dan önce()

22.00-22.59 arası()

20.00 - 20.59 arası()

23.00 ya da daha geç()

21.00 - 21.59 arası ()

İstediğim saate kadar()

EK-4:ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMU ÖLÇEĞİ (DEVAM)

20.Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet() Hayır()

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

20.00'dan önce ()

22.00 - 22.59 arası ()

20.00 - 20.59 arası()

23.00 ya da daha geç()

21.00 - 21.59 arası ()

İstedğim saate kadar()

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?	Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini ,			
22. Boş zamanlarınızda ne yaptığınızı			
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığınızı,			
Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?	Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,			
25. . Boş zamanlarınızda ne yaptığınızı			
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

EK-5:ETİK KURUL KARAR FORMU

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi"
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	27/10/2016/183

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	MKÜ TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	MKÜ Alahan Kampüsü Antakya HATAY
	TELEFON	0326 245 51 14
	FAKS	0326 245 51 14
	E-POSTA	tıpetik@gmail.com

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Yrd.Doç.Dr. Hatice TAMBAĞ			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Hemşirelik Anabilim Dalı			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	MKÜ Hatay Sağlık Yüksekokulu			
	DESTEKLEYİCİ				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
		FAZ 4	☐		
		Gözlemsel ilaç çalışması	☐		
İlaç dışı klinik araştırma		☐			
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☐	ULUSLAR ARASI ☐	

ASLI GİBİDİR
Enver Sedat B. (T.C.)
Etik Kurulu Başkanı
E. Sedat

Etik Kurul Başkanı
Unvanı/Adı/Soyadı : Doç.Dr. Nazan SAĞAR
İmza: *Nazan Sağar*
MKÜ Tıp Fakültesi
Hatay Sağlık Anabilim Dalı

EK-5:ETİK KURUL KARAR FORMU(DEVAM)

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi"
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	27/10/2016/183

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
		ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ	2017/08	1
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU		1	Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama		
	SİGORTA	☐		
		☐		
	BİYOLOJİK MATERİYEL TRANSFER FORMU	☐		
	İLAN	☐		
	YILLIK BİLDİRİM	☐		
	SONUÇ RAPORU	☐		
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐		
	DİĞER:	☐		
KARAR BİLGİLERİ	Karar No:09	Tarih: 09/02/201		
	KARAR 09- Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü Öğr. Gör.Yrd.Doç.Dr. Hatice TAMBAĞ'ın "Ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi" isimli çalışması görüşülmüş olup; çalışmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve etik kurallara uygun bulunmuş olup; çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üyelerinin oy birliği ile karar verilmiştir.			

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI	Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:	DOÇ.DR.NAZAN SAVAŞ

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Katılım		İmza
			E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç.Dr.Nazan SAVAŞ	Halk Sağlığı	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof.Dr.Muhiyittin TEMİZ	Genel Cerrahi	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof.Dr.Aydiner KALACI	Ortopedi ve Travmatoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç.Dr.Burçin ÖZER	Tıbbi Mikrobiyoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd.Doç.Dr.Enver Ahmet DEMİR	Tıbbi Fizyoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd.Doç.Dr.Neslihan PINAR	Tıbbi Farmakoloji	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

Etik Kurul Başkanı

Unvanı/Adı/Soyadı : Doç.Dr.Nazan SAVAŞ

İmza:

MKÜ Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Enver Sedat BOMZAR
Etik Kurul Sekreteri

EK-5:ETİK KURUL KARAR FORMU(DEVAM)

MKÜ
TAYFUR ATA SÖKMEN TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI		"Ergenlerde riskli davranışlar ile anne-baba tutumlarının belirlenmesi"							
ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU		27/10/2016/183							
Doç.Dr.Erhan YENİL	Aile Hekimliği	MKÜ T.A.S. Tıp Fakültesi	E ✓	K □	B □	H ✓	E ✓	H □	
Av.Süleyman TENEKECİOĞLU	Hukuk	MKÜ Hukuk Müşavirliği	E ✓	K □	B □	H ✓	E ✓	H □	Katılmadı
Yusuf COŞKUN	Esnaf	Serbest Çalışan	E ✓	K □	B □	H ✓	E □	H ✓	Katılmadı
Osman ÖZKAN	Eğitimci	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	E ✓	K □	B □	H ✓	E □	H ✓	Katılmadı
Murat EKENER	Kimyager	Serbest Çalışan	E ✓	K □	B □	H ✓	E □	H ✓	Katılmadı

*:Toplantıda Bulunma

Etik Kurul Başkanı

Unvanı/Adı/Soyadı : Doç. Dr. Nazan SAVAS
MKÜ Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

İmza:

EK-6:KURUM İZNI

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32889839-604.01-B.10839020
Konu : Yonca GÖRÜROĞLU'nun
Araştırma İzin Onayı

05.10.2016

VALİLİK MAKAMINA

Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yonca GÖRÜROĞLU'nun tez çalışması kapsamında yürütülen "Ergenlerde Riskli Davranışlar ile Anne-Baba Tutumlarının Belirlenmesi" başlıklı çalışmasını, Antakya İlçesine bağlı Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi, Antakya Fevzi Çakmak Anadolu İmam Hatip Lisesi, Hatay Bedii Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Hatay Fen Lisesi, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Karlısu Sosyal Bilimler Lisesinde uygulamak istemektedir.

Söz konusu çalışma ile ilgili olarak komisyonumuzca inceleme yapılmış olup, "Millî Eğitim Bakanlığının 07.03.2012 tarihli ve B.08.YET.00.20.00.0/3616 ve 2012/13 nolu Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etiklik İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin ilimiz Antakya İlçesine bağlı Hüseyin Özbuğday Anadolu Lisesi, Antakya Fevzi Çakmak Anadolu İmam Hatip Lisesi, Hatay Bedii Sabuncu Güzel Sanatlar Lisesi, Hatay Fen Lisesi, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Antakya Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Karlısu Sosyal Bilimler Lisesinde okul idarecilerinin uygun göreceği tarih ve saatlerde çalışma yapması hususunu, olurlarınıza arz ederim.

Mustafa KÖSE
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
05.10.2016

Kemal KARAHAAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü V.

EK-7:ÖLÇEK İZİNLERİ

RE: Anne - Baba Tutum Ölçeği kullanım izni almak

yonca görüroğlu <ynca-grr@hotmail.com>

7.5.2016 (Cmt) 13:02

Kime:Aysen.Gure@ankara.edu.tr <aysen.gure@ankara.edu.tr>

Çok teşekkürler hocam

İYİ GÜNLER

> Date: Wed, 4 May 2016 18:05:12 +0300
> From: Aysen.Gure@ankara.edu.tr
> To: ynca-grr@hotmail.com
> Subject: Re: Anne - Baba Tutum Ölçeği kullanım izni almak
>
> Merhaba Yonca,
> Yüksek lisans Tezinde "Anne Baba Tutum Ölçeği"ni kullanabilirsin.
> Başarılar,
> Prof. Dr. Aysen Güre Duru
>
>
> 2016-04-27 18:48, yonca görüroğlu yazmış;
> > Merhaba Hocam,
> >
> > Ben Yonca GÖRÜROĞLU , Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık
> > Bilimler Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim
> > Dalında Yüksek Lisans yapıyorum. Bu dönem yapacağım tez konumu
> > belirleme aşamasındayım . İzininiz olursa sizin geliştirdiğiniz
> > " Anne - Baba Tutum Ölçeği "ni yapacağım tezimde kullanmak
> > istiyorum , uygun görürseniz çok mutlu olurum .
> >
> > İYİ GÜNLER.

EK-7:ÖLÇEK İZİNLERİ(DEVAM)

RE: Riskli Davranışlar Ölçeğini kullanım izni almak

yonca görüroğlu <ynca-grr@hotmail.com>

2.6.2016 (Per) 23:50

Kime:Dilek Gençtanırım <dgenctanirim@ahievran.edu.tr>;

Merhaba hocam .

Ben ölçeğinizi lise öğrencileri üzerinde uygulamayı düşünüyorum, makalenizde gerekli ve yeterli bilgiler var oradan yararlanabilirim. Sizden ricam "ölçeği kullanabilirsin " şeklinde bir izin vermeniz tezimde bu izniniz yer alacağı için öyle olması gerekiyor.

İYİ GÜNLER

Date: Thu, 28 Apr 2016 20:55:09 +0100
Subject: Re: Riskli Davranışlar Ölçeğini kullanım izni almak
From: dgenctanirim@ahievran.edu.tr
To: ynca-grr@hotmail.com

Sevgili Yonca,
Ölçeğin iki formu var: lise ve üniversite formu. Senin hangisine ihtiyacın var? Buna göre sana gerekli bilgileri iletebilirim.
Selamlarımla,
Yrd. Doç. Dr. Dilek Gençtanırım Kurt

27 Nisan 2016 17:01 tarihinde yonca görüroğlu <ynca-grr@hotmail.com> yazdı:

Merhaba Hocam,

Ben Yonca GÖRÜROĞLU , Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans yapıyorum. Bu dönem yapacağım tez konumu belirleme aşamasındayım . İzniniz olursa sizin geliştirdiğiniz " Riskli Davranışlar Ölçeğini " yapacağım tezimde kullanmak istiyorum , uygun görürseniz çok mutlu olurum .

İYİ GÜNLER.

EK.8. EK ÇİZELGELER

Çizelge Ek.1. Ergenlerin Bki, Anne Özelliklerine Göre Riskli Davranışlar Ortalama Puanları

Bki ve Anne Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıkları $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Bki							
<=18,5(n=165)	14,53±5,69	9,21±4,95	9,16±5,88	10,41±3,50	10,82±5,91	15,83±4,29	69,98±21,61
18,5-24,99(n=636)	15,38±6,04	9,64±5,64	9,74±6,20	10,52±3,46	11,10±5,67	15,32±4,75	71,72±22,36
250=<(n=82)	16,34±6,59	10,46±6,39	10,85±6,96	11,02±3,31	11,54±6,07	14,39±4,88	74,62±23,00
	$\chi^2=4,979$ P=0,083	$\chi^2=2,063$ P=0,356	$\chi^2=5,074$ P=0,079	$\chi^2=1,651$ P=0,438	$\chi^2=2,629$ P=0,269	$\chi^2=5,705$ P=0,058	$\chi^2=2,266$ P=0,322
Anne Yaşama Durumu							
Yaşıyor(N=864)	15,30±6,03	9,60±5,55	9,71±6,21	10,54±3,45	11,06±5,69	15,31±4,65	71,55±22,05
Yaşamıyor(N=10)	18,00±7,07	14,50±10,60	14,00±7,07	10,50±4,94	16,00±12,72	14,00±7,07	87,00±49,49
	Z=-0,076 P=0,939	Z=-0,871 P=0,384	Z=-1,003 P=0,316	Z=-0,368 P=0,713	Z=-0,396 P=0,692	Z=-0,825 P=0,409	Z=-0,110 P=0,913
Anne Yakınlık Durumu							
Öz (N=862)	15,30±6,03	9,60±5,55	9,71±6,21	10,54±3,45	11,06±5,69	15,31±4,65	71,55±22,05
Üvey (N=2)	18,00±7,07	14,50±10,60	14,00±7,07	10,50±4,94	16,00±12,72	14,00±7,07	87,00±49,49
	Z=-0,717 P=0,474	Z=-0,922 P=0,357	Z=-1,508 P=0,131	Z=-0,090 P=0,929	Z=-0,426 P=0,670	Z=-0,319 P=0,749	Z=-0,254 P=0,800
Anne Yaşı							
30-45 (n= 660)	15,18±6,06	9,46±5,40	9,60±6,23	10,45±3,45	10,99±5,69	15,31±4,67	71,01±22,01
46 ve üstü (n=205)	15,71±5,92	10,09±6,06	10,12±6,14	10,85±3,45	11,36±5,73	15,27±4,60	73,43±22,33
	T=-1,101 P=0,271	T=-1,407 P=0,160	T=-1,057 P=0,291	T=-1,474 P=0,141	T=-0,822 P=0,411	T=0,108 P=0,914	T=-1,372 P=0,170

χ^2 = Kruskal Wallis ,Z=Mann Whitney U , T= Student's t

Çizelge Ek. 2. Ergenlerin Baba Özelliklerine Göre Riskli Davranışlar Ortalama Puanları

Baba Özellikleri	Riskli Davranışlar Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
	Antisosyal Davranışlar $\bar{x} \pm SS$	Alkol Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	Sigara Kullanımı $\bar{x} \pm SS$	İntihar eğilimi $\bar{x} \pm SS$	Okul Terki $\bar{x} \pm SS$	Beslenme Alışkanlıklar I $\bar{x} \pm SS$	RDÖ Toplam $\bar{x} \pm SS$
Baba Yaşı							
30-45 yaş (n=364)	15,23±6,04	9,36±5,30	9,39±6,03	10,42±3,36	11,01±5,9 3	15,51±4,78	70,94±22,05
46-60yaş (n=480)	15,35±6,07	9,78±5,79	9,92±6,25	10,66±3,50	11,11±5,6 4	15,25±4,65	72,10±22,39
60< yaş(n=11)	16,90±5,80	10,90±4,84	11,72±7,53	10,54±3,83	12,72±5,8 1	14,27±4,22	77,09±23,99
	T=1,51 P=0,469	T=5,75 P=0,066	T=3,72 P=0,155	T=1,35 P=0,508	T=2,01 P=0,365	T=1,07 P=0,585	T=1,69 P=0,428
Baba Yaşama Durumu							
Yaşıyor(N=855)	15,32±6,05	9,62±5,58	9,72±6,18	10,56±3,44	11,09±5,7 7	15,35±4,70	71,67±22,25
Yaşamıyor(N=19)	15,26±5,81	10,42±6,66	10,68±8,38	10,10±3,99	11,31±4,9 6	14,36±4,42	72,15±24,47
	Z=-0,090 P=0,928	Z=-0,724 P=0,469	Z=-0,274 P=0,784	Z=-0,744 P=0,457	Z=-0,496 P=0,620	Z=-1,112 P=0,266	Z=-0,053 P=0,958

T= Student's t ,Z=Mann Whitney U

Çizelge Ek. 3. Ergenlerin Bki ve Anne Özelliklerine Göre AABTÖ Düzeyleri

Bki ve Anne Özellikleri	Algılanan Anne-Baba Tutumları					
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü		
Bki						$\chi^2=7,189$ P=0,304
<18,5	n	56	28	38	34	
	%	35,9	17,9	24,4	21,8	
18,5-24,99	n	213	150	148	125	
	%	33,5	23,6	23,3	19,7	
25=<	n	22	22	15	23	
	%	26,8	26,8	18,3	28,0	
Anne Yaşama Durumu						$\chi^2=,300$ P=0,960
Yaşıyor	n	288	197	199	180	
	%	33,3	22,8	23,0	20,8	
Yaşamıyor	n	3	3	2	2	
	%	30,0	30,0	20,0	20,0	
Anne Yakınlık Durumu						$\chi^2=5,737$ P=0,125
Öz	n	288	197	198	180	
	%	33,4	22,8	22,9	20,9	
Üvey	n	0	0	2	0	
	%	0,0	0,0	100,0	0,0	
Anne Yaşı						$\chi^2=5,737$ P=0,125
30-45 yaş	n	233	144	152	131	
	%	35,3	21,8	23,0	19,8	
46=<yaş	n	55	53	48	49	
	%	26,8	25,9	23,4	23,9	
Anne Eğitim Durumu						$\chi^2=8,596$ P=0,475
Okuma Yazma Bilmiyor	n	14	22	13	10	
	%	23,7	37,3	22,0	16,9	
İlkokul	n	118	78	97	72	
	%	32,3	21,4	26,6	19,7	
Ortaokul	n	64	45	41	41	
	%	33,5	23,6	21,5	21,5	
Lise	n	52	29	31	37	
	%	34,9	19,5	20,8	24,8	
Üniversite	n	40	23	18	20	
	%	39,6	22,8	17,8	19,8	
Anne Mesleği						$\chi^2=8,596$ P=0,475
Ev Hanımı	n	235	166	176	155	
	%	32,1	22,7	24,0	21,2	
Öğretmen	n	17	15	9	7	
	%	35,4	31,3	18,8	14,6	
Serbest Meslek	n	17	8	9	7	
	%	41,5	19,5	22,0	17,1	
Sağlık Personeli	n	19	8	6	11	
	%	43,2	18,2	13,6	25,0	

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge Ek. 4. Ergenlerin Baba Özelliklerine Göre AABTÖ Düzeyleri

Baba Özellikleri	Algılanan Anne-Baba Tutumları					
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü		
Baba Yaşama Durumu						$\chi^2=3,637$ P=0,303
Yaşıyor	n	281	196	198	180	
	%	32,9	22,9	23,2	21,1	
Yaşamıyor	n	10	4	3	2	
	%	52,6	21,1	15,8	10,5	
Baba Yakınlık Durumu						$\chi^2=2,468$ P=0,481
Öz	n	278	196	197	178	
	%	32,7	23,1	23,2	21,0	
Üvey	n	3	0	1	2	
	%	50,0	0,0	16,7	33,3	
Baba Yaşı						$\chi^2=4,708$ P=0,582
30-45 yaş	n	125	74	83	82	
	%	34,3	20,3	22,8	22,5	
46-60 yaş	n	152	118	114	96	
	%	31,7	24,6	23,8	20,0	
60< yaş	n	4	4	1	2	
	%	36,4	36,4	9,1	18,2	
Baba Eğitim Durumu						$\chi^2=13,571$ P=0,329
Okuma yazma bilmiyor	n	2	7	4	1	
	%	14,3	50,0	28,6	7,1	
ilkokul	n	103	63	76	59	
	%	34,2	20,9	25,2	19,6	
ortaokul	n	75	54	44	50	
	%	33,6	24,2	19,7	22,4	
Lise	n	44	36	39	39	
	%	27,8	22,8	24,7	24,7	
üniversite	n	57	36	35	31	
	%	35,8	22,6	22,0	19,5	
Baba Mesleği						$\chi^2=13,553$ P=0,560
Öğretmen	n	14	16	13	13	
	%	25,0	28,6	23,2	23,2	
Emekli	n	25	17	13	14	
	%	36,2	24,6	18,8	20,3	
Memur	n	36	19	23	14	
	%	39,1	20,7	25,0	15,2	
Serbest meslek	n	198	139	145	131	
	%	32,3	22,7	23,7	21,4	
Doktor	n	4	4	3	2	
	%	30,8	30,8	23,1	15,4	
Mühendis	n	4	1	1	6	
	%	33,3	8,3	8,3	50,0	

$\chi^2=$ Ki-kare

Çizelge Ek .5. Ergenlerin Aile Özellikleri ve Sigara Kullanma Durumlarına Göre AABTÖ Düzeyleri

Aile Özellikleri ve Sigara Kullanımı	Algılanan Anne-Baba Tutumları					
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü		
Aile Tipi						
Çekirdek	n	263	167	180	163	$\chi^2=7,367$ P=0,288
	%	34,0	21,6	23,3	21,1	
Geniş	n	15	18	14	10	
	%	26,3	31,6	24,6	17,5	
Parçalanmış	n	13	15	7	9	
	%	29,5	34,1	15,9	20,5	
Aile Gelir Durumu						
=<1400	n	98	66	74	50	$\chi^2=15,513$ P=0,215
	%	34,0	22,9	25,7	17,4	
1401-2000	n	91	59	61	50	
	%	34,9	22,6	23,4	19,2	
2001-3500	n	60	38	40	38	
	%	34,1	21,6	22,7	21,6	
3501=<	n	42	36	27	44	
	%	28,4	24,3	17,7	29,7	
Kardeş Sayısı						
1-3	n	175	103	109	100	$\chi^2=8,003$ P=0,238
	%	35,9	21,1	22,4	20,5	
4-6	n	105	83	80	77	
	%	30,4	24,1	23,2	22,3	
7=<	n	11	14	12	5	
	%	26,2	33,3	28,6	11,9	
Sigara Kullanım Yaşı						
10-12 yaş	n	2	8	0	8	$\chi^2=8,199$ P=0,224
	%	11,1	44,4	0,0	44,4	
13-15 yaş	n	13	49	17	31	
	%	11,8	44,5	15,5	28,2	
16-18 yaş	n	8	16	11	11	
	%	17,4	34,8	23,9	23,9	
Ailede Sigara Kullanım Durumu						
Kullanan	n	145	108	101	100	$\chi^2=1,749$ P=0,626
	%	31,9	23,8	22,2	22,0	
Kullanmayan	n	146	92	100	82	
	%	34,8	21,9	23,8	19,5	

χ^2 =Ki-kare

Çizelge Ek.6. Ergenlerin Alkol Kullanma ve Beslenme Aışkanlıkları Durumlarına Göre AABTÖ Düzeyleri

Alkol Kullanımı ve Beslenme Aışkanlıkları	Algılanan Anne-Baba Tutumları				
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Hoşgörülü	
Alkol Kullanım Yaşı					
10-12 yaş	n	6	5	3	5
	%	31,6	26,3	15,8	26,3
13-15 yaş	n	21	35	13	34
	%	20,4	34,0	12,6	33,0
16-19 yaş	n	10	21	8	17
	%	17,9	37,5	14,3	30,4
Hergün Kahvaltı Yapma Durumu					
Yapan	n	151	86	81	97
	%	36,4	20,7	19,5	23,4
Yapmayan	n	140	114	120	85
	%	30,5	24,8	26,1	18,5
Öğün Atlama Durumu					
Atlayan	n	102	90	80	60
	%	30,7	27,1	24,1	18,1
Atlamayan	n	29	23	23	25
	%	29,0	23,0	23,0	25,0
Bazen	n	160	87	98	97
	%	36,2	19,7	22,2	21,9
Yemek seçme durumu					
Seçen	n	177	124	132	113
	%	32,4	22,7	24,2	20,7
Seçmeyen	n	114	76	69	69
	%	34,8	23,2	21,0	21,0

χ^2 =Ki-kare

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Hatay Antakya'da doğdu. Fevzi Çakmak Lisesi'nden 2010 yılında mezun oldu. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü'nden 2014 yılında mezun oldu.2015 yılında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2016 itibariyle Hatay Devlet Hastanesi'nde Psikiyatri Hemşiresi olarak görev yapmaktadır.

